

การมีส่วนร่วมของชุมชนและแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม
กรณีศึกษาตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

ปริญญาานิพนธ์
ของ
อัจฉรียา ศักดิ์นรงค์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยว
เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
ตุลาคม 2549

การมีส่วนร่วมของชุมชนและแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม
กรณีศึกษาตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

บทคัดย่อ
ของ
อัจฉรียา ศักดิ์นรงค์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยว
เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
ตุลาคม 2549

อัจฉริยา ศักดิ์รินทร์. (2549). การมีส่วนร่วมของชุมชนและแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม กรณีศึกษา ตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง. ปริญญาโท วท.ม. (การวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม: ผู้ช่วยศาสตราจารย์กวี วรกวิน, อาจารย์ ดร.วรางคณา อติศรประเสริฐ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนและแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ซึ่งการศึกษานี้จะศึกษาถึงข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด อาชีพ รายได้ต่อเดือน ภูมิลำเนาเดิม ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน และการเป็นสมาชิกของกลุ่มองค์กร ข้อมูลการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร ด้านการจัดการตลาดการท่องเที่ยว และด้านการจัดการบริการการท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ ประชาชนที่อาศัยในเขตการปกครองของตำบลหนองตะพาน จำนวน 357 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบล จำนวน 24 คน ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน คือ การวิเคราะห์ค่า Chi-Square สำหรับวิเคราะห์ข้อมูลสถิติใช้โปรแกรม SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows ผลการวิจัยพบว่า

1. ประชาชนในท้องถิ่นที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 357 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุตั้งแต่ 35-44 ปี สำเร็จการศึกษาระดับสูงสุดระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีรายได้ต่อเดือนเฉลี่ยตั้งแต่ 5,001-10,000 บาท ภูมิลำเนาเดิมเป็นคนในหมู่บ้าน มีสถานะเป็นสมาชิกกลุ่มองค์กร และเป็นสมาชิกในสังกัดของกลุ่มชมรม/สมาคม

2. ประชาชนในท้องถิ่นที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 357 คน มีส่วนร่วมในด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ในด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร ในระดับปานกลาง

3. ประชาชนในท้องถิ่นที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 357 คน มีส่วนร่วมในด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ในด้านการจัดการตลาดการท่องเที่ยวในระดับปานกลาง

4. ประชาชนในท้องถิ่นที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 357 คน มีส่วนร่วมในด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ในด้านการจัดการบริการการท่องเที่ยวในระดับปานกลาง

COMMUNITY PARTICIPATION AND GUIDELINES IN AGROTOURISM MANAGEMENT: A
CASE STUDY OF TAMBON NONGTAPHAN, AMPHOE BAN KHAI,
CHANGWAT RAYONG

AN ABSTRACT
BY
ATCHAREEYA SAKNARONG

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements
For the Master of Science degree in Planning and Management Ecotourism
At Srinakharinwirot University
October 2006

Atchareeya Saknarong. (2006). *Community Participation and Guidelines in Agrotourism Management: A Case Study of Tambon Nongtaphan, Amphoe Ban Khai, Changwat Rayong*. Master thesis, M.S. (Planning and Management Ecotourism). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Assist. Prof. Kawee Worrakavin, Dr. Warangkana Adisornprasert.

The objectives of this research are to study the participation of local people and the guidelines for Agrotourism management in Tambon Nongtaphan, Amphoe Ban Khai, Changwat Rayong. Personal information including gender, age, education level, career, hometown, period of staying, and member of any group status as well as the participation of Agrotourism management in three parts: Agrotourism resources management, tourism marketing management, and tourism services management are studied in the research. The samples are divided into two groups; the first is 357 people who have habitants in Tambon Nongtaphan, the other is 24 group leaders who have involved in Agrotourism of Tambon Nongtaphan. The tools used for the first group data collection are questionnaire and interviewing form for the second. After collecting data, those were analyzed by using descriptive statistics; frequency, percentage, mean, standard deviation, and inferential statistics; Chi square for hypothesis testing.

The results show that;

1. Majority of local people are female, age between 35-44 years, the highest education level is primary level, their careers are agriculturists, have incomes between 5,001-10,000 Baht per month, their hometowns are in Tambon Nongtaphan and are members of some group or organization.
2. They have participated in Agrotourism resources management in Tambon Nongtaphan, Amphoe Ban Khai, Changwat Rayong in moderate level.
3. They have participated in tourism marketing management for Agrotourism in Tambon Nongtaphan, Amphoe Ban Khai, Changwat Rayong in moderate level.
4. They have participated in tourism services management for Agrotourism in Tambon Nongtaphan, Amphoe Ban Khai, Changwat Rayong in moderate level.

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาของผู้ช่วยศาสตราจารย์ กวี วรรณิน และ อาจารย์ ดร.วรางคณา อติศรประเสริฐ คณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา และคำแนะนำที่มีคุณค่า อีกทั้งยังสละเวลาดูแลตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ในการวิจัยฉบับนี้ นับตั้งแต่เริ่มดำเนินการจนสำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์เป็นปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาและขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์สุภาพร สุกสีเหลือง และอาจารย์ กัลยาณี กุลชัย ที่กรุณาให้ความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจคุณภาพของเครื่องมือ และให้คำแนะนำในการวิจัยครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ จินดา เกาพิจิตร และอาจารย์ กัลยาณี กุลชัย ที่กรุณาเป็นกรรมการเพิ่มเติมในการสอบปริญญานิพนธ์ และให้ข้อเสนอแนะต่างๆ เพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องอันเป็นประโยชน์

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ผู้สอนในสาขาวิชาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยว เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ตลอดจนประสบการณ์ที่ดีแก่ผู้วิจัย อีกทั้งให้ความเมตตาด้วยดีเสมอมา

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และรองศาสตราจารย์สุพาดาศิริกุตตา ที่ให้ความอนุเคราะห์สนับสนุนการเรียน และให้กำลังใจผู้วิจัยตลอดมา

ขอขอบคุณนายกองค้ำการบริหารส่วนตำบล คุณกนกวรรณ สหัสโชติ ผู้นำชุมชน ที่กรุณาให้ผู้วิจัยสัมภาษณ์ และให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์เพิ่มเติม และขอขอบคุณประชาชนที่อาศัยในตำบลหนองตะพานทุกท่านที่สละเวลาอันมีค่าตอบแบบสอบถาม

ขอขอบคุณ คุณจรินทร์ วิศวสุขมงคล คุณวรากร จันทรเสนา และคุณคมกริช เพชรมาก ที่คอยเป็นที่ปรึกษา และให้กำลังใจด้วยดีตลอดมา

สุดท้ายนี้ขอขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ คุณตา น้องสาว เพื่อนร่วมงาน และเพื่อนๆ ทุกคน ที่คอยช่วยเหลือสนับสนุน ให้กำลังใจและกำลังใจที่ดีเยี่ยมตลอดระยะเวลาที่ศึกษาและทำงานวิจัย

อัจฉรียา ศักดิ์นรงค์

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	2
ความสำคัญของการวิจัย.....	3
ขอบเขตของการวิจัย.....	3
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
สมมติฐานในการวิจัย.....	5
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชน.....	6
แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว.....	11
แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร.....	25
ข้อมูลพื้นฐาน ต.หนองตะพาน อ.บ้านค่าย จ.ระยอง.....	30
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	38
3 วิธีดำเนินการวิจัย	
การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	42
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	44
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	47
การจัดทำและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	47
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	
การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	50
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	50
สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน.....	63

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5	สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ
	ความมุ่งหมายของงานวิจัย สมมติฐานงานวิจัย..... 65
	วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า..... 65
	การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย..... 66
	การเก็บรวบรวมข้อมูล..... 66
	การจัดทำและการวิเคราะห์ข้อมูล..... 67
	สรุปผลการศึกษาวิจัย..... 68
	อภิปรายผล..... 70
	แนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม..... 76
	ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป..... 77
	บรรณานุกรม..... 78
	ภาคผนวก
	ภาคผนวก ก
	ภาพถ่ายตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง..... 88
	ภาคผนวก ข
	สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน..... 93
	ภาคผนวก ค
	แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัย..... 111
	ภาคผนวก ง
	รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจคุณภาพเครื่องมือวิจัย..... 123
	ภาคผนวก จ
	หนังสือขอความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย..... 125
	ประวัติย่อผู้วิจัย..... 127

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 ขนาดกลุ่มตัวอย่างแยกตามหมู่บ้าน.....	43
2 สรุปรูปเกณฑ์การแปลความหมายของคะแนน.....	46
3 แสดงจำนวน และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ.....	51
4 แสดงจำนวน และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ.....	51
5 แสดงจำนวน และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับการศึกษา สูงสุด.....	52
6 แสดงจำนวน และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอาชีพ.....	52
7 แสดงจำนวน และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามรายได้ต่อเดือน.....	53
8 แสดงจำนวน และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามภูมิฐานะเดิม.....	53
9 แสดงจำนวน และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานะการเป็น สมาชิกกลุ่มองค์กร.....	54
10 แสดงจำนวน และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสมาชิก กลุ่มองค์กร.....	54
11 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของข้อมูลการมีส่วนร่วมในด้านการจัดการ ทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร.....	55
12 แสดงระดับการมีส่วนร่วมของผู้ตอบแบบสอบถามในด้านการจัดการตลาด การท่องเที่ยว.....	56
13 แสดงระดับการมีส่วนร่วมของผู้ตอบแบบสอบถามในด้านการจัดการบริการ การท่องเที่ยว.....	58
14 แสดงผลการทดสอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว เชิงเกษตรกรรม ด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร.....	61
15 แสดงผลการทดสอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว เชิงเกษตรกรรม ด้านการจัดการตลาดการท่องเที่ยว.....	62
16 แสดงผลการทดสอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว เชิงเกษตรกรรม ด้านการจัดการบริการการท่องเที่ยว.....	63
17 แสดงผลสรุปการทดสอบสมมติฐาน.....	63

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	4
2 แผนที่แสดงหมู่บ้านในตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง.....	31

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวของไทยนับเป็นอุตสาหกรรมภาคบริการที่สามารถสร้างรายได้หลักให้กับประเทศเป็นจำนวนมากมหาศาล แต่ก็ยังเป็นอุตสาหกรรมที่มีความเปราะบางต่อผลกระทบจากเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น จากข้อมูลของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พบว่าในปี 2546 มีจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าประเทศ 10 ล้านคน สร้างรายได้ 309,300 ล้านบาท ซึ่งลดลงร้อยละ 7.36 เมื่อเทียบกับปี 2545 ที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าประเทศ 10.8 ล้านคน สร้างรายได้ 323,484 ล้านบาท (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2548: ออนไลน์) อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากในปี 2546 มีเหตุการณ์ของโรค SARS โรคไข้หวัดนก และเหตุการณ์ก่อการร้ายทางภาคใต้ของประเทศ ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความหวาดกลัว ไม่กล้าเดินทางมาท่องเที่ยว จึงทำให้กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ต้องกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว พ.ศ. 2547-2551 โดยมีนโยบายเพื่อเตรียมการรองรับให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวของไทยสามารถปรับตัวและเผชิญกับปัญหาที่มีผลกระทบต่อการท่องเที่ยวของประเทศได้ในระยะยาว โดยกำหนดให้ยุทธศาสตร์ที่ 2 เป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว เพื่อให้มีคุณภาพ มาตรฐาน และสามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน โดยสนับสนุนให้มีการสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยว และเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวภายในจังหวัด กลุ่มจังหวัด ภูมิภาค และประเทศเพื่อนบ้าน (ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว พ.ศ. 2547-2551. 2547:23)

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศประกอบอาชีพเกษตรกรรม เป็นอาชีพหลัก ไม่ว่าจะเป็น การทำนา ทำไร่ ทำสวน การปลูกไม้ดอกไม้ประดับ การเลี้ยงสัตว์ และการประมง ดังนั้น การเกษตรกรรม จึงเป็นอีกหนึ่งทางเลือกที่น่าสนใจยิ่งในการพัฒนาให้เป็นสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว เพราะไม่เพียงแต่ได้พักผ่อนเยี่ยมชมนั่น แต่ยังได้สัมผัสกลิ่นอายและวิถีชีวิตเกษตรกรอย่างใกล้ชิด เข้าใจและได้รับสาระประโยชน์ ช่วยสร้างโอกาสและกระจายรายได้สู่ชุมชน และที่สำคัญยังได้รับรู้และสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและสภาพแวดล้อม ให้คงไว้ซึ่งความสมบูรณ์ โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้ร่วมกับกรมส่งเสริมการเกษตร เป็นผู้ริเริ่มจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างหนึ่งที่เรียกว่า การเกษตรไทย หรือ Amazing Agricultural Heritage โดยได้เริ่มเผยแพร่กิจกรรมนี้ครั้งแรกในปีท่องเที่ยว Amazing Thailand 1998-1999 ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวสามารถแก้ไขปัญหาการว่างงานของคนในชนบท อันเนื่องมาจากภาวะเศรษฐกิจของประเทศและเป็นการกระจายรายได้อีกทางหนึ่ง และจากการเริ่มกิจกรรมนี้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและกรมส่งเสริมการเกษตรจึงได้มีนโยบายให้ทุกจังหวัด จัดให้มีการท่องเที่ยวเกษตรขึ้น โดยยึดแนวการจัดกิจกรรมลักษณะเพิ่มคุณค่าและคุณภาพ (Value Added) ในแต่ละกิจกรรม เพื่อเสริมเสน่ห์ทางการท่องเที่ยวให้เป็นกิจกรรมที่ยั่งยืน

จังหวัดระยอง เป็นเมืองท่องเที่ยวชายทะเลที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งของภาคตะวันออก เนื่องจากมีชายหาดที่สวยงามยาวกว่าหนึ่งร้อยกิโลเมตร และมีเกาะที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว อีกทั้งที่ตั้งของจังหวัดยังอยู่ใกล้กับกรุงเทพมหานคร สามารถเดินทางได้อย่างสะดวก และจากความนิยมในการเดินทางมาท่องเที่ยวดังกล่าว ทำให้จังหวัดระยองได้พัฒนาการท่องเที่ยวให้มีรูปแบบที่หลากหลายเพื่อเป็นทางเลือกสำหรับนักท่องเที่ยว เพราะนอกจากจังหวัดระยองจะมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีชื่อเสียงแล้ว จังหวัดระยองยังมีพื้นที่เกษตรกรรมถึง 1,535,000 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 69.14 ของพื้นที่จังหวัด มีครัวเรือนเกษตรกรจำนวน 55,433 ครัวเรือน (ระยอง. 2548: ออนไลน์) มีสวนผลไม้ให้เยี่ยมชมและชิมรสชาติที่สดอร่อยเป็นที่ชื่นชอบและรู้จักของบุคคลทั่วไป จะเห็นได้จากผลไม้ที่ขึ้นชื่อของจังหวัด ได้แก่ ทุเรียน ซึ่งเป็นผลไม้ที่ได้ฉายาเป็นราชาแห่งผลไม้ และมังคุดเป็นราชินีแห่งผลไม้ นอกจากนี้ยังมี เงาะ มะม่วง ขนุน และอ้อย เป็นต้น ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม จึงเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวหนึ่งที่ได้รับการพัฒนาในจังหวัดระยอง

ในปี พ.ศ. 2548 มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมที่พร้อมเปิดให้บริการในจังหวัดระยองจำนวนทั้งสิ้น 3 แห่ง (สำนักพัฒนาเกษตรกร กรมส่งเสริมการเกษตร. ม.ป.ป.: 8-9) พื้นที่ตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย เป็นหนึ่งในสามของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมที่เปิดให้บริการ เนื่องจากพื้นที่ของตำบลเหมาะสมในการทำเกษตรกรรม มีทัศนียภาพที่สวยงาม แต่ละหมู่บ้านมีรูปแบบเกษตรกรรมที่หลากหลายก่อให้เกิดกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ได้แก่ หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 2 เป็นศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน และปลูกแก้วมังกร หมู่ที่ 3 ปลูกผักปลอดสารพิษ และสวนกล้วยไม้ หมู่ที่ 4 ทำสวนยางพารา สวนมังคุด สวนหมาก และทุเรียนทอด ซึ่งเป็น OTOP ระดับ 5 ดาวของตำบล หมู่ที่ 5 ทำปุ๋ยหมักชีวภาพ ซึ่งคุณสมบัติเหล่านี้สามารถทำให้ตำบลหนองตะพานเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมที่มีชื่อเสียงได้ แต่ในขณะนี้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ยังไม่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายเมื่อเทียบกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบในการมีส่วนร่วมของชุมชน ในด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร การจัดการตลาดการท่องเที่ยว และการจัดการบริการการท่องเที่ยว ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน รวมถึงแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของตำบล เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้มาใช้ในการปรับปรุงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของตำบล และแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของตำบลให้มีชื่อเสียง และเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร การจัดการตลาดการท่องเที่ยว และการจัดการบริการการท่องเที่ยว
2. เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม

3. เพื่อหาแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม

ความสำคัญของการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนและแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม กรณีศึกษา ตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้ดังนี้

1. ประชาชนที่อาศัยในท้องถิ่นสามารถนำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของตำบล
2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของตำบล และนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่ รวมทั้งประสานงานกับประชาชนในท้องถิ่นให้ดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ

1. ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตการปกครองของตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง จำนวนทั้งสิ้น 3,342 คน
2. ผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของตำบลหนองตะพาน จำนวน 24 คน

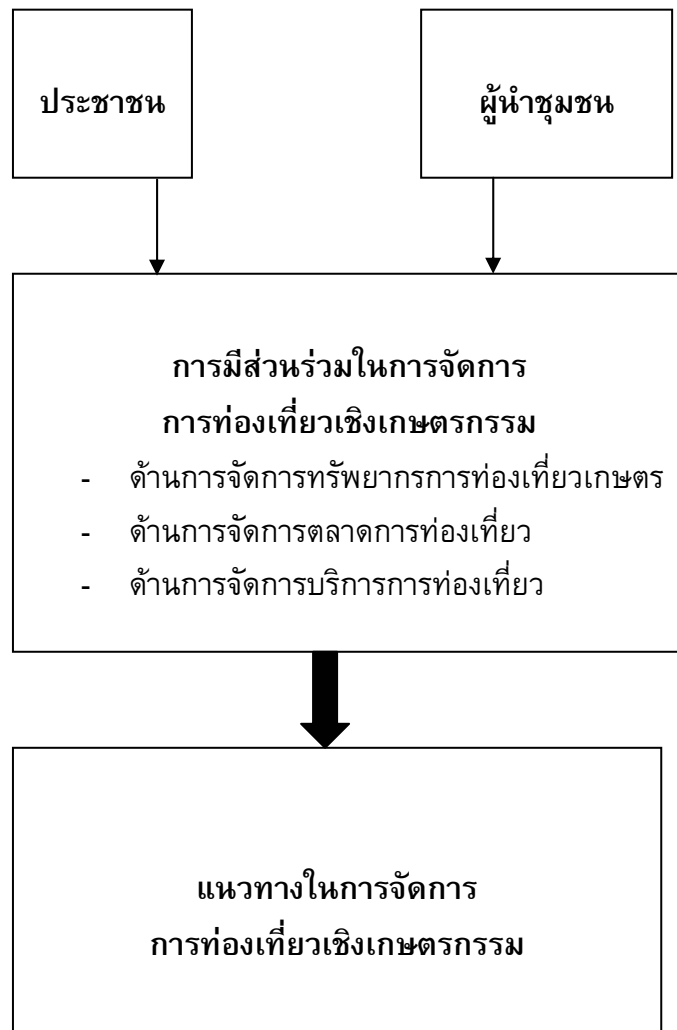
กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1. ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตการปกครองของตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง จำนวนทั้งสิ้น 3,342 คน การกำหนดขนาดตัวอย่างใช้วิธีการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของ ยามาเน่ (Taro Yamane. 1967: 886) ได้ขนาดตัวอย่างจำนวน 357 คน
2. ผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม ได้แก่ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยว เกษตรตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำกลุ่มอาชีพ จำนวน 24 คน

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

1. การมีส่วนร่วมของชุมชนด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
2. การมีส่วนร่วมของชุมชนด้านการตลาดการท่องเที่ยว
3. การมีส่วนร่วมของชุมชนด้านการบริการการท่องเที่ยว

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **การมีส่วนร่วม** หมายถึง การที่ประชาชน และเจ้าหน้าที่ของรัฐในท้องถิ่นร่วมจัดการ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมต่างๆ ในตำบลหนองตะพาน โดยมีลักษณะในการทำงาน ร่วมกัน ตั้งแต่วางแผน ตัดสินใจ ปฏิบัติ ประเมินผล รับผลประโยชน์ร่วมกัน และมีได้ถูกบังคับ

2. **ชุมชน** หมายถึง ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัด ระยอง รวมถึงผู้นำชุมชนที่มีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของตำบล

3. **การจัดการการท่องเที่ยว** หมายถึง กระบวนการดำเนินงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิง เกษตร ในด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การตลาดการท่องเที่ยว และการ บริการการท่องเที่ยว โดยชุมชนและผู้เกี่ยวข้องในตำบลหนองตะพาน

4. **ทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร** หมายถึง ทรัพยากรในตำบลหนองตะพานที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม ได้แก่ รูปแบบการทำนา รูปแบบเกษตรผสมผสาน รูปแบบสวนผลไม้ รูปแบบชุมชนเกษตรกรรม (กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร) และรูปแบบสวนเกษตรหรือฟาร์มเอกชน

5. **ตลาดการท่องเที่ยว** หมายถึง การจัดการด้านการตลาดที่เจาะจงเฉพาะกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมเท่านั้น ได้แก่ การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว การออกแบบบรรจุภัณฑ์สินค้า

6. **บริการการท่องเที่ยว** หมายถึง การจัดการด้านการบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม ได้แก่ การบริการนำเที่ยว ร้านอาหาร ที่พัก และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ

7. **การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม** หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ชุมชนเกษตรกรรม ที่ประกอบอาชีพทำนา ทำสวนผลไม้ โดยนักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสกับวิถีชีวิตของสังคมชาวชนบท ได้ลิ้มรสผลไม้สดๆ ภายในสวน ได้เรียนรู้ด้านการเกษตร และได้ร่วมทำกิจกรรมกับชาวสวน ได้แก่ การเก็บผลไม้จากต้น การเดินชมเส้นทางศึกษาธรรมชาติ เป็นต้น

สมมติฐานในการวิจัย

1. ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรของตำบลในระดับปานกลาง หรือมาก

2. ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในด้านการจัดการตลาดการท่องเที่ยวของตำบลในระดับปานกลาง หรือมาก

3. ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในด้านการจัดการบริการการท่องเที่ยวของตำบลในระดับปานกลาง หรือมาก

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชน
2. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
3. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
4. ข้อมูลทั่วไป ต.หนองตะพาน อ.บ้านค่าย จ.ระยอง
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชน

1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

เคียท (Keith. 1972: 136) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

เออร์วิน (Erwin. 1976: 138) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม ของประชาชนคือ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้ความชำนาญ ร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสม และสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

องค์การอนามัยโลก (1978: 11) ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนคือ การที่กลุ่มของประชาชนก่อให้เกิดการรวมตัวที่สามารถจะกระทำการตัดสินใจใช้ทรัพยากร และมีความรับผิดชอบในกิจกรรมที่กระทำโดยกลุ่ม

อโนทัย เพียรคงชล (2540: 23) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมในเชิงจิตวิทยาไว้ว่า เป็นการเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (group situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

บุญเลิศ ตั้งจิตวัฒนา (2542: 226) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเป็นการเปิดโอกาสให้แก่สมาชิกของชุมชนท้องถิ่นอย่างเท่าเทียมกัน ในการเข้าร่วมรับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน โดยถือเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะเจ้าหน้าที่หรือนักวางแผน มีการเรียนรู้ร่วมกัน และเข้าร่วมประชุมตัดสินใจในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ในขณะที่เดียวกันเจ้าหน้าที่ของรัฐก็ต้องฝึกฟังความคิดเห็น ปัญหา และความต้องการของชุมชนท้องถิ่นด้วย เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นมีบทบาทในการวางแผน

กำกับดูแล ควบคุมการท่องเที่ยวให้มากขึ้น อันจะทำให้ชุมชนท้องถิ่นเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ เกิดความรัก ความหวงแหน และสร้างจิตสำนึกในการดูแลปกป้องรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน จึงต้องให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนทุกขั้นตอน เมื่อมีการพัฒนาการท่องเที่ยวเกิดขึ้นในชุมชนท้องถิ่น ทำให้ชุมชนท้องถิ่นขยายตัวอย่างรวดเร็ว และก่อผลกระทบโดยตรงต่อชุมชนท้องถิ่นทั้งด้านผลบวกและผลลบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่นอาจเป็น 4 ด้าน คือ 1. ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่นด้านเศรษฐกิจ 2. ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่นด้านสังคม 3. ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่นด้านวัฒนธรรมและ 4. ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่นด้านสิ่งแวดล้อม

ปาริชาติ วลัยเสถียร (2543: 115) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ 2 ลักษณะด้วยกันคือ

1. การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ตั้งแต่เริ่มจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากร และเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยโครงการพัฒนาดังกล่าว จะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

2. การมีส่วนร่วมในนัยทางการเมือง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 การส่งเสริมสิทธิ และพลังอำนาจของพลเมืองโดยประชาชน หรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรของชุมชน อันจะก่อให้เกิดกระบวนการ และโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทแสดงออกซึ่งความสามารถของตน และได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา

2.2 การเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐ มาเป็นการพัฒนาที่ประชาชนมีบทบาทหลัก โดยการกระจายอำนาจในการวางแผนจากส่วนกลางมาเป็นส่วนภูมิภาค เพื่อให้ภูมิภาคมีลักษณะเป็นเอกเทศ ให้มีอำนาจทางการเมือง การบริหาร มีอำนาจต่อการจัดสรรทรัพยากรอยู่ในมาตรฐานเดียวกัน โดยประชาชนสามารถตรวจสอบได้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นการคืนอำนาจในการพัฒนาให้แก่ประชาชนให้มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของตนเอง ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงการพัฒนาที่เท่าเทียมกันของชายและหญิง ในการดำเนินงานพัฒนาด้วย

สมศักดิ์ เตชะเอราวัณ (2544: 8) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การพัฒนาความสามารถหรือศักยภาพของประชาชนต่อการดูแลและจัดการกับทรัพยากรที่มีในชุมชน ตลอดจนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นิเวศในพื้นที่ของตนด้วย โดยแสดงให้เห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศนี้เป็นการท่องเที่ยวที่พึงประสงค์ของชุมชน ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการจัดการ และประโยชน์จะกลับไปสู่ชุมชนโดยตรง

กนกอร รัตนอุดมสวัสดิ์ (2545: 8) ให้ความหมายว่า กระบวนการที่ให้ประชาชน ไม่ว่าปัจเจกบุคคล หรือกลุ่มคน ที่เห็นพ้องต้องการเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงาน โดย

ร่วมกันคิด ร่วมลงมือปฏิบัติการ ร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ และร่วมในการติดตามและประเมินผล

ภักตรา มาน้อย (2545: 13) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับล่างๆ ของสังคม ซึ่งแต่เดิมไม่เคยมีสิทธิ์ มีเสียงในการพัฒนาแต่อย่างใด บัดนี้ มีผู้เห็นความสำคัญ และปรารถนาให้เขาเหล่านั้นเข้ามามีสิทธิ์มีเสียงในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเอง มิใช่เป็นผู้ถูกกระทำเพียงฝ่ายเดียว

ประกาส อินทนประสาธน์ (2546: 17) ให้ความหมายว่า การที่ประชาชนได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบในกิจกรรมของส่วนร่วม โดยได้คิดถึงปัญหา ตัดสินใจกระทำหรือดำเนินงานในขั้นตอนต่างๆ ตลอดจนจนถึงการได้รับผลประโยชน์หรือสามารถแก้ไขปัญหาได้ด้วยความสามารถที่มีอยู่เดิม หรือจากการพัฒนาให้มีขีดความสามารถ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนนั้น มีความจำเป็นที่จะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานอย่างยิ่งในการที่จะบรรลุถึงวัตถุประสงค์

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ ตั้งแต่ขั้นตอนเริ่มต้น ได้แก่ การวางแผนการดำเนินงาน การตัดสินใจให้เป็นไปตามความต้องการ ตลอดจนการติดตามประเมินผล การแบ่งปันผลประโยชน์ โดยประโยชน์ที่เกิดขึ้นจะกลับคืนสู่ชุมชนโดยตรง

1.2 รูปแบบของการมีส่วนร่วม

องค์การอนามัยโลก (อ้างในอัญชญา นิติคุณ, 2543: 20) ได้เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมที่ว่า รูปแบบที่แท้จริงหรือสมบูรณ์นั้นจะต้องประกอบด้วยกระบวนการ 4 ขั้นตอน คือ

1. การวางแผน ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมายกำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีการติดตามและประเมินผล และประการสำคัญ คือ การตัดสินใจด้วย

2. การดำเนินกิจกรรม ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดสรรควบคุมทางการเงิน และการบริหาร

3. การใช้ประโยชน์ ประชาชนจะต้องมีความสามารถในการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ ซึ่งเป็นการเพิ่มระดับของการพึ่งตนเอง และการควบคุมทางสังคม

4. การได้รับประโยชน์ ประชาชนจะต้องได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นที่ที่เท่ากัน ซึ่งอาจจะเป็นผลประโยชน์ส่วนตัว สังคม หรือวัตถุก็ได้

องค์การสหประชาชาติ (ยรรยง กางการ, 2544: 20; อ้างอิงจาก United Nation, Department of International Economic and Social Affairs, 1981) ได้รวบรวมรูปแบบของการมีส่วนร่วมได้ 3 รูปแบบใหญ่ๆ คือ

1. การมีส่วนร่วมแบบเป็นไปเอง ซึ่งเป็นโดยการอาสาสมัคร หรือการรวมตัวกันเอง เพื่อแก้ปัญหาของตัวเองเป็นการกระทำที่ไม่ได้รับความช่วยเหลือจากภายนอก ซึ่งเป็นรูปแบบที่เป็นเป้าหมาย

2. การมีส่วนร่วมแบบชักนำ เป็นการเข้าร่วมโดยต้องการความเห็นชอบหรือการสนับสนุน โดยรัฐบาลซึ่งเป็นรูปแบบที่เป็นลักษณะทั่วไปของประเทศกำลังพัฒนา

3. การมีส่วนร่วมแบบบังคับ เป็นผู้มีส่วนร่วมภายใต้การดำเนินการตามนโยบายของรัฐ ภายใต้การจัดของเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือโดยการบังคับโดยตรง รูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่ส่งผลให้ผู้กระทำได้รับผลทันที แต่จะไม่ได้ผลในระยะยาวและอาจเกิดผลเสียที่ไม่ได้สนับสนุนจากประชาชนในที่สุด

สฤกัญญา เรือนสอน (2543: 13) ได้แบ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของชุมชนแบบอุดมคติ เป็นลักษณะที่โครงการพัฒนาต่างๆ ในชุมชน โดยมีชุมชนเป็นแกนนำในกิจกรรมทั้งหมด ตั้งแต่การตัดสินใจไปจนถึงการควบคุมติดตามงานและการประเมินผล การมีส่วนร่วมของชุมชนแบบอุดมคตินี้ มักจะพบในชุมชนชนบทในเรื่องเกี่ยวกับงานของศาสนาหรืองานบุญประจำปี เพราะสมาชิกในชุมชนจะมีความรู้สึกทำเพื่อส่วนรวม ถ้าหากไม่ทำก็จะเกิดความรู้สึกไม่ดีทั้งเกิดขึ้นกับตัวเองและชาวบ้านอาจนึกหาได้ เช่น เจ้าอาวาสในหมู่บ้านแห่งหนึ่งได้รับพระราชทานพัดยศ ประชาชนต่างมีความยินดีและช่วยกันร่วมแรงกันวางแผนจัดงานฉลองพัดยศด้วยความเต็มใจ และร่วมกันบริจาคเงินเพื่อจ้างมหาสมณมาฉลองตลอดจนการแบ่งหน้าที่การทำงานจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี หนึ่งลักษณะของการมีส่วนร่วมของชุมชนแบบอุดมคตินี้เป็นลักษณะที่เกิดขึ้นจากแรงจูงใจภายในชุมชนเอง สมาชิกรับรู้ร่วมกันเกี่ยวกับปัญหาความต้องการรวมตัวกันและมีการลงแรงสมทบทุนเพื่อให้การทำงานบรรลุตามเป้าหมาย

2. การมีส่วนร่วมของชุมชนแบบประชาชนเป็นแกนนำ มุ่งผลประโยชน์ของชุมชนเป็นหลัก โดยสมาชิกในชุมชนได้ตระหนักถึงปัญหาร่วมกัน เนื่องจากประชาชนตระหนักถึงสิทธิของตนเองและเห็นถึงผลประโยชน์ส่วนใหญ่ที่ต้องสูญเสียไป แต่อาจมีการต่อต้านในกลุ่มผู้เสียประโยชน์ก็ได้ เช่น ประชาชนยกขบวนไปยังหน้าอำเภอเพื่อเรียกร้องให้สร้างคลองส่งน้ำชลประทานให้ทั่วถึงที่ดินของประชาชนส่วนใหญ่ แทนที่จะสร้างผ่านที่ดินผืนใหญ่ไม่กี่คนในหมู่บ้าน จากตัวอย่างแสดงให้เห็นถึงประชาชนได้ตระหนักถึงปัญหาและความต้องการของชุมชน

3. การมีส่วนร่วมของชุมชนแบบเจ้าหน้าที่พัฒนาเป็นแกนนำ การมีส่วนร่วมของชุมชนในรูปแบบนี้ เป็นลักษณะที่พบเห็นทั่วไปในชุมชนต่างๆ เป็นลักษณะของการทำงานพัฒนาขององค์กรพัฒนาภายนอกชุมชนที่มาจากฝ่ายรัฐบาล หรือเอกชนโดยได้มีข้อสมมติว่าประชาชนจะต้องมีการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น การนำประชาชนที่เกี่ยวข้องมาอบรมให้ทราบวิธีการและภาวะความเป็นผู้นำ ในการเรียกประชุมประชาชนให้ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน ตั้งแต่การกำหนดแนววิธีการ และการดำเนินการพัฒนาโครงการต่างๆ วิธีการที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมนี้พิจารณาแล้วเห็นว่าเจ้าหน้าที่พัฒนายังคงเป็นแกนนำทั้งความคิดและการกระทำ แต่อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นวิธีการที่เหมาะสมในภาวะปัจจุบัน และพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในอนาคตเปรียบ

เสมือนเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ศึกษา และเรียนรู้การมองปัญหาของชุมชน นอกจากนี้เป็นกระบวนการเรียนรู้ของประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วม โดยมีเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคอยให้คำปรึกษา ให้กำลังใจ และสนับสนุนประชาชนให้เกิดความตระหนักในปัญหาและให้ประชาชนได้รู้จักประเมินผลได้ผลเสียจากการเข้ามามีส่วนร่วมโดยประชาชนเป็นแกนนำในการพัฒนา

4. การมีส่วนร่วมของชุมชนแบบสั่งการ เป็นลักษณะที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยมิได้เกิดจากความต้องการที่แท้จริงของชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้านเกณฑ์ชาวบ้านให้ไปปรับปรุงถนนรื้อบ้าน และบริเวณบ้านให้สะอาด เพื่อต้องการที่จะส่งหมู่บ้านเข้าประกวด ลักษณะการมีส่วนร่วมจึงเป็นแบบสั่งการ ซึ่งมีได้นำไปสู่การพัฒนาความคิดของประชาชนในชุมชน มักจะเป็นเรื่องที่ทำเพื่อเป็นประโยชน์ในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้น

นำชัย ทนุผล (2529: 118-119) ได้เสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอนคือ

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการระบุปัญหาและสาเหตุของปัญหา ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด เพราะถ้าประชาชนไม่มีบทบาทในการระบุปัญหาและความต้องการของเขาแล้ว โครงการต่างๆ ที่วางออกมาก็จะไร้ประโยชน์ เพราะโครงการที่วางออกมามีได้ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของประชาชน อีกทั้งประชาชนจะมองไม่เห็นความสำคัญของกิจกรรมและการดำเนินกิจกรรมก็จะไม่ประสบความสำเร็จบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการระบุปัญหา วิเคราะห์ปัญหาด้วยตนเอง โครงการที่วางไว้ก็จะสามารถดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายได้ง่าย เพราะประชาชนจะเกิดความรู้สึกที่เป็นเจ้าของโครงการ ซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการหรือแก้ปัญหาให้พวกเขาเอง

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม เมื่อประชาชนในชุมชนได้มีส่วนร่วมเข้ามามีบทบาทในการระบุปัญหาแล้ว ขั้นต่อไปคือ การร่วมกันวางแผนโครงการดำเนินกิจกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการหรือแก้ปัญหาของพวกเขาด้วยตัวของเขาเอง แต่อย่างไรก็ตามนักพัฒนาหรือผู้มีความรู้ในการวางแผนควรมีส่วนเข้าไปร่วมในการวางแผนด้วย เพื่อคอยให้คำแนะนำประชาชนในการวางแผนกำหนดทางเลือกในการแก้ไขปัญหา แต่มีใช้ นักพัฒนาเหล่านี้จะไปเป็นผู้วางแผนกำหนดแนวทางแก้ปัญหาเสียเอง เพราะผลเสียที่จะติดตามมาก็คือ ประชาชนจะไม่สามารถดำเนินการช่วยเหลือได้ในโอกาสต่อไป การที่ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมแรงร่วมใจในการตัดสินใจหาแนวทางแก้ไขปัญหาและแนวทางดำเนินกิจกรรมนี้ จะมีผลทำให้พวกเขาเหล่านี้มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ (sense of belonging) กิจกรรมนั้นและจะนำมาซึ่งความร่วมมือร่วมใจกันดำเนินกิจกรรมที่วางไว้

3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน ดังที่กล่าวมาแล้วว่าเมื่อประชาชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของกิจกรรมแล้ว ผลที่ตามมาก็คือ การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมที่วางไว้ นอกจากนั้นแล้วนักพัฒนาควรกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการลงทุนในรูปของทรัพยากรธรรมชาติที่ประชาชนในชุมชนที่อยู่ตามกำลังความสามารถของประชาชน แทนที่จะใช้

ทรัพยากรหรือปัจจัยภายนอกของชุมชนเสียทั้งหมด การดำเนินกิจกรรมร่วมกันนั้นจะเป็นการเสริมสร้างให้ประชาชนรู้จักการทำงานร่วมกัน

4. การมีส่วนร่วมในการติดตาม และประเมินผล การมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นนี้จะทำให้ประชาชนได้มีการประเมินว่า ผลงานที่ตัวเองดำเนินไปนั้น ได้รับผลดีหรือได้รับผลประโยชน์มากน้อยเพียงไร และอุปสรรคต่างๆ ที่ได้รับการดำเนินงานนั้น การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลนี้ จะทำให้ประชาชนผู้แจ้งเห็นจริงว่า กิจกรรมที่พวกเขาทำไปนั้น ดีหรือไม่ดีอย่างไร ซึ่งพวกเขาจะนำไปใช้วางแผนทางแก้ไขในโอกาสต่อไปได้

โคเฮิน และ อัฟฮอฟ (John M. Cohen and Norman T. Uphoff. 1980: 213) ได้เสนอขั้นตอนของการมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอนคือ

- 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making)
- 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation)
- 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits)
- 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

โดยในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชน อันได้แก่ ประชาชน ผู้นำชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ของ ต.หนองตะพาน อ.บ้านค่าย จ.ระยอง

2. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

2.1 ความหมายของการท่องเที่ยว

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (2540: 6) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวว่า เป็นการท่องเที่ยวโดยผู้ท่องเที่ยวไม่มุ่งหวังที่จะได้รับผลตอบแทน แต่เป็นการท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนอารมณ์ เพื่อทำนุบำรุงสุขภาพ และเพื่อสนองความอยากรู้อยากเห็น

องค์การสหประชาชาติ (อ้างใน บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2543: 2-3) ได้ให้นิยามของการท่องเที่ยว ไว้ในการประชุมว่าด้วยการเดินทางและท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ณ กรุงโรม ประเทศอิตาลี ว่า การท่องเที่ยวหมายถึง การเดินทางที่มีเงื่อนไข 3 ประการคือ

1. เป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว
2. เป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ
3. เป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใดๆ ก็ตามที่มีค่าใช้จ่ายเพื่อประกอบอาชีพ หรือหารายได้

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540: 2-5) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยวเป็นการนันทนาการ (Recreation) รูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นระหว่างเวลาว่าง (Leisure time) ที่มีการเดินทาง (Travel) เข้ามาเกี่ยวข้อง โดยเป็นการเดินทางจากที่หนึ่งที่มีจุดหมายถึงที่อยู่อาศัย ไปยังอีกที่หนึ่งที่ตั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเปลี่ยนบรรยากาศและ

สิ่งแวดล้อม โดยมีแรงกระตุ้น (Motivator) จากความต้องการในด้านกายภาพ ด้านวัฒนธรรม ด้านการปฏิสัมพันธ์ และด้านสถานะหรือเกียรติคุณ

แมค อินทอช และ โกลด์เนอร์ (Mc Intosh and Goeldner. 1984: 4) ได้สรุปว่า การท่องเที่ยว หมายถึง ผลรวมของปรากฏการณ์ต่างๆ และความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับธุรกิจและบริการต่างๆ รวมทั้งกับรัฐบาลประเทศเจ้าภาพและประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องอยู่ในกิจกรรมหรือกระบวนการในการดึงดูด ด้วยการให้การต้อนรับที่อบอุ่นเปี่ยมไมตรีจิตแก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือน

ฉลองศรี พิมลสมพงศ์ (2542: 4) กล่าวว่า การท่องเที่ยว คือ การเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว เดินทางด้วยความสมัครใจ และเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใดๆ ก็ตามที่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้

กี ซอย และ แมเคนส์ (Gee, Choy and Makens. 1984: 4) กล่าวว่า การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางออกจากสถานที่หนึ่งไปสู่สถานที่อื่นๆ เช่น การเดินทางออกจากบ้านและการเดินทางเพื่อไปอาศัยที่อื่น

นิตา ชัชกุล (2542: 1) การท่องเที่ยว (Tourism) เป็นกิจกรรมการเดินทางจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง ซึ่งนับตั้งแต่จุดเริ่มต้นจนถึงปลายทางจะต้องประกอบด้วยปัจจัยสามประการเป็นอย่างน้อย คือ การเดินทาง การพักผ่อนและการกินอาหารนอกบ้าน

วาลีกา แสนคำ (2545: 10) การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลจากสถานที่ซึ่งเป็นที่พักอาศัยอยู่ประจำไปยังสถานที่อื่นเป็นการชั่วคราว และเดินทางกลับไปยังสถานที่อาศัยเดิม โดยการเดินทางนั้นไม่ใช่เพื่อประกอบอาชีพโดยตรง แม้ว่ารูปแบบของการท่องเที่ยวบางประเภทจะมีเรื่องของอาชีพ หรือธุรกิจการงานเข้ามาเกี่ยวข้องอยู่บ้าง

กล่าวโดยสรุป การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางไปยังสถานที่ที่มีที่พักอาศัยประจำ โดยมีจุดประสงค์ใดๆ ก็ตามที่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพ หรือหารายได้ โดยการเดินทางต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ

2.2 องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540: 2-7) ได้สรุปสาระสำคัญของระบบและองค์ประกอบของการท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยวเป็นกระบวนการทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีองค์ประกอบหลัก 3 ด้านคือ ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว (Tourism Resource) บริการการท่องเที่ยว (Tourism Service) และตลาดการท่องเที่ยว (Tourism Market or Tourist) ความสัมพันธ์ระหว่างระบบย่อยทั้ง 3 เกิดขึ้นเมื่อนักท่องเที่ยวได้ไปใช้ประโยชน์จากทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการ หรือทัศนศึกษา ซึ่งอาจเป็นการใช้ประโยชน์โดยตรงและจากการบริการที่เกี่ยวข้อง โดยปกติทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นทรัพยากรที่ใช้ไม่มีวันหมด เพราะรูปแบบการใช้มักเป็นการสัมผัสแต่ภายนอกโดยไม่มีการเคลื่อนย้ายทรัพยากรใดๆ หรืออาจมีการชดเชยได้อยู่ตลอดเวลา อย่างไรก็ดี

ตาม ในการท่องเที่ยวที่เป็นจริงนั้น การใช้ประโยชน์ของทรัพยากรมักมีการแปรรูปทรัพยากร และอาจไม่มีการคำนึงถึงการสูญเสีย หรือผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับระบบย่อยต่างๆ รวมทั้งผลต่อสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ในทางกลับกันสิ่งแวดล้อมที่เป็นระบบอื่น เช่น ระบบชุมชน ระบบอุตสาหกรรม ฯลฯ อาจมีผลกระทบมาสู่ระบบท่องเที่ยวด้วย ดังนั้น การท่องเที่ยวที่ขาดระบบการจัดการที่ดีเข้ามาเกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ประสบความสำเร็จได้เลย นอกจากองค์ประกอบภายในระบบแล้ว การท่องเที่ยวยังมีสิ่งแวดล้อมสำคัญที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอีกหลายประการ เช่น สภาพกายภาพ และระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อม โครงสร้างพื้นฐาน เศรษฐกิจและการลงทุน สังคมและวัฒนธรรม องค์กร และกฎหมาย ซึ่งจะแยกกล่าวแต่ละประเด็นคือ

1. แหล่งท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวเป็นทรัพยากรที่สำคัญ จัดเป็นอุปทานการท่องเที่ยว (Tourism Supply) ซึ่ง ปีเตอร์ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. 2540: 2-7; อ้างอิงจาก Peters 1969) ได้จัดหมวดหมู่ของแหล่งท่องเที่ยวเป็น 5 ประเภท คือ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Attractions) แหล่งท่องเที่ยวซึ่งแสดงออกถึงประเพณีต่างๆ (Traditional Attractions) แหล่งท่องเที่ยวซึ่งแสดงถึงความงดงามในรูปแบบต่างๆ ของภูมิประเทศ (Scenic Attractions) แหล่งท่องเที่ยวประเภทที่ให้ความบันเทิง (Entertainment Attractions) แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ที่มีลักษณะเฉพาะตัว

สำหรับประเทศไทยนั้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้แบ่งแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 3 ประเภท คือ แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ โบราณคดี และแหล่งท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรม ส่วนแหล่งท่องเที่ยวที่ให้ความบันเทิงนั้น จัดเป็นส่วนหนึ่งในสถานบริการนักท่องเที่ยว

2. บริการการท่องเที่ยว บริการที่รองรับการท่องเที่ยวเป็นอุปทานประเภทหนึ่ง ซึ่งไม่ได้เป็นจุดหมายปลายทางหลักของนักท่องเที่ยว แต่เป็นบริการที่รองรับให้เกิดความสะดวกสบาย และความบันเทิงแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งในบางโอกาสอาจเป็นตัวดึงดูดใจได้เช่นกัน บริการการท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ ที่พัก อาหาร แหล่งจำหน่ายสินค้า แหล่งบันเทิง แหล่งกิจกรรมและบริการอื่นๆ ทั้งนี้รวมถึงโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นอื่นๆ ด้วย

3. ตลาดการท่องเที่ยว เป็นการแสดงออกของอุปสงค์ (Tourism Demand) ซึ่งมีความปรารถนาในการท่องเที่ยวจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง เพื่อเข้าร่วมในกิจกรรมการพักผ่อนหย่อนใจ และเพื่อกิจกรรมอื่นๆ (ปกติตลาดการท่องเที่ยวจะเน้นที่นักท่องเที่ยว) ซึ่งในกระบวนการจัดการได้หมายรวมถึงการส่งเสริมและพัฒนาการขาย และการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวด้วย

2.3 ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว

จากกระแสสังคมในปัจจุบันมีแนวทางที่ต้องการให้การท่องเที่ยวคำนึงถึงการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ หรือการรักษาวัฒนธรรมชุมชนให้มากขึ้น สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2542: 3-2) จึงแบ่งการท่องเที่ยวออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1. การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ความสนุกสนาน ความชื่นชมในแหล่งธรรมชาติเป็นหลัก จัดเป็นการท่องเที่ยวธรรมชาติ (Natural Tourism)

2. การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการเสนอลักษณะเด่น ทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และสถานที่ต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น และเกี่ยวเนื่องกับความเป็นอยู่ทางสังคม เป็นการท่องเที่ยวในเชิงการให้ความรู้และสร้างความภาคภูมิใจ จัดเป็นการท่องเที่ยววัฒนธรรม (Cultural Tourism)

3. การท่องเที่ยวที่สนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและความพึงพอใจในการพักผ่อน สันทนาการ รื่นเริงบันเทิงใจ ที่มุ่งเน้นการได้รับการบริการที่เหมาะสม เป็นการท่องเที่ยวแบบบันเทิง และการกีฬา (Sport and Entertainment Tourism)

4. การเดินทางที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการประชุม สัมมนา การติดต่อธุรกิจซึ่งอาจมีหรือไม่มีการศึกษาดูงานและการทัศนศึกษารวมอยู่ก็ได้ เรียกว่า การท่องเที่ยวเพื่อการประชุมและสัมมนา (Business and Convention Tourism)

การท่องเที่ยวทั้ง 4 ประเภท อาจแบ่งระดับกิจกรรมของการท่องเที่ยวได้ 4 รูปแบบที่ต้องการจัดการที่แตกต่างกัน คือ

1. การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรให้คงไว้ยาวนานที่สุด ครอบคลุมทรัพยากรทุกประเภท เช่น ธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรม รวมทั้งวิถีชีวิตของมนุษย์ การท่องเที่ยวเหล่านี้จัดเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Conservation Tourism) ซึ่งครอบคลุม Natural Tourism, Cultural Tourism และ Historical Tourism ทั้งหมด

2. การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการศึกษาในแหล่งธรรมชาติ เพื่อการรักษาระบบนิเวศ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นมากเป็นกรณีพิเศษ ทั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งหรือบางส่วนของ การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ แหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่ให้ความสำคัญต่อระบบนิเวศของพื้นที่นั้นๆ จัดเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism)

3. การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการนันทนาการ การพักผ่อนหย่อนใจ การทัศนศึกษา การประชุม สัมมนา การติดต่อทางธุรกิจ ที่ให้ความสำคัญกับการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเป็นหลัก เป็นการท่องเที่ยวนันทนาการ ประชุมและสัมมนา (Recreation and Convention Tourism)

4. การท่องเที่ยวที่ขัดศีลธรรม จริยธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งยังคงมีแอบแฝงอยู่ในทุกส่วนหรือมีการพัฒนาอย่างถูกกฎหมายในบางพื้นที่ เช่น Sex-tour, Casino และ เกมกีฬาบางประเภท เป็นการท่องเที่ยวที่ขัดต่อศีลธรรม (Immorality Tourism)

สมพุทธ ฐะเจน (2540: 65) กล่าวว่า แหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีสิ่งดึงดูดใจ สามารถจูงใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยือน แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งอาจมีสิ่งจูงใจหลายอย่าง หรือบางแห่งอาจมีสิ่งจูงใจเพียงอย่างเดียว สิ่งดึงดูดใจแหล่งท่องเที่ยวอาจแบ่งได้ดังนี้

1. ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ภูมิอากาศ ชายทะเล ภูเขา น้ำตก ถ้ำ ทิวทัศน์ตามธรรมชาติ

2. ทรัพยากรวัฒนธรรม เช่น แหล่งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ

3. สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ เช่น สวนสาธารณะ สวนสนุก

4. เทศกาล เช่น งานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี งานช้างจังหวัดสุรินทร์

5. กิจกรรมเฉพาะอย่าง

6. สิ่งดึงดูดใจทางจิตวิทยา เช่น การล่องแก่งที่ค่อนข้างเสี่ยงภัย การปีนเขา

ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2538: 4-5) ได้จำแนกแหล่งท่องเที่ยวประเภทต่างๆ ตามลักษณะเด่นของความน่าสนใจ และกิจกรรมที่เป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ออกเป็น 7 ประเภทคือ

1. ประเภทโบราณสถาน ได้แก่ พระราชวัง สิ่งก่อสร้าง อาคารที่มีความสำคัญในทางประวัติศาสตร์ ปราสาท ป้อมปราการ นอกจากนี้ยังหมายความรวมถึงอนุสาวรีย์ต่างๆ ด้วย

2. ประเภทศาสนสถาน ได้แก่ วัด โบสถ์ เจดีย์ ศูนย์กิจกรรมทางศาสนา

3. ประเภทธรรมชาติ ได้แก่ ทะเล ชายหาด ป่าไม้ แม่น้ำ ลำคลอง ภูเขา ถ้ำ น้ำตก น้ำพุ น้ำพุร้อน ทะเลสาบ หนองบึง

4. ประเภทสถานเริงรมย์ ได้แก่ โรงละครและการแสดง ร้านอาหารที่มีชื่อเสียง ร้านขายของในศูนย์การค้าต่างๆ

5. ประเภทอุตสาหกรรมและหัตถกรรม อาจเป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ทำเครื่องเงิน จักสาน ทอผ้า ทำร่ม ปั่นหม้อ ปั่นโอง

6. ประเภทศิลปวัฒนธรรมและการศึกษา ได้แก่ พิพิธภัณฑ์ ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม ศูนย์วิจัยหรือยานที่มีการผลิตสินค้าประจำวัน ประเพณีประจำถิ่น

7. ประเภทอื่นๆ ได้แก่ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สนามกีฬา สวนสนุก

ราณี อธิชัยกุล (2545: 8) ได้จำแนกประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยวไว้ 4 ประเภทคือ

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเอง และมีความงดงามตามธรรมชาติ มีความโดดเด่นทางภูมิศาสตร์ ธรณีวิทยา และระบบป่าไม้ที่หลากหลาย เช่น ภูเขา ถ้ำ น้ำตก ชายหาด เกาะแก่ง ปะการัง สัตว์ป่า พรรณพืช เป็นต้น

2. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถาน และศาสนสถาน หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น และมีความสำคัญในฐานะเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศาสนาที่แสดงถึงอารยธรรมของท้องถิ่น มีผลดึงดูดให้นักท่องเที่ยวไปเยือน

3. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม และประเพณี หมายถึง ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมที่มีเอกลักษณ์ และถ่ายทอดกันมา จากอดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เช่น วิถีชีวิตความเป็นอยู่

สภาพบ้านเรือน ภาษา การแต่งกาย และขนบธรรมเนียมต่าง ๆ รวมทั้งกิจกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ เช่น ประเพณี งานเทศกาล พิธีกรรม เป็นต้น

4. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทมนุษย์สร้างขึ้น หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยการสร้างกิจกรรมใหม่หรือปรับปรุงดัดแปลงเพื่อให้สถานที่มีความหลากหลายในการทำกิจกรรมการท่องเที่ยว

2.4 การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

จากการที่มีการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ต่าง ๆ และได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ ทั้งในส่วนของตัวแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการทางการท่องเที่ยว เช่น ที่พัก ร้านค้า ร้านอาหาร ฯลฯ ประกอบกับกระแสการเรียกร้องให้มีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของโลก แนวทางการพัฒนาที่ควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากร จึงเป็นสิ่งที่ถูกเสนอแนะไว้เพื่อการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ อย่างยั่งยืน แนวทางดังกล่าวไม่เพียงแต่ถูกนำไปใช้อย่างกว้างขวางในสาขาการพัฒนาอื่น ๆ เท่านั้น แต่ยังคงครอบคลุมถึงอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวด้วย มีผู้ให้ความหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ไว้ดังนี้

วรรณ วรณานิช (2539: 75) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยที่มีการปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่าง ๆ ของอนุชนรุ่นหลังด้วย การท่องเที่ยวแบบนี้จะมีความหมายรวมถึง การจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และความงามทางสุนทรียภาพในขณะที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศด้วย

เกษม จันทรแก้ว (2540: 24) กล่าวว่า การพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable Development) มีความหมายเหมือนกับนิเวศพัฒนา (Ecodevelopment) หรือการพัฒนาปราศจากการทำลาย (Development without Destruction) ซึ่งหมายถึง การใช้ทรัพยากรให้อยู่ภายใต้การเปลี่ยนแปลงที่ไม่เกินสมรรถนะการยอมรับได้ของโครงสร้างสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ อันมีกลไกการทำงานของระบบเหมือนปกติ หรือของเดิมในการเอื้อประโยชน์สูงสุดต่อมนุษย์ตลอดไป

อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์ (2540: 3) กล่าวว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable Development) เป็นคำศัพท์ของการพัฒนาที่เกิดขึ้นมาด้วยสาเหตุของความกดดันที่เกิดจากความไม่สมดุลกันระหว่างการเร่งรัดพัฒนาด้านเศรษฐกิจและการเร่งรัดการลงทุนและใช้วัสดุจากทรัพยากรธรรมชาติอย่างไร้ขอบเขตจึงเป็นผลให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายอย่างรวดเร็ว สภาพสังคมเสื่อมโทรม ช่องว่างของรายได้ระหว่างคนจนกับคนรวยกว้างขึ้น คนยากจนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ กับความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

รามเกียรติ์ พรหมชาติ (2545: 26) กล่าวว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนจึงเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวและพัฒนาสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป โดยใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้อง

เหมาะสม ด้วยการศึกษาวางแผนเพื่อส่งเสริมและสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมอย่างคุ้มค่า และยาวนานที่สุด ในขณะที่เดียวกันต้องอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ หรือเสื่อมสภาพน้อยที่สุด

จากความหมายดังกล่าว พอสรุปได้ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นการพัฒนาเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงความต้องการของชุมชนท้องถิ่นด้วย ประกอบกับการพัฒนานั้นจะต้องมีการสงวนรักษา และปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ต่อไป

การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนดังกล่าว ทำให้เกิดทางเลือกในการท่องเที่ยว (Alternative Tourism) เพื่อมาทดแทนหรือแข่งขันกับการท่องเที่ยวตามประเพณีนิยมหรือแบบทั่วไป (Conventional Tourism) ซึ่งมีการนำเสนอในหลายรูปแบบดังนี้

จำไพพรรณ แก้วสุริยะ (ม.ป.ป.: 18-22) ได้แบ่งประเภทของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ดังนี้

1. รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (Nature Based Tourism) ซึ่งรูปแบบการท่องเที่ยวที่นิยมจัดกันในประเทศไทย ได้แก่

1.1 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

1.2 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล (Marine Ecotourism) คือ การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติทางทะเลที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศทางทะเล เช่น เดินชมธรรมชาติป่าบนเกาะ ป่าชายหาด ป่าชายเลน การดำน้ำดูปะการัง

1.3 การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาหรือศิลาสัญจร (Litho Travel) หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่เป็นหินผา ลานหินทราย อุโมงค์โพรง ถ้ำน้ำลอด ถ้ำหินงอกหินย้อย เพื่อดูความงามภูมิทัศน์ที่มีความแปลกของการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่โลก ศึกษาศาสตร์ของหินประเภทต่างๆ และซากบรรพชีวิน หรือฟอสซิล

1.4 การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agrotourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่เกษตรกรรม สวนเกษตร วนเกษตร สวนสมุนไพร ฟาร์มปศุสัตว์ และเลี้ยงสัตว์ เพื่อชื่นชมความงาม ความสำเร็จ และเพลิดเพลินในสวนเกษตร

2. รูปแบบของการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (Cultural Based Tourism) มีการจัดรายการท่องเที่ยวในรูปแบบของการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรมไว้หลายประเภท ได้แก่

2.1 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชมงานประเพณีต่างๆ ที่ชาวท้องถิ่นนั้นๆ ได้จัดขึ้น ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน เพื่อศึกษาความเชื่อ การยอมรับนับถือ การเคารพพิธีกรรมต่างๆ และได้รับความรู้ ความเข้าใจต่อ

สภาพสังคม และวัฒนธรรม ได้แก่ งานประเพณีในราชสำนัก (ประเพณีหลวง) และประเพณีพื้นบ้าน อาทิ พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง

2.2 การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) หมายถึง การเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ เพื่อชื่นชมและเพลิดเพลินในสถานที่ท่องเที่ยว ได้มีความรู้ความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์และโบราณคดีในท้องถิ่น ได้แก่ การจัดรายการเส้นทางท่องเที่ยวตามรอยประวัติศาสตร์ต่างๆ อาทิ ทัวร์เส้นทางศิลปะขอม ตามรอยพ่อขุนเม็งราย เที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ต่างๆ เป็นต้น

2.3 การท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตชนบท (Rural Tourism/ Village Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิต และผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษ มีความโดดเด่น เพื่อความเพลิดเพลิน ได้ความรู้ และภูมิปัญญาพื้นบ้าน ได้แก่ การท่องเที่ยวหมู่บ้านช่าง/ปางช่าง หมู่บ้านทอผ้า หมู่บ้านทำเครื่องเงิน หมู่บ้านทำร่ม หมู่บ้านจักสาน หมู่บ้านทำเครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น

3. รูปแบบของการท่องเที่ยวผสมผสาน มีทั้งการผสมผสานระหว่างการท่องเที่ยวแบบผจญภัย กับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งเมื่อผสมกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เรียกว่า Eco Adventure Travel เมื่อผสมกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะเรียกว่า Eco Cultural Travel ได้แก่ การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ

นุชนารถ รัตนสูงศ์ชัย (2541: 6) ได้อธิบายถึงรูปแบบการท่องเที่ยวในชนบทของไทย ซึ่งมีลักษณะของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ที่ทั้งนักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่น สามารถเลือกมาใช้เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมในแต่ละท้องถิ่น คือ

1. การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ (Natural Tourism) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจในสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศวิทยา น้อยที่สุด หรือไม่มีผลกระทบเลย

2. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) เป็นการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้และทำความเข้าใจศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ของประชาชนในแต่ละท้องถิ่น

3. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบ ในการปกป้องรักษาโครงสร้างแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และคงไว้ซึ่งคุณค่าทางสังคม และรูปแบบวิถีชีวิตของคนท้องถิ่น

4. การท่องเที่ยววิถีชีวิตชาวบ้าน (Village-based Tourism) เป็นการท่องเที่ยวซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปทำกิจกรรมร่วมกับคนท้องถิ่น เพื่อทำความรู้และความเข้าใจ

5. การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม (Agrotourism) เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าชมกิจกรรมทางการเกษตร โดยปราศจากการทำลายหรือมีผลกระทบต่อรูปแบบการผลิตแบบท้องถิ่น และมีผลกระทบต่อผลิตผลทางการเกษตรน้อยที่สุด

โดยในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมแต่เพียงอย่างเดียว โดยจะศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบต่างๆ ของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ระบบการบริหารจัดการ และการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

นอกจากนี้แล้ว การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ยังเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ วัฒนธรรม และทรัพยากรการท่องเที่ยวอื่นๆ เพื่อการใช้ประโยชน์ในอนาคต โดยที่ยังคงนำมาซึ่งผลประโยชน์ต่อสังคมปัจจุบัน แนวทางสำคัญสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้น ต้องเน้นหนักไปที่ชุมชน (Community-Based Tourism) โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน พัฒนา และจัดการการท่องเที่ยว เพื่อให้ประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นนั้นตกถึงสู่ประชาชนในพื้นที่และมีส่วนในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวในท้องถิ่น

ซึ่งในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้น ยังเกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพหรือการท่องเที่ยวที่ไม่จำเป็นต้องมีราคาแพง แต่หมายถึง ความคุ้มค่าเงิน (Good value for money) ในการใช้จ่าย สามารถปกป้องสภาพแวดล้อมของทรัพยากรท่องเที่ยว สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวที่มีความเคารพนับถือสิ่งแวดล้อม และสังคมท้องถิ่น โดยที่มีหลักการเบื้องต้นเป็นที่ยอมรับกันใน 2 ประเด็นคือ

1. เป็นการท่องเที่ยวที่ประสบผลสำเร็จด้านการตลาด สามารถแข่งขันกับตลาดการท่องเที่ยวที่มีความแตกต่างกันได้
2. สามารถนำผลประโยชน์ที่ได้จากการท่องเที่ยว ย้อนกลับมาสู่ประชาชนและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น

สำหรับ Shirley Eber (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. 2540: 2-11; อ้างอิงจาก Shirley Eber 1993) ได้นำเสนอหลักการของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ 10 ประการ ดังนี้

1. การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี (Using Resource Sustainable) ทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรม เป็นสิ่งสำคัญ และเป็นแนวทางการทำธุรกิจในระยะยาว
2. การลดการบริโภคที่มากเกินไป และการลดของเสีย (Reducing Over-consumption and Waste) จะช่วยลดค่าใช้จ่ายในการทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อม ที่ถูกทำลายในระยะยาว และเป็นการเพิ่มคุณภาพของการท่องเที่ยว
3. การรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรม (Maintaining Diversity) มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในระยะยาว และช่วยขยายฐานของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว
4. การประสานการพัฒนาการท่องเที่ยวเข้ากับกรอบแผนกลยุทธ์การพัฒนาแห่งชาติ (Integrating Tourism into Planning) การพัฒนาท้องถิ่น และการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม จะช่วยขยายศักยภาพการท่องเที่ยวในระยะยาว

5. รองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น (Supporting Local Economics) การท่องเที่ยวที่พิจารณาด้านราคา และคุณค่าของสิ่งแวดล้อมไว้ ไม่เพียงแต่ทำให้เกิดการประหยัด แต่ยังป้องกันสิ่งแวดล้อมไม่ให้ถูกทำลายอีกด้วย

6. ให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วม (Involving Local Communities) การมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ของท้องถิ่นในสาขาการท่องเที่ยว ไม่เพียงแต่สร้างผลตอบแทนแก่ประชากร สิ่งแวดล้อมโดยรวมเท่านั้น แต่ยังช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการการท่องเที่ยวด้วย

7. การปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอ (Consulting Stakeholders and the Public) ระหว่างผู้ประกอบการ ประชาชนท้องถิ่น องค์กรและสถาบันที่เกี่ยวข้อง มีความจำเป็นในการที่จะร่วมงานไปในทิศทางเดียวกันรวมทั้งร่วมแก้ปัญหา และลดข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน

8. การฝึกอบรมบุคลากร (Training Staff) โดยสอดแทรกแนวคิดและวิธีปฏิบัติในการพัฒนาแบบยั่งยืนต่อบุคลากรท้องถิ่นทุกระดับ จะช่วยยกระดับการบริการท่องเที่ยว

9. การตลาดที่มีความพร้อม (Marketing Tourism Responsibly) การตลาดที่จัดเตรียมข้อมูลข่าวสารอย่างพร้อมมูล จะทำให้นักท่องเที่ยวเข้าใจและเคารพในสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว และจะช่วยยกระดับความพอใจของนักท่องเที่ยวด้วย

10. การทำการวิจัย (Undertaking Research) การวิจัยและการติดตามตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต่อการช่วยแก้ปัญหา และเพิ่มผลประโยชน์ต่อแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว และนักลงทุน

และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (อำนวยการวิจัย อินทยนต์. 2545: 14) ยังได้กล่าวว่า ลักษณะสำคัญ 6 ประการ ของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ประกอบด้วย

1. การพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่น และระดับภูมิภาค ควรส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวภายในประเทศอย่างจริงจังก่อนการพัฒนาสู่การท่องเที่ยวระหว่างประเทศอย่างค่อยเป็นค่อยไป ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันถึงความสัมพันธ์ที่เหมาะสมระหว่างจำนวนนักท่องเที่ยวกับระบบสาธารณูปโภคที่มีอยู่

2. การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น (Local Participation) ควรส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในโครงการต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่

3. ขอบเขตของการพัฒนาการท่องเที่ยว (Scale of Tourism Development) ควรพิจารณาอย่างรอบคอบถึงขอบเขตที่เหมาะสมของการพัฒนา โดยให้ความสำคัญกับขีดความสามารถในการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยว (Carrying Capacity) ทั้งนี้ควรพยายามผลักดันให้การท่องเที่ยวได้รวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจของพื้นที่นั้นๆ

4. การใช้วัสดุและผลผลิตจากท้องถิ่น (Local Product) ควรสนับสนุนการใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่นในการก่อสร้าง ตลอดจนการใช้ประโยชน์จากผลผลิตต่างๆ ของคนท้องถิ่น ซึ่งจะช่วยลดดุลการค้ากับต่างประเทศได้ทางหนึ่ง และเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับคนในท้องถิ่นนั้นๆ ด้วย

5. การกระจายรายได้ (Income Distribution) การพัฒนาการทองเที่ยวควรเป็นรูปแบบที่จะนำรายได้เข้าท้องถิ่นนั้นให้มากที่สุด เพื่อประโยชน์ระยะยาวของชุมชน

6. การจ้างงาน (Employment) คุณภาพของงานสำหรับคนในท้องถิ่น ควรเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการวางแผนพัฒนาการทองเที่ยว กล่าวคือ มุ่งส่งเสริมรูปแบบของงานที่มีความน่าสนใจและได้รับผลตอบแทนสูง

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (อ้างในอิตียา อุลิตผล. 2542: 22) ได้ให้หลักการสำคัญของการพัฒนาแบบยั่งยืน โดยมองจากมิติที่สำคัญ 4 ประการคือ

1. ความหลากหลายทางวัฒนธรรม: การพัฒนาควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรมพื้นบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. ความยั่งยืนทางสถาบัน: การตัดสินใจของชุมชนและการจัดตั้งองค์การสังคมต้องสอดคล้องกับหลักการนิเวศวิทยาท้องถิ่น

3. การมีส่วนร่วม: การพัฒนามาจากข้างล่างโดยให้ชุมชนท้องถิ่นมีสิทธิในการจัดการทรัพยากรของตัวเอง

4. ความยุติธรรมทางสังคม: ความมั่นคงของการดำรงชีวิตต้องครอบคลุมกลุ่มชนผู้ยากไร้ในปัจจุบัน และคนรุ่นหลังในอนาคตอันยาวไกล

ภราเดช พยัฒวิเชียร (2543: 4-7) กล่าวว่า ในเรื่องแหล่งทองเที่ยวที่จะมีความยั่งยืนได้ต้องพิจารณาอีก 2 ส่วนคือ ส่วนของ Planning Unit และ Operation Unit หน่วยงานที่รับผิดชอบพื้นที่ทองเที่ยว เช่น กรมป่าไม้ กรมศิลปากร องค์การบริหารส่วนจังหวัด และอื่นๆ จะต้องมีการวางแผนเรื่องการใช้ทรัพยากร และต้องมีขีดความสามารถในการบริหารจัดการ การเปิดแหล่งทองเที่ยวแห่งใดแห่งหนึ่งนั้น ไม่ควรพิจารณาเฉพาะศักยภาพเพียงเรื่องเดียว แต่ควรพิจารณาในเรื่องของการวางแผนและการจัดการด้วย โดยสรุปคือ ต้องพิจารณาทั้งในด้านโครงสร้างพื้นฐาน ความพร้อมของชุมชนท้องถิ่น ความพร้อมของการบริหารจัดการ ถ้าในสถานการณ์ปัจจุบันยังไม่พร้อม ก็ยังไม่ควรที่จะเปิดให้ผู้คนมาทองเที่ยว ศักยภาพของตัวแหล่งทองเที่ยวก็ยังคงอยู่

2.5 การจัดการการทองเที่ยว

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542: 75) ได้ให้ความหมายของการจัดการการทองเที่ยวว่า เป็นการวางแผนการทองเที่ยวและดำเนินการให้เป็นไปตามแผน โดยมีการจัดองค์การการบริหารงานบุคคล การอำนวยความสะดวก และการควบคุมอย่างเหมาะสม เพื่อให้เป็นไปตามแผนที่ได้วางไว้ พร้อมทั้งมีการประเมินผลแผนการทองเที่ยวด้วย

มิศรา สามารถ (2543: 10) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชนทองเที่ยว หมายถึง กระบวนการที่กลุ่มคน ชุมชน สมาคม มูลนิธิ และองค์กรอาสาสมัครรูปแบบต่างๆ ในชุมชน ได้มาร่วมดำเนินการในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องรวมกัน ในการบริหารจัดการชุมชนทองเที่ยว เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีความรับผิดชอบและสัมพันธ์กัน

สรุปได้ว่า การจัดการการท่องเที่ยว หมายถึง การดำเนินการด้านการท่องเที่ยวโดยกลุ่มคน ชุมชน หรือชุมชน ให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ พร้อมทั้งมีการประเมินผลการดำเนินงานด้วย จากความหมายของการจัดการการท่องเที่ยวดังกล่าว ได้มีผู้ให้แนวคิด และหลักการเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยว ไว้ดังนี้

เอเดรียนา กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เป็นเครื่องมือที่มีอำนาจให้มีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ได้เป็นอย่างมากถ้าการท่องเที่ยวมีการจัดการและบริหารที่ดี ก็จะสามารถใช้พื้นที่ที่เป็นทรัพยากรธรรมชาตินั้นได้ โดยไม่ได้ทำให้มันเสื่อมโทรมลง การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องมีการวางแผนวางนโยบายที่ชัดเจน และมีความสอดคล้องกับความคิดเห็นและเหตุผลของคนในท้องถิ่น เพื่อจะได้ให้การส่งเสริมในระดับชาติ นโยบายควรจะเจาะลงไปในแต่ละด้าน โดยพิจารณาปัจจัยที่สำคัญพื้นฐานของชุมชน ถ้าเป็นไปได้ก็ควรจะให้มีการแข่งขันเพื่อเพิ่มจุดเน้นในตลาด การสร้างแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนตลอดไป การตอบสนองนั้นต้องไม่มีการกีดกันในการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ด้วย

พจนานา สวนศรี (ปิยพร ทาวีกุล. 2544: 22; อ้างอิงจาก พจนานา สวนศรี 2540) กล่าวว่า คนในชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางทางการท่องเที่ยวและการจัดการการท่องเที่ยวด้วยตนเอง บทบาท ของโครงการการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ คือ การเป็นสะพานเชื่อมความเข้าใจระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน บอกกล่าวให้คนที่จะไปเยี่ยมเยือนชุมชนได้เข้าใจในเรื่องราวของชุมชน รูปแบบการท่องเที่ยว กติกา ข้อปฏิบัติเมื่ออยู่ในชุมชน ในขณะที่เดียวกันก็มีการพูดคุยกับชาวบ้านให้ชัดเจนถึงเป้าหมายของการทำกิจกรรมนี้ ซึ่งก็มีความแตกต่างกันในแต่ละชุมชน บางแห่งมองว่าการท่องเที่ยวเป็นการเผยแพร่เรื่องราววิถีชีวิต-วัฒนธรรม ตลอดจนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน บางแห่งอาจมองว่านอกจากเผยแพร่แล้ว น่าจะเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้แก่ชุมชน และคนในชุมชนด้วย เราได้ร่วมกันมองถึงข้อดี ข้อเสีย และแนวทางป้องกัน ร่วมกันค้นหาเสน่ห์ของชุมชน ซึ่งหมายถึง แหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงาม และวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่น่าสนใจ กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ ช่วยกันวางระบบการบริหารจัดการ จัดโปรแกรม แบ่งบทบาทหน้าที่ จัดสรรผลตอบแทนที่เหมาะสมและโปร่งใสตรวจสอบได้

โครงการการศึกษาวิจัยมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมและสถาบันดำรงราชานุภาพ (อ้างใน วัฒนาภรณ์ สุฉายา. 2545: 18) ได้เสนอถึงหลักการบริหารและจัดการการท่องเที่ยวว่าประกอบด้วย

1. ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการกำหนดศักยภาพ ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว ในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน โดยพิจารณาจากที่ตั้ง กิจกรรมความพร้อมและความต้องการของชุมชน รวมทั้งมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปของการเป็นคณะกรรมการ การรับผิดชอบดำเนินการ การสนับสนุนภาครัฐ เป็นต้น

2. องค์กรต่างๆ ในพื้นที่ เช่น สมาคมตำบล องค์กรบริหารส่วนตำบล กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการสนับสนุนแผนงาน โครงการ และกิจกรรมที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมทั้งการสนับสนุนการดำเนินการองค์กรประชาชนอื่นๆ

3. ภาครัฐกิจการท่องเที่ยว องค์กรท้องถิ่น องค์กรด้านสิ่งแวดล้อม และรัฐมีหน้าที่จะต้องทำงานร่วมกันอย่างเสมอภาคกัน

4. ประชาชนในท้องถิ่นจะต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโครงการต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตคนส่วนใหญ่ในพื้นที่

วรรณ วรชวานิช (2539: 76-77) ได้กล่าวว่า หลักสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวแบบ Eco-tourism มีดังนี้

1. การกำหนดขอบเขตของกิจกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการท่องเที่ยว (Zoning or the various activities) โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วย เช่น ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (Geographical Information System – GIS)

2. การควบคุมนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระบบนิเวศที่มีความเปราะบางทางธรรมชาติ (Fragile Ecosystem) โดยคำนึงถึงความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของแต่ละพื้นที่

3. การจัดเตรียมข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับนักท่องเที่ยว ทั้งในแง่การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและประสบการณ์การท่องเที่ยว เช่น การเล่าประวัติย่อๆ ของชุมชนหรือแหล่งท่องเที่ยว ก่อนหรือระหว่างการเดินทางไปถึง ตลอดจนลักษณะที่สำคัญๆ ของพื้นที่นั้นๆ หรืออาจจัดตั้งศูนย์ให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญๆ ซึ่งอาจมีทั้งภาพนิ่ง วิดีทัศน์ หรือแผ่นพับ เพื่อให้ภาพรวมหรือข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวกำลังจะไปเยือน

4. ส่งเสริมและพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงเพิ่มขึ้น เพื่อช่วยลดความแออัดให้กับพื้นที่ท่องเที่ยวหลัก

5. การนำกฎหมายมาบังคับใช้อย่างจริงจัง สำหรับผู้กระทำการฝ่าฝืน เช่น การตัดต้นไม้ ทำลายป่า การลักลอบเก็บหรือมีปะการังและพันธุ์สัตว์น้ำที่หายากไว้ในครอบครอง การล่าสัตว์ในเขตหวงห้าม ฯลฯ

6. การควบคุมสิ่งก่อสร้างต่างๆ ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวให้มีความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม รวมทั้งการควบคุมระบบกำจัดขยะสิ่งปฏิกูลและน้ำเสียจากสิ่งก่อสร้างต่างๆ

และวรรณ วรชวานิช (2539: 64-65) ยังได้กล่าวถึงแนวคิดหลักในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติบริเวณแหล่งท่องเที่ยว 2 ประการคือ

1. การให้บริการและอำนวยความสะดวก ตลอดจนให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว
2. การรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ให้คงอยู่ต่อไป

นอกจากนั้น ในการจัดการเพื่อการท่องเที่ยว ต้องคำนึงถึงความสามารถที่จะรับได้ของพื้นที่ (Carrying Capacity) 3 ประการ คือ

ก. ความสามารถที่จะรับได้ในเชิงกายภาพ (Physical Carrying Capacity) หมายถึงสภาพหรือลักษณะของพื้นที่จะเอื้ออำนวยให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว

ข. ความสามารถที่จะรับได้ทางสังคม (Social Carrying Capacity) หมายถึงความสามารถที่จะอำนวยความสะดวกต่างๆ ของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว หรือความสามารถของสถานที่ท่องเที่ยวที่สามารถให้บริการแก่ผู้มาเที่ยวได้สูงสุด โดยปกติสถานที่ท่องเที่ยว

ประเภทชายหาด จะมีความสามารถที่จะรองรับนักท่องเที่ยวได้สูงกว่าสถานที่ท่องเที่ยวประเภทอุทยานแห่งชาติ

ค. ความสามารถที่จะรับได้เชิงนิเวศวิทยา (Ecological Carrying Capacity) หมายถึง ความสามารถของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในสถานที่นั้น และในบริเวณใกล้เคียงกับสถานที่แหล่งท่องเที่ยวนั้น ในการรองรับธุรกิจการท่องเที่ยว

ทั้งนี้ในพื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งจะมีวิธีการและเทคนิคของการจัดการต่างกัน โดยต้องคำนึงถึงความสามารถที่จะรองรับได้ของพื้นที่ โดยมีวิธีการดังนี้

1. การกระจายจำนวนนักท่องเที่ยว เพื่อไม่ให้นักท่องเที่ยวไปรวมกันในที่ใดที่หนึ่งของพื้นที่ จะช่วยลดผลกระทบต่อการใช้ทรัพยากรในพื้นที่นั้น ซึ่งอาจจะกระทำได้โดย

1.1 การแบ่งเขตแหล่งท่องเที่ยว เป็นเขตย่อยๆ เช่น บริเวณชมทิวทัศน์ เป็นต้น

1.2 เก็บค่าธรรมเนียมเข้าชมสถานที่ท่องเที่ยว

2. การพัฒนาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด เช่น การสร้างถนนเพื่อเชื่อมโยงจุดสำคัญในพื้นที่อุทยานและวนอุทยานต้องไม่ทำให้ภูมิทัศน์ของบริเวณนั้นๆ เสียไป

3. การจัดกิจกรรมเสริมในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความเพลิดเพลินและพึงพอใจ และให้ความรู้ความเข้าใจในทรัพยากรธรรมชาติ อันจะนำไปสู่ความหวงแหนทรัพยากรในพื้นที่นั้นๆ กิจกรรมต่างๆ มีดังนี้คือ

- การออกไปบรรยายนอกสถานที่
- จัดศูนย์บริการนักท่องเที่ยว
- จัดนิทรรศการประเภทต่างๆ
- การนำนักท่องเที่ยวไปตามจุดต่างๆ พร้อมทั้งบรรยายประกอบ
- การจัดทำทางเท้า พร้อมทั้งแผ่นป้ายบรรยายหรือเอกสารแนะนำ
- ฉายภาพสไลด์ และคำบรรยาย
- จัดเครื่องหมายและคำเตือนต่างๆ

นอกจากนั้น อาจกำหนดแนวทางการใช้ประโยชน์ กฎข้อบังคับ ตลอดจนมีการตรวจตราพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว และออกกฎหมายลงโทษผู้ละเมิดกฎข้อบังคับต่างๆ เพื่อป้องกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ด้วย

คณะกรรมการการท่องเที่ยวและการกีฬา (อ้างในวิวัฒนาการ สุนายา. 2545: 20) กล่าวว่ากระบวนการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ประกอบด้วย

1. การจัดการพื้นที่ ได้แก่ การจัดการเขตการใช้ประโยชน์ (Zoning) การศึกษาขีดจำกัดการรองรับได้ของพื้นที่ การกำหนดมาตรการใช้ประโยชน์ปลูกสร้างอาคารและปรับปรุงพื้นที่ การควบคุมการท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยว การใช้มาตรการป้องกันและลดผลกระทบในพื้นที่

2. การให้การศึกษและการสื่อความหมาย ได้แก่ การส่งเสริมให้สถานที่ให้ความรู้ทุกรูปแบบ ส่งเสริมกิจกรรมที่ให้ความรู้และสร้างความตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อม สนับสนุนการบริการที่

มีคุณภาพ ส่งเสริมการใช้มัคคุเทศก์เฉพาะถิ่น จัดเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศและให้การศึกษา กับชุมชน

3. การจัดการกิจกรรมท่องเที่ยว ได้แก่ มุ่งกิจกรรมที่ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือสามารถป้องกันแก้ไขได้ ส่งเสริมกิจกรรมที่ให้ความรู้ จัดให้มีกิจกรรมท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม จัดกิจกรรมให้เกิดความสัมพันธ์ด้านนักท่องเที่ยว บริษัทนำเที่ยว และคนในท้องถิ่น

4. การบริการการท่องเที่ยว ได้แก่ การส่งเสริมการบริการที่มีความรับผิดชอบ สร้างการมีส่วนร่วมในการบริการของชุมชน กำหนดรูปแบบการบริการให้กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม อบรมคุณภาพบุคลากร และสนับสนุนการบริการที่ได้มาตรฐาน

5. การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและลดผลกระทบ ได้แก่ กำหนดมาตรการการจัดเก็บและกำจัดขยะมูลฝอย กำหนดมาตรการป้องกันและกำจัดสิ่งปนเปื้อน ควบคุมแบบอาคาร กวดขันกับกิจกรรมที่ทำลายสภาพแวดล้อม

จะเห็นว่าจากแนวคิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน มุ่งเน้นให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโดยรวมปรับสภาพการจัดการเพื่อเข้าสู่ยุคใหม่ของกระแสโลกที่เปลี่ยนไป ดังนั้นขอบเขตของการพัฒนาจึงครอบคลุมทุกองค์ประกอบทุกส่วนของการท่องเที่ยว หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ การพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งหมด ต้องมุ่งสู่ความยั่งยืน กล่าวโดยสรุป กิจกรรมการท่องเที่ยวจะต้องสามารถดำรงอยู่ได้ มีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมเยียนอย่างสม่ำเสมอ ทรัพยากรการท่องเที่ยวยังคงรักษาความดึงดูดไว้ได้ ไม่เสื่อมคลาย กิจกรรม การบริการมีกำไร แม้ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการให้บริการอยู่เสมอ ผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม จะต้องไม่มีหรือมีน้อยที่สุด แต่การจัดการอย่างยั่งยืนเท่านั้น จึงจะสามารถคงความยั่งยืนของการท่องเที่ยวไว้ได้

หลักการพื้นฐานของความยั่งยืน จะต้องได้รับการปฏิบัติ โดยอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทั้งหมด ไม่จำเพาะแต่การท่องเที่ยวเฉพาะอย่าง การท่องเที่ยวขนาดเล็ก การท่องเที่ยวราคาแพง หรือการท่องเที่ยวของกลุ่มตลาดบนเท่านั้น หากยังรวมถึงการท่องเที่ยวคณะใหญ่ด้วย

4. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

4.1 ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ชัยวุฒิ ชัยพันธ์ (2542: 26) กล่าวว่า การเกษตรเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรโดยภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเกษตรกรที่ใช้ปุ๋ยเคมี หรือยากำจัดศัตรูพืชก็ยังคงเป็นการทำการเกษตรเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้ ทรายที่การใช้สารเคมีดังกล่าว ไม่ก่อผลกระทบต่อภายนอกหรือภาวะแวดล้อม

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2543: 5-6) ได้ให้นิยามโดยใช้หลักองค์ประกอบของการท่องเที่ยว ไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือ การท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมหลักด้านการเกษตรที่สามารถดึงดูดและเป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยว โดยมีการบริการจัดไว้ให้รองรับเพื่อสนองตอบตามมาตรฐานความต้องการของนักท่องเที่ยว ให้ได้รับความรู้และความเพลิดเพลิน

ราไฟพรรณ แก้วสุริยะ (2544: 1-2) กล่าวว่า การเดินทางไปยังพื้นที่เกษตรกรรม สวน เกษตร วนเกษตร สวนสมุนไพร ฟาร์มปศุสัตว์และเลี้ยงสัตว์ เพื่อชื่นชมความสวยงาม ความสำเร็จ และเพลิดเพลิน ได้ความรู้ มีประสบการณ์ใหม่ บนพื้นฐานความรับผิดชอบ มีจิตสำนึกต่อ สภาพแวดล้อมของสถานที่แห่งนั้น

โฮลันฮอยซ์ (Holinhoiz.1996: 42-43) ให้ความเห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่น่าสนใจ ซึ่งเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิต ของประชาชนในชนบท เป็นจุดดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสสัมผัส และมีประสบการณ์ในการใช้ ชีวิตกับผู้คนในชนบทในฐานะแขกหรือผู้มาเยือนในช่วงสั้นๆ และการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไม่ใช่การ ท่องเที่ยว ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางทะเล แหล่งประวัติศาสตร์ ศาสนา การประกอบธุรกิจ และการเยี่ยมชม

โกลเบิร์ก (Goldberg. 1997: 50-52) ให้ความเห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นการ ท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องในหลายๆ ด้านที่เกี่ยวกับการผลิตและการจัดจำหน่ายปัจจัยการผลิต กิจกรรม การผลิตในฟาร์ม การเก็บรักษา การแปรรูป และการจัดจำหน่ายสินค้าเกษตร และผลิตผลพลอยได้ จากสินค้าเกษตร

อร สีแพร (2543: 4) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว ลักษณะหนึ่งที่ทำให้ความสนใจกับเกษตรกรรมที่มีองค์ประกอบต่างๆ เป็นสิ่งที่ดึงดูดใจ ไม่ว่าจะเป็น ปัจจัยด้านกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรรมในพื้นที่นั้นๆ โดยที่สามารถ ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เยี่ยมชมได้ ทั้งในแง่ของการพักผ่อนหรือนันทนาการ ที่สำคัญคือ

จากแนวคิดดังกล่าวพอสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นกิจกรรม ทางด้านการเกษตรเป็นหลัก โดยกิจกรรมจะต้องไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ ชุมชนมีส่วนร่วมใน การบริหารจัดการการท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวได้มีโอกาสเรียนรู้ และเลือกชมสินค้าทางการ เกษตรอีกด้วย

4.2 องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2542: 3-13) ได้แบ่งองค์ประกอบ ของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่สำคัญไว้ 3 ส่วนคือ

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร คือ ทรัพยากรที่ใช้ในการผลิตผลิตผลทางการเกษตร ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น แสงแดด ดิน น้ำ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ เป็นต้น หรือการ จัดการโดยมนุษย์ เช่น เครื่องมือทางการเกษตรต่างๆ เทคโนโลยีการเกษตร เป็นต้น ให้ก่อเกิดผลผลิต ทางทางการเกษตรเพื่ออุปโภคบริโภค ซึ่งในที่นี้อาจเรียกทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรนี้โดยให้ความหมาย คือ แหล่งเกษตรกรรม และปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อแหล่งท่องเที่ยว โดยครอบคลุมบทบาทของพื้นที่ กระบวนการ และกิจกรรมการเกษตร ซึ่งสามารถคัดเลือกนำมาใช้เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวได้

2. ตลาดการท่องเที่ยว เนื่องจากตลาดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นตลาดการท่องเที่ยวเฉพาะ (Niche market) จึงทำให้การจัดการด้านการตลาดมีลักษณะที่เจาะจงเฉพาะกลุ่ม โดยต้องเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจกิจกรรมทางการเกษตร ต้องการที่จะเรียนรู้ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น นักการตลาดจึงจัดกิจกรรมต่างๆ ที่ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ และทำการตลาดเจาะจงเฉพาะนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจด้านนี้

3. บริการการท่องเที่ยว ในด้านนี้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เช่น ที่พัก (ซึ่งอาจเป็นที่พักค้างคืนกับชาวบ้าน หรือที่พักตามเรือทอเรือ) ร้านอาหาร การบริการนำเที่ยวให้ความรู้ต่างๆ

ซึ่งในงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร การจัดการตลาดการท่องเที่ยว และการจัดการบริการการท่องเที่ยว

4.3 รูปแบบของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ประเทศไทยมีรูปแบบการทำเกษตรกรรมที่หลากหลาย ขึ้นอยู่กับวิธีการประกอบอาชีพของเกษตรกรและวัฒนธรรมของท้องถิ่น สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2542: 2-1) ได้แบ่งรูปแบบของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ดังนี้

1. รูปแบบการทำนา ที่ใช้วัฒนธรรมดั้งเดิมในการเตรียมดินและเก็บเกี่ยว เช่น ใช้ควายไถนา การเก็บเกี่ยวและนวด โดยใช้แรงงานคน ประกอบกับอาชีพเสริม ได้แก่ การเพาะเห็ด ยกยอดปลา ลอยจับปลา เป็นต้น วัฒนธรรมทำการเกษตรแบบนี้เป็นวงจรชีวิตที่สามารถพบเห็นได้บริเวณจังหวัดอยุธยา และอ่างทอง

2. รูปแบบเกษตรผสมผสาน ได้แก่ การปลูกผักปลอดสารพิษ ร่วมกับไม้ผลและชุดบ่อเลี้ยงปลา หรือทำนาควบคู่กันไป สามารถทำผักสลัด ขายผลไม้ ปิ้งปลาหรือกุ้งขายให้นักท่องเที่ยวได้ รูปแบบการใช้ที่ดินแบบนี้พบมากในจังหวัดนครปฐมและราชบุรี

3. รูปแบบสวนผลไม้ ไม้ผลที่เป็นที่นิยมของชาวต่างชาติ ได้แก่ มะม่วง ส้มโอ ชมพู พบปลูกบริเวณจังหวัดนครปฐม เงาะ ทุเรียน มังคุด ลองกอง พบปลูกบริเวณ จังหวัดระยอง จันทบุรี และจังหวัดปราจีนบุรี ลำไย ลิ้นจี่ พบปลูกบริเวณจังหวัดลำพูน เชียงใหม่ และเชียงราย และลองกองที่จังหวัดนราธิวาส ซึ่งสามารถจัดเทศกาลชิมผลไม้แต่ละจังหวัดได้ โดยให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเก็บผลไม้ด้วยตนเอง โดยจัดกรรมวิธีการเก็บที่หลากหลาย

4. รูปแบบไม้ดอกไม้ประดับ ได้แก่ รักรั้วไม้ที่จังหวัดนครปฐม และจังหวัดราชบุรี แปลงกุหลาบที่จังหวัดนครปฐม จังหวัดตาก และจังหวัดเชียงใหม่ สวนไม้ดอกไม้ประดับที่จังหวัดนครปฐม เชียงใหม่ เชียงราย และนครราชสีมา เป็นต้น

5. รูปแบบเกษตรเชิงอนุรักษ์ผสมกับวัฒนธรรมชาวไทยภูเขา ซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรหลายจังหวัด เช่น สวนชา สวนเมี่ยง ที่อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอแม่จัน

จังหวัดเชียงราย การทำการเกษตรบนพื้นที่สูงในท้องที่จังหวัดเพชรบูรณ์ เชียงใหม่ เชียงราย และแม่ฮ่องสอน

6. รูปแบบศูนย์ศึกษาและศูนย์วิจัยทดลองของหน่วยราชการต่างๆ ได้แก่ ศูนย์ศึกษาห้วยฮ่องไคร้ จังหวัดเชียงใหม่ ศูนย์ศึกษาพัฒนาเขาหินซ้อน จังหวัดฉะเชิงเทรา ศูนย์ศึกษาพัฒนาพิบูลทอง จังหวัดนราธิวาส ศูนย์ศึกษาพัฒนาห้วยทราย จังหวัดเพชรบุรี เป็นต้น นอกจากนี้มีศูนย์วิจัยทดลองของหน่วยราชการต่างๆ เช่น กรมประมง กรมป่าไม้ กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร เป็นต้น สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้

7. โครงการหลวงและโครงการพระราชดำริ เช่น โครงการหลวงดอยอินทนนท์ โครงการหลวงห้วยลี้ก โครงการหลวงดอยอ่างขาง และโครงการพัฒนาดอยตุง เป็นต้น ซึ่งมีพันธุ์ไม้หลากหลายและสวนผักต่างๆ สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้

8. รูปแบบชุมชนเกษตรกร เช่น ชุมชนประมง ชุมชนชาวสวนยาง ชุมชนชาวเขาสหกรณ์นิคมต่างๆ เป็นต้น ซึ่งจะรวมวิถีชีวิตและวัฒนธรรมพื้นบ้านเข้าไปด้วย

9. รูปแบบสวนเกษตรหรือฟาร์มของเอกชน เช่น สวนสามพราน จังหวัดนครปฐม ไร่บีเอ็น จังหวัดเพชรบูรณ์ ไร่บุญรอดจังหวัดเชียงราย ฟาร์มแม่สา และฟาร์มผีเสื้อแม่สา จังหวัดเชียงใหม่ ฟาร์มจระเข้ จังหวัดสมุทรปราการ เป็นต้น

10. รูปแบบตลาดการเกษตร เช่น ตลาดน้ำดำเนินสะดวกจังหวัดราชบุรี ตลาดไทสี่มุมเมือง จังหวัดปทุมธานี ตลอดจนตลาดสดผลไม้ในเทศกาลต่างๆ

โดยในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ซึ่งมีทั้งหมด 5 รูปแบบ คือ รูปแบบการทำนา รูปแบบเกษตรผสมผสาน รูปแบบสวนผลไม้ รูปแบบชุมชนเกษตรกร (กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร) และรูปแบบสวนเกษตรหรือฟาร์มเอกชน

นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเกษตร ควรยึดหลักการต่อไปนี้นี้เป็นเป็นแนวทางปฏิบัติ (นำชัย ทนุผล. 2540: 5)

1. ต้องการสนับสนุนให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีจรรยาบรรณด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
2. กิจกรรมใดๆ ต้องไม่ทำให้ทรัพยากรเสื่อมโทรม
3. ให้มีความสำคัญกับการคงไว้ซึ่งคุณค่าที่แท้จริงของทรัพยากรธรรมชาติ (ไม่ดัดแปลงธรรมชาติ และวัฒนธรรม อารยธรรม)
4. เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและวัฒนธรรมบนพื้นที่
5. ต้องสัมผัสกับชุมชนท้องถิ่น ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น
6. กิจกรรมต้องเน้นที่เป็นการศึกษา เรียนรู้ระบบนิเวศและวัฒนธรรมท้องถิ่น ไม่ใช่เน้นการตื่นตา ไร่ใจ
7. ต้องมีการวางแผนเตรียมการเพื่อให้นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนเกิดความพึงพอใจในประสบการณ์ ดังนั้นกิจกรรมควรเน้นการเกิดประสบการณ์ด้วยตนเอง

นอกจากนี้ นำชัย ทนุผล (2540: 6-7) ได้ระบุขั้นตอนการจัดการท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศไว้ดังนี้

1. กำหนดกลยุทธ์ด้านการจัดการ โดย

1.1 ประเมินทรัพยากรที่สามารถใช้ในกิจกรรมท่องเที่ยว เช่น

- สภาพทรัพยากรธรรมชาติ เกษตรกรรม ฤดูกาลที่มี
- สิ่งอำนวยความสะดวกที่มีอยู่
- ทรัพยากรด้านวัฒนธรรม ประเพณี ฤดูกาลที่มี
- ใครเป็นผู้ประโยชน์บ้าง

1.2 กำหนดกิจกรรมท่องเที่ยวที่ต้องการ

- จะต้องพัฒนาหรือไม่ จะพัฒนาไปถึงระดับใด
- จะจัดการกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นอย่างไร ให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุด
- ต้องการจะสื่ออะไรกับผู้มาเยือน
- มีจุดสนใจอะไรเป็นจุดขาย และจะทำเส้นทางเดินอย่างไร

1.3 วางแผนกิจกรรมและประเภทของการท่องเที่ยวที่จะจัดบนพื้นที่ เช่น

- ใครจะทำอะไร ที่ไหน และอย่างไร
- จะฝึกอบรมชาวบ้านหรือไม่
- จะจัดสื่อความหมายอะไรบ้าง
- จะใช้สถานที่ใดเป็นศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยว
- จะพัฒนาเหตุการณ์ของที่ระลึกอะไร
- จะหาแหล่งเงินทุนสนับสนุนจากที่ไหน

2. กำหนดโครงสร้างอัตราค่าบริการและเงินกองทุน

- ค่ามัดคฤเทศก์
- ค่าอาหาร ที่พักแรม
- ต้อนรับ ขนส่ง
- บรรยายสื่อความหมาย

3. ร่วมงานกับบริษัทนำเที่ยว ควรเลือกบริษัทนำเที่ยวประเภทมุ่งผลกำไร แต่พยายามจัดรูปแบบนำเที่ยวให้เกิดผลกระทบน้อย และจะบริจาคผลกำไรให้กับกิจกรรมอนุรักษ์ของท้องถิ่น

4. การร่วมมือกับชุมชนท้องถิ่น ซึ่งอาจเป็นลักษณะให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ อาจจัดตั้งเป็นกลุ่ม หรือองค์กรบริหารของชาวบ้าน เพื่อกำหนด

- กิจกรรมประเภทการท่องเที่ยว
- การบริการ อาหาร มัคคุเทศก์ การบริการต้อนรับให้ข้อมูล การแสดงโชว์ การจัดที่พักแบบ Home stay การขายของที่ระลึก
- ความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของชุมชน

5. กำหนดแนวทางและวิธีการตรวจสอบผลกระทบของการท่องเที่ยวบนพื้นที่ กำหนดระดับความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของชุมชนอย่างเหมาะสม

5. ข้อมูลพื้นฐาน ต.หนองตะพาน อ.บ้านค่าย จ.ระยอง

จากข้อมูลแผนพัฒนาการเกษตรตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง (ม.ป.ป.: 2-47) ชื่อตำบลหนองตะพาน เรียกตามสภาพพื้นที่หมู่บ้าน ในอดีตพื้นที่จะเป็นที่ราบลุ่มมีแม่น้ำระยองไหลผ่าน ทำให้เกิดน้ำท่วมในช่วงฤดูฝน การเดินทางจะใช้เรือเป็นพาหนะ และต่อมาได้มีชาวบ้านอพยพมาอาศัยมากขึ้น จึงมีการสร้างสะพานขึ้นเพื่อให้การเดินทางสะดวก ดังนั้นชาวบ้านจึงเรียกหมู่บ้านแห่งนี้ว่า บ้านหนองสะพาน แต่ต่อมาในระยะหลัง จึงได้ตั้งชื่อตำบลอย่างเป็นทางการว่า ตำบลหนองตะพานมาจนถึงปัจจุบัน

พื้นที่ตั้งเดิมของชาวบ้าน ประชากรประมาณ 80% เป็นคนพื้นเพเดิม และประมาณร้อยละ 20 จะย้ายถิ่นฐานมาจากถิ่นอื่น ซึ่งส่วนใหญ่จะอพยพมาจากจังหวัดใกล้เคียง ได้แก่ ชลบุรี จันทบุรี ฯลฯ การตั้งถิ่นฐานส่วนใหญ่จะอาศัยตั้งบ้านเรือนอยู่กระจัดกระจายทั่วไป เพราะต้องการเดินทางโดยเรือ แต่ในปัจจุบันการคมนาคมสะดวกขึ้น ประชากรจึงย้ายบ้านเรือนมาอยู่ใกล้เส้นทางคมนาคมกลายเป็นชุมชน และหมู่บ้านในเวลาต่อมา

5.1 ที่ตั้ง อาณาเขต และการปกครอง

1. ที่ตั้ง

ตำบลหนองตะพาน อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอบ้านค่าย ประมาณ 8 กิโลเมตร และห่างจากสำนักงานเกษตรอำเภอบ้านค่าย ประมาณ 9 กิโลเมตร อยู่ทางทิศใต้ของที่ว่าการอำเภอ

2. อาณาเขต

ทิศเหนือ	จดตำบลหนองละลอก อำเภอบ้านค่าย
ทิศใต้	จดตำบลน้ำคอก อำเภอเมืองระยอง
ทิศตะวันออก	จดตำบลตาขัน อำเภอบ้านค่าย
ทิศตะวันตก	จดตำบลมาบข่า กิ่งอำเภอนิคมพัฒนา

3. การปกครอง

ได้จัดตั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล ตาม พ.ร.บ.สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล เมื่อวันที่ 19 มกราคม 2539 มีสำนักงานอยู่ที่หมู่ 4 ตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ห่างจากที่ว่าการอำเภอประมาณ 8.5 กิโลเมตร โดยแบ่งเขตการปกครองและการบริหารงาน แบ่งออกเป็น 6 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านเกาะ หมู่ที่ 2 บ้านน้ำโจ้ หมู่ที่ 3 บ้านหนองสะพาน หมู่ที่ 4 บ้านปากป่า หมู่ที่ 5 บ้านแหลมเหียง และหมู่ที่ 6 บ้านคลองช้างตาย

5.2 โครงสร้างพื้นฐาน

1. สถาบันและองค์กรทางศาสนา

ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีศาสนสถานคือ วัด จำนวน 3 แห่งคือ

1. วัดเกาะอรัญญิกาวาส ตั้งอยู่หมู่ที่ 1
2. วัดปากป่า ตั้งอยู่หมู่ที่ 4
3. วัดหนองสะพาน ตั้งอยู่หมู่ที่ 3

2. สาธารณสุข

1. สถานีอนามัยบ้านหนองสะพาน ตั้งอยู่หมู่ที่ 4
2. ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานประจำหมู่บ้าน จำนวน 5 แห่ง ตั้งอยู่หมู่ที่ 1, 2, 3, 5 และ 6 ให้บริการประเภทยาสามัญประจำบ้าน และตรวจวัดความดัน

3. การศึกษา

โรงเรียนประถมศึกษา 2 แห่งคือ

1. โรงเรียนวัดเกาะอรัญญิกาวาส ตั้งอยู่หมู่ที่ 1
2. โรงเรียนบ้านหนองสะพาน ตั้งอยู่หมู่ที่ 4

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 1 แห่งคือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดเกาะอรัญญิกาวาส ตั้งอยู่หมู่ที่ 1
ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด 1 แห่งคือ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดเกาะอรัญญิกาวาส ตั้งอยู่หมู่ที่ 1

4. การไฟฟ้า

อยู่ในการควบคุมดูแลของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดระยอง มีไฟฟ้าเข้าถึง 6 หมู่บ้าน จำนวนประชากรที่ใช้ไฟฟ้า 3,004 คน

5. การประปา

มีประปา 8 แห่ง อยู่ในความรับผิดชอบดูแลของกรมอนามัย 1 แห่ง ส่วนอีก 7 แห่ง เป็นประปาหมู่บ้าน ดูแลโดยคณะกรรมการหมู่บ้านตั้งอยู่ในเขตพื้นที่หมู่ 1, 2, 3, 4 และ 5

6. โทรศัพท์

มีโทรศัพท์สาธารณะประจำหมู่บ้าน จำนวน 13 แห่ง และหอกระจายข่าว/เสียงตามสาย จำนวน 6 แห่ง

7. การคมนาคม

- ถนนสายหลักสายบ้านค่าย-บ้านบึง อยู่ในความรับผิดชอบของแขวงการทางจังหวัดระยอง

- ถนน ร.ป.ช. ได้แก่ สายปากป่า-กระแฉัด ลาดยางตลอดสาย
- ถนนคอนกรีต 1 สาย
- ถนนลูกรัง 12 สาย
- ถนนลาดยางในหมู่บ้าน 2 สาย

8. หน่วยธุรกิจในพื้นที่ตำบล (อุตสาหกรรม)

- สถานที่จำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิง จำนวน 2 แห่ง
- โรงงานอุตสาหกรรม จำนวน 1 แห่ง
- โรงสี จำนวน 1 แห่ง

5.3 สภาพทางสังคม

1. จำนวนประชากร

ตำบลหนองตะพาน มีประชากรทั้งหมด 3,342 คน โดยแบ่งเป็นเพศชาย 1,620 คน และเพศหญิง 1,722 คน มีประชากรที่ประกอบอาชีพเกษตร 1,588 คน มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 972 ครัวเรือน มีครัวเรือนเกษตรกร 794 ครัวเรือน และครัวเรือนอื่นๆ 178 ครัวเรือน

2. วิธีการดำเนินชีวิต

การดำเนินชีวิตของประชากรโดยทั่วไปเป็นไปอย่างเรียบง่าย อาหารการกินอุดมสมบูรณ์ เนื่องจากอำเภอบ้านค่ายเป็นแหล่งปลูกไม้ผลมากอำเภอหนึ่งของจังหวัดระยอง และอยู่ติดทะเล สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ การคมนาคม การสื่อสารประเภทต่างๆ ดีมาก ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม

3. ค่านิยม/ความเชื่อ

ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีความเป็นอยู่อย่างอิสระ และรักสงบ มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเครือญาติพี่น้อง ให้ความสำคัญตามอาวุโส การแต่งกายสุภาพเรียบร้อย เข้ากับสภาพชนบท ส่วนความเชื่อประเภทต่างๆ ก็เชื่อตามกันตั้งแต่บรรพบุรุษ ค่านิยมดั้งเดิมเริ่มเปลี่ยนแปลงมาสู่ยุคปัจจุบันมากขึ้น ทั้งในเรื่องความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพ และการเข้าสังคม

4. บุญประเพณี/ขนบธรรมเนียมประเพณี

มีการทำบุญตักบาตรในเทศกาลต่างๆ หรือวันสำคัญทางศาสนา ซึ่งทำกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ส่วนประเพณีที่ยังสืบทอดกันต่อมา เช่น ประเพณีการทำบุญกลางทุ่ง ประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ ฯลฯ

5. ผู้นำ/แหล่งความรู้ชุมชน

ผู้นำมีหลายประเภท มีทั้งผู้นำที่เป็นทางการ ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ ผู้นำไม่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้นำกลุ่มอาชีพต่างๆ ผู้นำเหล่านี้ประชากรส่วนใหญ่จะให้ความนับถือ และให้การยอมรับ นอกจากนี้ยังมีผู้นำในการประกอบอาชีพที่ประสบผลสำเร็จ เป็นผู้นำด้านสาขาอาชีพ ผู้นำอาวุโสซึ่งจะเป็นคนเก่าแก่ในหมู่บ้าน เคยมีบทบาทสำคัญในหมู่บ้านท้องถิ่น ซึ่งชาวบ้านให้ความเคารพนับถือสืบทอดกันมา

5.4 จุดเด่นของพื้นที่

สภาพพื้นที่ของตำบลมีความลาดเอียง ทำให้มีความหลากหลายของภูมิประเทศของตำบล ซึ่งมีพื้นที่ที่สามารถปลูกพืชได้หลากหลาย ได้แก่ ยางพารา มังคุด หนามเงาะ ทุเรียน สับปะรด ข้าว และมีแหล่งน้ำอุปโภค บริโภค น้ำเพื่อการเกษตร (อยู่ในเขตชลประทาน) พอเพียง ทั้งอยู่ในตัวเมืองระยอง

5.5 จุดสาธิตและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ประจำตำบลหนองตะพาน

5.5.1. การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร (ผลไม้ทุเรียน)

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรกรบ้านปากป่า

สถานที่ตั้ง 8/5 หมู่ 4 ตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

วิทยากรประจำจุดถ่ายทอดฯ นางอรพรรณ รัมมะไม้

5.5.2 การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร (ข้าว)

ศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนตำบลหนองตะพาน

สถานที่ตั้ง 4/1 หมู่ 2 ตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

วิทยากรประจำจุดถ่ายทอดฯ นายฉลอม ลำดับชั้น

5.5.3 จุดถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตผักปลอดสารพิษ

สถานที่ตั้งเลขที่ 10/1 หมู่ 3 ตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

วิทยากรประจำจุดถ่ายทอดฯ นายเหลียง แสงรัตน์

5.5.4 จุดส่งเสริมและพัฒนากาท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนากาท่องเที่ยวเชิงเกษตร

สถานที่ตั้ง 31 หมู่ 4 ตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

วิทยากรประจำจุดถ่ายทอดฯ นายปัญญา สุขสว่าง

5.5.5 จุดสาธิตการผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพ

สถานที่ตั้ง 35/3 หมู่ที่ 5 ตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

วิทยากรประจำจุดถ่ายทอดฯ นายสุรศักดิ์ จิระเสาวภาคย์

5.6 นโยบายการบริหารและแนวทางการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล

หนองตะพาน

นโยบาย

วิสัยทัศน์

“บริหารตามหลักธรรมาภิบาล จัดการภาคเกษตรกรรม นำปรับปรุงภูมิทัศน์ พัฒนาอาชีพ สร้างสามัคคีชุมชน”

1. ด้านสังคม

พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในตำบล อยู่ดีมีสุขอย่างยั่งยืน

2. ด้านเศรษฐกิจ

พัฒนาอาชีพของประชาชนในตำบล มีความก้าวหน้า ยั่งยืนและมั่นคง

3. ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

พัฒนาเพื่อยกระดับความเป็นอยู่ และอำนวยความสะดวกในตำบล

4. ด้านแหล่งน้ำ

พัฒนาน้ำบริโภค อุปโภค และน้ำใช้เพื่อการเกษตรอย่างเพียงพอ และเป็นธรรม

5. ด้านการเมืองการบริหาร

พัฒนาและให้ความรู้แก่ประชาชน ได้มีส่วนร่วมในการเมืองการบริหารอย่างมี

ประสิทธิภาพ

6. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

พัฒนาและอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดความน่าอยู่อย่าง

ยั่งยืน

7. ด้านอื่น ๆ

พัฒนาตามความเหมาะสม และความต้องการของท้องถิ่น

แนวทางการพัฒนา

1. ด้านสังคม

1.1 ศาสนา วัฒนธรรม และจารีตประเพณี

1.1.1 ส่งเสริมและสนับสนุน การอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.1.2 สร้างชุมชนตัวอย่าง

1.2 การศึกษา

1.2.1 ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาทุกระดับ

1.2.1 ปรับปรุงสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา

1.3 นันทนาการ และการกีฬา

1.3.1 จัดให้มีสถานที่ออกกำลังกาย สถานที่พักผ่อนหย่อนใจที่ดี และเหมาะสม

1.4 สาธารณสุข

1.4.1 ส่งเสริมการออกกำลังกาย และการดูแลสุขภาพ ทุกระดับ

1.4.2 พัฒนาบุคลากรของชุมชน (อสม.) ให้มีประสิทธิภาพในการทำงาน

1.4.3 ควบคุม ป้องกัน โรคติดต่อและโรคพิษสุนัขบ้า

1.5 การป้องกัน และแก้ไขปัญหาเสพติด

1.5.1 เสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน 6 หมู่บ้าน

ผู้ด้อยโอกาส

1.6 สวัสดิการสังคมสงเคราะห์ และพัฒนาคุณภาพชีวิต เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ และ

1.7 การป้องกัน และบรรเทาสาธารณภัย

1.8 การรักษาความสงบเรียบร้อย และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

1.8.1 การตรวจ การเฝ้าระวัง ในพื้นที่ตำบล

2. ด้านเศรษฐกิจ

2.1 สนับสนุนแผนชุมชน

2.1.1 ส่งเสริมกลุ่มอาชีพ

2.1.2 จัดให้มีตลาดชุมชน และตลาดกลางเพื่อการเกษตร

2.1.3 เพิ่มพื้นที่การเกษตร

2.2 การท่องเที่ยว

2.2.1 ส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลหนองตะพาน

2.2.2 พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น

2.3 การแลกเปลี่ยนสินค้า (Account Trade)

2.3.1 ผลไม้ และสินค้าเกษตรแปรรูป

2.3.2 พัฒนาผลิตภัณฑ์ และส่งเสริมการตลาด

3. ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

3.1 การคมนาคม

3.1.1 พัฒนากันนุกรัง สร้างถนนคอนกรีต และลาดยาง ในเส้นทางหลัก ทางรอง และทางซอย เพื่ออำนวยความสะดวกในการสัญจรของประชาชน

3.1.2 ส่งเสริมการจราจรบนเส้นทางหลัก เส้นทางรองและเส้นทางซอย

3.2 ไฟฟ้า

3.2.1 ขยายแนวเขตไฟฟ้าส่วนภูมิภาค

3.2.2 ติดตั้งและซ่อมแซมไฟฟ้าสาธารณะ

3.3 การระบายน้ำ

3.3.1 สร้างราง และวางท่อระบายน้ำ

3.3.2 ขุดลอกคูคลอง

3.4 โทรศัพท์

3.4.1 ติดตั้งตู้โทรศัพท์สาธารณะอย่างพอเพียง และเหมาะสม

3.5 การผังเมือง

3.5.1 กำหนดเขตชุมชน และเขตอุตสาหกรรมอย่างเหมาะสม

3.5.2 ประกาศใช้ พรบ.ควบคุมอาคารและพรบ.ขุดดินถมดิน ในพื้นที่ตำบล

4. ด้านแหล่งน้ำ

4.1 น้ำอุปโภค – บริโภค และน้ำใช้เพื่อการเกษตร

4.1.1 ก่อสร้างและปรับปรุง ระบบประปาหมู่บ้าน และระบบน้ำใช้เพื่อการเกษตร

4.1.2 ส่งเสริมและสนับสนุน การบริหารจัดการประปาหมู่บ้าน และน้ำใช้เพื่อการเกษตร

4.1.3 บำรุงรักษาและสำรวจแนวเขต ที่ดินสาธารณะประโยชน์

5. ด้านการเมืองและการบริหาร

5.1 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในรูปของคณะกรรมการ ประชาคม มีส่วนร่วมในการพัฒนาตำบล ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันตรวจสอบ ร่วมกันติดตามประเมินผล เพื่อความถูกต้องและความโปร่งใสในการบริหารงาน

5.2 การส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล และการบริหารการปกครองตามระบบประชาธิปไตย

5.3 การพัฒนาบุคลากร ผู้บริหาร สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล พนักงานส่วนตำบล ให้มีความรู้ มีคุณธรรม และมีจริยธรรมในการปฏิบัติงาน

5.4 การพัฒนารายได้ โดยปรับปรุงแหล่งรายได้ วิธีการหารายได้ รวมทั้งระบบการจัดเก็บภาษี

5.5 การจัดหาและปรับปรุงพัสดุครุภัณฑ์ และสถานที่ปฏิบัติงานให้เพียงพอ ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และร่วมกลุ่มพัสดุครุภัณฑ์ระดับอำเภอ

5.6 การให้บริการประชาชน จัดให้ทั้งในและนอกสำนักงาน รวมทั้งการอำนวยความสะดวกแก่ผู้มาติดต่องานต่างๆ กับองค์การบริหารส่วนตำบล

5.7 การประชาสัมพันธ์การดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล และการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ให้ประชาชนทราบทุกชั้นตอน โดยการใช้สื่อต่างๆ ได้แก่เสียงตามสาย เว็บไซต์ สถานีวิทยุ หนังสือพิมพ์ วารสาร แผ่นพับ ฯลฯ.

6. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

6.1 การบำบัดและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

6.1.1 การกำจัดขยะมูลฝอย และสิ่งปฏิกูล

6.2 การสร้างจิตสำนึกและตระหนักในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

6.2 การป้องกันการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

6.4 การดูแลและรักษาที่สาธารณะ

7. ด้านอื่น ๆ

7.1 พัฒนาตามสภาพความเหมาะสมและความต้องการของท้องถิ่น

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศิโรรัตน์ หอมนาน (2547) ได้ศึกษาศักยภาพการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรหมู่บ้านรอบบริเวณ ศูนย์การศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ พบว่า หมู่บ้านรอบบริเวณศูนย์การศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีความพร้อมในระดับมากในด้านการเข้าถึง มีความพร้อมในระดับปานกลางในด้านสิ่งดึงดูดใจ ความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว และพื้นที่ในการบริหารจัดการนักท่องเที่ยว และมีความพร้อมในระดับน้อยในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และการมีส่วนร่วมของชุมชนในแนวทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นอกจากนี้ยังพบว่า กิจกรรมด้านการเกษตรและกิจกรรมนอกการเกษตรเป็นกิจกรรมที่ทำกันโดยทั่วไป และจากการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน (SWOT) แสดงให้เห็น จุดแข็ง จุดอ่อน ของศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างชัดเจน โดยมีจุดแข็งคือ เป็นหมู่บ้านรอบบริเวณศูนย์ฯ ที่มีกิจกรรมการส่งเสริมพัฒนาอาชีพการเกษตร และนอกการเกษตร ส่วนจุดอ่อน คือ อุปสรรคในการทำการเกษตร

อภิรมย์ พรหมจรรยา คมสัน รัชตพันธ์ และประภัสรา กิจไพบุลย์ทวี (2546) ได้ศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรณีศึกษาชุมชนเกาะมะพร้าว จังหวัดภูเก็ต พบว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่กระตุ้นให้เกิดการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์จากแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่ และจะนำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ในอนาคต การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทำให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้โดยชุมชนพิจารณาจากสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นเป็นพื้นฐาน การท่องเที่ยวเชิงเกษตรจึงเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่แท้จริงที่นักท่องเที่ยวสามารถได้เรียนรู้ถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชนบทที่แตกต่างจากการท่องเที่ยวชายทะเลทั่วไปของจังหวัดภูเก็ต

ยุรีพรรณ แสนใจยา (2545) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาไร้อาชีพรูปแบบ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร พบว่า ไร้อาชีพรูปแบบ มีความเหมาะสมที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในระดับสูง เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ตั้งอยู่ในเส้นทางแหล่งท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางท่องเที่ยวเข้าไปยังพื้นที่ได้สะดวก มีความปลอดภัย ชุมชนมีส่วนร่วมในพื้นที่

ราเมศร์ พรหมชาติ (2545) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร: กรณีศึกษาบ้านโป่ง ตำบลป่าไผ่ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ด้านการบริการการท่องเที่ยว และด้านการตลาดการท่องเที่ยวในระดับน้อย ในทุกขั้นตอน การศึกษาความแตกต่างระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร พบว่า ประชาชนที่มีอายุ และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ที่แตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอาชีพ ระดับการศึกษา และความแตกต่างในภูมิฐานะมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

กนกอร รัตนอุดมสวัสดิ์ (2545) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย พบว่า กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนครัวเรือน มีความต้องการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก เพื่อช่วยกันค้นหาปัญหาและสาเหตุ การวางแผน แผนฟื้นฟู การดำเนินกิจกรรม การปฏิบัติงานฟื้นฟู และการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน ส่วนข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว คือให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยประชาชนที่อยู่ในท้องถิ่น เจ้าของร้านค้าหรือสถานบริการ สื่อมวลชน นักท่องเที่ยวและส่วนราชการได้เข้ามามีส่วนในการวางแผนร่วมกันแก้ไขโดยบรรจุไว้ในแผนพัฒนา 5 ปีของจังหวัดและท้องถิ่น

สุจิตราภา พันธุ์โล (2545) ได้ศึกษารูปแบบการจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม: กรณีศึกษา บ้านหล่อซา (อาซา) ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย พบว่า รูปแบบและวิธีการจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วมบ้านหล่อซา ซึ่งมีการดำเนินงานอยู่ในปัจจุบันเป็นการทำงานร่วมกันของชุมชน กับสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน-เชียงราย โดยแต่ละฝ่ายมีโครงสร้างองค์กรเพื่อการดำเนินงานอย่างชัดเจน คือ ชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบการปฏิบัติงานในพื้นที่หมู่บ้านตามโครงสร้างองค์กรที่จัดไว้ ทั้งในด้านการจัดการพื้นที่หมู่บ้าน รูปแบบการนำเที่ยว บุคลากร การเงินบัญชีของโครงการ ส่วนสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน-เชียงราย เป็นพี่เลี้ยงในด้านการลงทุนด้วยการให้กู้ยืมกองทุนหมุนเวียนโดยปลอดดอกเบี้ย ด้านนโยบายและด้านการตลาด

วรพล วัฒนเหลืองอรุณ (2544) ได้ศึกษาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในระบบเหมืองฝายของภูมิปัญญาชาวบ้าน: กรณีศึกษา หมู่บ้านห้วยอีค่าง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า หมู่บ้านห้วยอีค่างเป็นหมู่บ้านของชาวกะเหรี่ยงสะกอที่มีความเข้มแข็งในการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม มีความเชื่อ พิธีกรรม และภูมิปัญญาเกี่ยวกับน้ำ เพื่อการทำการเกษตรในแบบยังชีพ และเศรษฐกิจ ที่สืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษ สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบยั่งยืนได้ แต่ธุรกิจนำเที่ยวในเขตพื้นที่ตำบลแม่วินส่วนใหญ่ไม่ได้ให้ความสนใจในการเดินทางมาเที่ยวชมมากนัก เนื่องจากระบบของการบริหารจัดการของชุมชนท้องถิ่นยังไม่เข้มแข็ง ขาดงบประมาณและขาดความเข้าใจในระบบของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ส่วนการศึกษาความพร้อมและความต้องการของชุมชนท้องถิ่น เกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานทางด้านการท่องเที่ยว และการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเตรียมความพร้อมของหมู่บ้านห้วยอีค่าง ให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรระบบเหมืองฝายของภูมิปัญญาชาวบ้าน พบว่า มีสาเหตุมาจากปัญหาและอุปสรรคทางด้านการบริหารจัดการของหมู่บ้าน และปัญหาและอุปสรรคทางด้านบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน

วันชัย เรืองอุดม (2544) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาบริการทางการท่องเที่ยว กรณีศึกษา ชุมชนตำบลท่าทราย อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี พบว่า พื้นที่หมู่ 3 และหมู่ 4 ตำบลท่าทราย อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี มีศักยภาพสูงในการพัฒนาบริการและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอนาคต และผู้นำชุมชนและชุมชนก็มีความพึงพอใจใน

การจะมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตามปัญหาการพัฒนาบริการท่องเที่ยวในพื้นที่ พบว่า จังหวัดนนทบุรีและส่วนท้องถิ่น ไม่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งจะมีผลต่อการขอการสนับสนุนในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน ประชาชนบางส่วนไม่เห็นด้วยที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนขาดประสบการณ์การมีส่วนร่วม ปัญหาความปลอดภัย ยาเสพติดที่แพร่ระบาดและร้านอาหาร เครื่องดื่มที่ไม่ได้มาตรฐานความสะอาด

สมศักดิ์ เตชะเอราวัณ (2544) ได้ศึกษาการจัดการธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาบ้านแม่กำปอง กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของหมู่บ้านกำปองมีศักยภาพและความพร้อมอยู่ในระดับดีทั้งในด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและความสามารถในการเข้าถึง แต่มีข้อจำกัดในด้านกายภาพที่ไม่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมากได้ ส่วนศักยภาพและความพร้อมของธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วมในด้านการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมของชุมชน สิ่งอำนวยความสะดวก การให้บริการ ความปลอดภัย และการตลาด อยู่ในระดับที่สามารถให้บริการนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี แต่พบปัญหาและอุปสรรค อีก 4 ประเด็นคือ ด้านกายภาพของพื้นที่ ด้านการจัดการธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม ด้านรูปแบบการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วม และด้านการตลาด

กฤติกา ปิกวงศ์ (2543) ได้ศึกษาความต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนบ้านโป่ง ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนมาก ไม่ต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4 ด้าน อันได้แก่ การจัดการบริการด้านที่พัก การจัดการด้านพาหนะรับ-ส่ง การเป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยวธรรมชาติ และการจัดการบริการด้านการจำหน่ายผลิตภัณฑ์และของที่ระลึก ส่วนกิจกรรมด้านการจัดการบริการด้านอาหารและเครื่องดื่ม และการจัดการบริการด้านการแสดงประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ระบุว่าต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าว

เดชา ไต้สูงเนิน (2543) ได้ศึกษาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา บ้านม่วงคำ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เจ้าหน้าที่และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านม่วงคำ ยังขาดความรู้ ความเข้าใจในระบบการท่องเที่ยว ซึ่งระบบการท่องเที่ยวยังต้องมีส่วนประกอบในด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การตลาด และการบริการภายในแหล่งท่องเที่ยวด้วย

ภาวินี เวชสิทธิ์นิตย์ (2543) ได้ศึกษาศักยภาพและปัญหาของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชนอยู่ในระดับต่ำ เพราะขาดปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหลายปัจจัย โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวและคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว

อรวรรณ พันธุ์เนตร (2541) ได้ทำการประเมินความต้องการมีส่วนร่วมและความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวของประชาชน กรณีบ้านหาดไคร้ ตำบลเวียง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย พบว่า ประชาชนในชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยวและมีความต้องการให้หมู่บ้านได้รับการพัฒนาในระดับสูง จึงประสงค์ที่ต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาหาดจับปลาบึก อย่างไรก็ตามการศึกษานี้ปรากฏว่าประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนมีความต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาการ

ท่องเที่ยวโดยไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยส่วนบุคคล (ระยะเวลาที่อยู่อาศัย) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ (ประโยชน์ที่ได้รับ) และปัจจัยด้านจิตวิทยา (ทัศนคติ) แต่ขึ้นอยู่กับระดับการศึกษา และประชาชนในชุมชนยังต้องการให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยส่วนบุคคล (ระดับการศึกษาและภูมิลำเนา) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ (อาชีพ และรายได้จากแหล่งจับปลาบึก) แต่ขึ้นอยู่กับภูมิลำเนาของประชาชน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดประชากรและสุ่มกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร การวิจัยครั้งนี้มีประชากรเป้าหมาย 2 กลุ่มคือ

1. ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตการปกครองของตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง จำนวนทั้งสิ้น 3,342 คน
2. ผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของตำบลหนองตะพาน จำนวน 24 คน

กลุ่มตัวอย่าง

1. ประชาชน โดยมุ่งศึกษาเฉพาะประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตการปกครองของตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง มีจำนวนทั้งสิ้น 3,342 คน การกำหนดขนาดตัวอย่างใช้วิธีการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของ ยามาเน่ (Taro Yamane. 1967: 886) ดังนี้

$$\text{จากสูตร} \quad n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ n แทน ขนาดกลุ่มตัวอย่าง
 N แทน จำนวนหน่วยประชากรทั้งหมด
 e แทน ความคลาดเคลื่อนของการเลือกตัวอย่างที่ระดับนัยสำคัญ

$$\begin{aligned} \text{แทนค่า} \quad n &= \frac{3,342}{[1 + (3,342)(0.05)^2]} \\ &= 357 \end{aligned}$$

ดังนั้นในการหากกลุ่มตัวอย่างสำหรับงานวิจัยครั้งนี้ ขนาดของกลุ่มตัวอย่างมีจำนวน

357 คน

2. ผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของตำบลหนองตะพาน ได้แก่ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว เกษตรตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำกลุ่มอาชีพต่างๆ จำนวน 24 คน

การสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชาชน การกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้หลักการจัดแบ่งเขตการปกครองของตำบลหนองตะพาน ซึ่งแบ่งออกเป็น 6 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านเกาะ หมู่ที่ 2 บ้านน้ำโจ้ หมู่ที่ 3 บ้านหนองสะพาน หมู่ที่ 4 บ้านปากป่า หมู่ที่ 5 บ้านแหลมเหียง และหมู่ที่ 6 บ้านคลองช้างตาย

ขั้นที่ 1 ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบขนาดตัวอย่างของชั้นภูมิเป็นสัดส่วนกับจำนวนหน่วยทั้งหมดในชั้นภูมิ (Proportionate Stratified Random Sampling) เพื่อขนาดตัวอย่างที่เลือกจากหมู่บ้านที่มีจำนวนประชากรมาก จะมากกว่าขนาดตัวอย่างที่เลือกจากหมู่บ้านที่มีจำนวนประชากรน้อย โดยใช้สูตรดังนี้ (กัลยา วานิชย์บัญชา. 2546: 12)

$$n_i = \frac{N_i}{N} \times n$$

ตาราง 1 ขนาดกลุ่มตัวอย่างแยกตามหมู่บ้าน

หมู่บ้าน	จำนวนประชากร (คน)	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (คน)
หมู่ที่ 1 บ้านเกาะ	377	40
หมู่ที่ 2 บ้านน้ำโจ้	626	67
หมู่ที่ 3 บ้านหนองสะพาน	530	57
หมู่ที่ 4 บ้านปากป่า	848	91
หมู่ที่ 5 บ้านแหลมเหียง	621	66
หมู่ที่ 6 บ้านคลองช้างตาย	340	36
รวม	3,342	357

ขั้นที่ 2 ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลตามหมู่บ้าน และเลือกเก็บข้อมูลเฉพาะประชาชนที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป

2. ผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของตำบลหนองตะพาน ได้แก่ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว เกษตรตำบล

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำกลุ่มอาชีพ จำนวน 24 คน ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสำมะโนประชากร (Population Census) โดยเก็บข้อมูลจากผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องทุกคน จำนวน 24 คน

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูล จำนวน 2 ชิ้น คือ

1. แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากประชาชน
2. แบบสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้นำชุมชน ซึ่งในการสร้างแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือชิ้นที่ 1

1. ศึกษาความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวจากตำรา เอกสารต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้ในการสร้างแบบสอบถาม
2. ขอบเขตของแบบสอบถามจะเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ในด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร การจัดการตลาดการท่องเที่ยว และการจัดการบริการการท่องเที่ยว
3. รูปแบบของแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะคำถามประกอบด้วยคำถามแบบที่มีหลายคำตอบให้เลือก (Multiple choices question) จำนวน 8 ข้อดังนี้

ข้อที่ 1 เพศ ได้แก่ เพศชาย และเพศหญิง

ข้อที่ 2 อายุ โดยแบ่งเป็นช่วงดังนี้

1. ตั้งแต่ 15-24 ปี
2. ตั้งแต่ 25-34 ปี
3. ตั้งแต่ 35-44 ปี
4. ตั้งแต่ 45-54 ปี
5. ตั้งแต่ 55-64 ปี
6. ตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป

ข้อ 3 ระดับการศึกษาสูงสุด

1. ประถมศึกษา
2. มัธยมศึกษาตอนต้น
3. มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.
4. ปวส.
- 5.ปริญญาตรี

ข้อ 4 อาชีพ

1. เกษตรกรรม
2. ค้าขาย/ประกอบธุรกิจส่วนตัว
3. รัฐบาล
4. พนักงานรัฐวิสาหกิจ
5. รับจ้าง

ข้อ 5 รายได้ต่อเดือน

1. ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาท
2. 5,001 – 10,000 บาท
3. 10,001 – 15,000 บาท
4. 15,001 – 20,000 บาท
5. 20,001 – 25,000 บาท
6. ตั้งแต่ 25,001 บาทขึ้นไป

ข้อ 6 ภูมิลำเนาเดิม

1. เป็นคนในหมู่บ้าน
2. ย้ายมาจากหมู่บ้านอื่น
3. ย้ายมาจากตำบลอื่น
4. ย้ายมาจากอำเภออื่น
5. ย้ายมาจากจังหวัดอื่น

ข้อ 7 ระยะเวลาที่ทำนาศัยในชุมชนนี้

ข้อ 8 การเป็นสมาชิกของกลุ่มองค์กร

1. ไม่เป็น
2. เป็น
  - 2.1 ผู้บริหารท้องถิ่น (อบต., กำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน)
  - 2.2 คณะกรรมการหมู่บ้าน
  - 2.3 กลุ่มชมรม/สมาคม

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม ลักษณะคำถามเป็นคำถามแบบ Likert Scale จำนวน 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร จำนวน 10 ข้อ
2. ด้านการจัดการตลาดการท่องเที่ยว จำนวน 9 ข้อ
3. ด้านการจัดการบริการการท่องเที่ยว จำนวน 8 ข้อ

โดยมีเกณฑ์การแบ่งระดับของการมีส่วนร่วม ดังนี้

5	หมายถึง	ทุกครั้ง
4	หมายถึง	เกือบทุกครั้ง
3	หมายถึง	บางครั้ง
2	หมายถึง	นานๆ ครั้ง
1	หมายถึง	ไม่เคย

เกณฑ์การประเมินค่าคะแนนที่ได้จากการวัดข้อมูลประเภทอันตรภาค (Interval Scale) ผู้วิจัยใช้สูตรคำนวณหาความกว้างของชั้น (กัลยา วาณิชย์บัญชา. 2544: 29) ดังนี้

$$\begin{aligned}
 \text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} &= \frac{\text{ค่าสูงสุด} - \text{ค่าต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\
 &= \frac{5 - 1}{3} \\
 &= 1.33
 \end{aligned}$$

ตาราง 2 สรุปเกณฑ์การแปลความหมายของคะแนน

คะแนนเฉลี่ย	ระดับการมีส่วนร่วม
3.68 – 5.00	ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในระดับมาก
2.34 – 3.67	ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง
1.00 – 2.33	ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในระดับน้อย

- นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโทพิจารณาทำการตรวจสอบและเสนอแนะเพิ่มเติม
- นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องไปปรึกษากับคณะกรรมการควบคุมปริญญาโท เพื่อปรับปรุงให้มีความชัดเจนก่อนนำไปใช้
- นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้วไปตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา Content Validity โดยผู้เชี่ยวชาญ 2 ท่าน ตรวจสอบทั้งสำนวนภาษา และความครอบคลุมของเนื้อหา

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือขึ้นที่ 2

แบบสัมภาษณ์ ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง จำนวน 24 คน โดยลักษณะคำถามเป็นแบบปลายเปิด (Open-ended Question) จำนวน 15 ข้อ เพื่อศึกษาแนวคิด วิธีการ และลักษณะการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของตำบล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

แหล่งข้อมูล (Source of Data) การวิจัยเรื่องนี้เป็น การวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) และการวิจัยเชิงสำรวจ (Exploratory Research) โดยมุ่งศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม กรณีศึกษา ตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

1. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่มีผู้รวบรวมไว้ ทั้งหน่วยงานของรัฐ และเอกชน ดังนี้

- 1.1 เอกสารขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองตะพาน
- 1.2 หนังสือทางวิชาการ บทความ วิทยานิพนธ์ และรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 1.3 ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต

2. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้จากการใช้แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์เก็บ ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

- 2.1 ขอดจดหมายจากบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม
- 2.2 ดำเนินการเก็บข้อมูล ณ ตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
- 2.3 ระยะเวลาการเก็บรวบรวมข้อมูล ตั้งแต่เดือนมีนาคม ถึงเดือนเมษายน 2549

การจัดทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การจัดทำข้อมูลจากเครื่องมือชิ้นที่ 1

1.1 รวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับกลับมาแล้ว ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องและสมบูรณ์ ของแบบสอบถาม

- 1.2 ดำเนินการลงรหัสแล้วนำข้อมูลมาบันทึกลงคอมพิวเตอร์
- 1.3 ประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ
- 1.4 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การหาค่าร้อยละ (Percentage) เพื่อใช้แปลความหมายของข้อมูลส่วนบุคคลของ ผู้ตอบแบบสอบถาม

$$P = \frac{f \times 100}{n}$$

เมื่อ P แทน ค่าร้อยละ
f แทน ความถี่ที่ต้องการเปลี่ยนแปลงให้เป็นร้อยละ
n แทน จำนวนความถี่ทั้งหมด

2. สูตรค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) เพื่อใช้แปลความหมายของข้อมูลการมีส่วนร่วม (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2542: 75)

$$\bar{X} = \frac{\sum x}{n}$$

เมื่อ	$\bar{X}$	แทน	ค่าคะแนนเฉลี่ย
	$\sum x$	แทน	ผลรวมคะแนนทั้งหมด
	n	แทน	ขนาดกลุ่มตัวอย่าง

3. ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2542: 75)

$$S = \sqrt{\frac{n \sum x^2 - (\sum x)^2}{n(n-1)}}$$

เมื่อ	S	แทน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนกลุ่มตัวอย่าง
	$\sum x^2$	แทน	ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง
	$(\sum x)^2$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง
	n	แทน	ขนาดกลุ่มตัวอย่าง

2. การจัดทำข้อมูลจากเครื่องมือชิ้นที่ 2

2.1 รวบรวมแบบสัมภาษณ์ที่ได้ข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องและสมบูรณ์ของแบบสัมภาษณ์

2.2 ใช้วิธีการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล แล้วอธิบายเชิงพรรณนา

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน

1. ค่าสถิติ Chi-Square (χ^2) เป็นการทดสอบแบบ Nonparametric Test เพื่อหาสัดส่วนของการกระจายข้อมูลของตัวแปร ใช้สูตรดังนี้ (กัลยา วานิชย์บัญชา. 2545: 182)

$$\chi^2 = \sum_{i=1}^k \frac{(O_i - E_i)^2}{E_i}$$

โดย	χ^2	แทน	ค่าสถิติไคสแควร์
	O_i	แทน	ความถี่หรือจำนวนครั้งที่เกิดขึ้นในระดับที่ i ที่เกิดขึ้นจริงของตัวอย่างขนาด n
	E_i	แทน	ความถี่หรือจำนวนครั้งของระดับที่ i ที่คาดว่าจะเกิด (ภายใต้ H_0)
	k	แทน	จำนวนกลุ่มหรือจำนวนระดับของตัวแปรหรือลักษณะที่สนใจศึกษา

สมมติฐานเพื่อการทดสอบการวิจัย คือ

สมมติฐานหลัก (H_0): สัดส่วนของการกระจายข้อมูลของตัวแปรเท่ากัน

สมมติฐานรอง (H_1): สัดส่วนของการกระจายข้อมูลของตัวแปรไม่เท่ากัน

จะยอมรับ H_0 ถ้าค่า (χ^2) ที่คำนวณได้จากสูตรข้างต้นน้อยกว่าหรือเท่ากับค่า (χ^2) ที่เปิดได้จากตารางแจกแจงแบบไคสแควร์ ที่องศาความเป็นอิสระ $(r-1)(c-1)$ และระดับนัยสำคัญ α หรือจะปฏิเสธ H_0 และยอมรับ H_1 เมื่อค่า Sig(2tailed) หรือค่านัยสำคัญที่ได้จากการคำนวณน้อยกว่าค่านัยสำคัญที่กำหนด

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลของการวิเคราะห์ข้อมูล และการแปลผลความหมายของผลการวิเคราะห์ข้อมูล ในงานวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนและแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม กรณีศึกษา ตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ และ อักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง
S.D.	แทน	ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
df	แทน	ระดับชั้นของความเป็นอิสระ (Degree of Freedom)
Sig	แทน	ระดับนัยสำคัญทางสถิติจากการทดสอบที่โปรแกรม SPSS คำนวณได้ ใช้ในการสรุปผลการทดสอบสมมติฐาน
H ₀	แทน	สมมติฐานหลัก (Null Hypothesis)
H ₁	แทน	สมมติฐานรอง (Alternative Hypothesis)
*	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 4 ส่วน ตามลำดับดังนี้

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม

ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

ส่วนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด อาชีพ รายได้ต่อเดือน ภูมิลำเนาเดิม สถานะการเป็นสมาชิกกลุ่มองค์กร และกลุ่มองค์กรที่สังกัด โดยแจกแจงจำนวน และค่าร้อยละ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตาราง 3 แสดงจำนวน และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ

ข้อมูลส่วนตัว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	165	46.2
หญิง	192	53.8
รวม	357	100.0

จากตาราง 3 ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 192 คน คิดเป็นร้อยละ 53.8 รองลงมาเป็นเพศชาย จำนวน 165 คน คิดเป็นร้อยละ 46.2 ตามลำดับ

ตาราง 4 แสดงจำนวน และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ

ข้อมูลส่วนตัว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อายุ		
15-24 ปี	44	12.3
25-34 ปี	88	24.6
35-44 ปี	103	28.9
45-54 ปี	64	17.9
55-64 ปี	41	11.5
65 ปีขึ้นไป	17	4.8
รวม	357	100.0

จากตาราง 4 ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่อายุ 35-44 ปี จำนวน 103 คน คิดเป็นร้อยละ 28.9 รองลงมาคือ อายุ 25-34 ปี จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 24.6 อายุ 45-54 ปี จำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 17.9 อายุ 15-24 ปี จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 12.3 อายุ 55-64 ปี จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 11.5 และอายุ 65 ปีขึ้นไป จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 4.8 ตามลำดับ

ตาราง 5 แสดงจำนวน และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับการศึกษาสูงสุด

ข้อมูลส่วนตัว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ระดับการศึกษาสูงสุด		
ประถมศึกษา	147	41.2
มัธยมศึกษาตอนต้น	67	18.8
มัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช.	68	19.0
ปวส.	44	12.3
ปริญญาตรี	30	8.4
อื่นๆ ได้แก่ ปริญญาโท	1	0.3
รวม	357	100.0

จากตาราง 5 ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีการศึกษาสูงสุดระดับประถมศึกษา จำนวน 147 คน คิดเป็นร้อยละ 41.2 รองลงมาคือ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 19.0 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 18.8 ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 12.3 ระดับปริญญาตรี จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 8.4 และระดับการศึกษาอื่นๆ ได้แก่ ระดับปริญญาโท จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.3 ตามลำดับ

ตาราง 6 แสดงจำนวน และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอาชีพ

ข้อมูลส่วนตัว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อาชีพ		
เกษตรกรรวม	148	41.4
ค้าขาย/ประกอบธุรกิจส่วนตัว	32	9.0
รับราชการ	17	4.8
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	16	4.5
รับจ้าง	131	36.7
อื่นๆ ได้แก่ นักศึกษา แม่บ้าน และ เสริมสวย	13	3.6
รวม	357	100.0

จากตาราง 6 ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรวม จำนวน 148 คน คิดเป็นร้อยละ 41.4

รองลงมาคือ อาชีพรับจ้าง จำนวน 131 คน คิดเป็นร้อยละ 36.7 อาชีพค้าขาย/ประกอบธุรกิจส่วนตัว จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 9.0 อาชีพรับราชการ จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 4.8 อาชีพพนักงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 4.5 และอาชีพอื่นๆ ได้แก่ นักศึกษา แม่บ้าน และเสริมสวย จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 3.6 ตามลำดับ

ตาราง 7 แสดงจำนวน และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามรายได้ต่อเดือน

ข้อมูลส่วนตัว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
รายได้ต่อเดือน		
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาท	106	29.7
5,001-10,000 บาท	141	39.5
10,001-15,000 บาท	86	24.1
15,001-20,000 บาท	17	4.7
20,001-25,000 บาท	1	0.3
ตั้งแต่ 25,001 บาทขึ้นไป	6	1.7
รวม	357	100.0

จากตาราง 7 ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีรายได้ 5,001-10,000 บาท จำนวน 141 คน คิดเป็นร้อยละ 39.5 รองลงมาคือ รายได้ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาท จำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 29.7 รายได้ 10,001-15,000 บาท จำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 24.1 รายได้ 15,001-20,000 บาท จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 4.7 รายได้ตั้งแต่ 25,001 บาทขึ้นไป จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 1.7 และรายได้ 20,001-25,000 บาท จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.3 ตามลำดับ

ตาราง 8 แสดงจำนวน และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามภูมิลำเนาเดิม

ข้อมูลส่วนตัว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ภูมิลำเนาเดิม		
เป็นคนในหมู่บ้าน	268	75.1
ย้ายมาจากหมู่บ้านอื่น	16	4.5
ย้ายมาจากตำบลอื่น	21	5.9
ย้ายมาจากอำเภออื่น	7	1.9
ย้ายมาจากจังหวัดอื่น	45	12.6
รวม	357	100.0

จากตาราง 8 ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นคนในหมู่บ้าน จำนวน 268 คน คิดเป็นร้อยละ 75.1 รองลงมาคือ ย้ายมาจากจังหวัดอื่น จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 12.6 ย้ายมาจากตำบลอื่น จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 5.9 ย้ายมาจากหมู่บ้านอื่น จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 4.5 และย้ายมาจากอำเภออื่น จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 1.9 ตามลำดับ

ตาราง 9 แสดงจำนวน และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานะการเป็นสมาชิกกลุ่มองค์กร

ข้อมูลส่วนตัว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
การเป็นสมาชิกกลุ่มองค์กร		
ไม่เป็น	167	46.8
เป็น	190	53.2
รวม	357	100.0

จากตาราง 9 ประชาชนที่อาศัยในตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มองค์กร จำนวน 190 คน คิดเป็นร้อยละ 53.2 และไม่เป็นสมาชิกกลุ่มองค์กร จำนวน 167 คน คิดเป็นร้อยละ 46.8

ตาราง 10 แสดงจำนวน และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสมาชิกกลุ่มองค์กร

ข้อมูลส่วนตัว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
สมาชิกกลุ่มองค์กร		
ผู้บริหารท้องถิ่น	14	7.4
คณะกรรมการหมู่บ้าน	66	34.7
กลุ่มชมรม/สมาคม	87	45.8
อื่นๆ ได้แก่ กรรมการกองทุนหมู่บ้าน กรรมการประปาหมู่บ้าน กลุ่ม แม่บ้านสตรี และ อสม.	23	12.1
รวม	190	100.0

จากตาราง 10 ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ที่ตอบแบบสอบถาม โดยเป็นสมาชิกกลุ่มองค์กรนั้น ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มชมรม/สมาคม จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 45.8 รองลงมาคือ เป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน จำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ

34.7 การเป็นสมาชิกกลุ่มองค์กรอื่นๆ ได้แก่ กรรมการกองทุนหมู่บ้าน กรรมการประปาหมู่บ้าน กลุ่มแม่บ้านสตรี อาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 12.1 และสมาชิกกลุ่มองค์กรที่เป็นผู้บริหารท้องถิ่น จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 7.4 ตามลำดับ

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม

การวิเคราะห์ข้อมูลการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร การจัดการตลาดท่องเที่ยว และการจัดการบริการการท่องเที่ยว มีรายละเอียดการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความต้องการแยกในแต่ละด้าน ดังนี้

ตาราง 11 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของข้อมูลการมีส่วนร่วมในด้านการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวเกษตร

ด้านการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวเกษตร	ระดับการมีส่วนร่วม		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. การเข้าร่วมประชุมประชาคมของหมู่บ้านเพื่อกำหนดแนวทางการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร	2.97	1.30	ปานกลาง
2. การแสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะต่างๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนในที่ประชุมประชาคมของหมู่บ้าน	2.63	1.24	ปานกลาง
3. การนำเทคโนโลยีการเกษตรใหม่ๆ มาใช้ในชุมชน	2.50	1.28	ปานกลาง
4. การบำรุงรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรของชุมชน	2.92	1.21	ปานกลาง
5. การจัดการสภาพแวดล้อมและทัศนียภาพของชุมชนให้สวยงาม	2.96	1.27	ปานกลาง
6. การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรในรูปแบบของการทำนา	2.47	1.32	ปานกลาง
7. การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรในรูปแบบของการทำสวนผลไม้	2.55	1.32	ปานกลาง
8. การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรในรูปแบบของการทำสวนไม้ดอกไม้ประดับ	2.44	1.29	ปานกลาง
9. การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรในรูปแบบของการปลูกผักปลอดสารพิษ	2.46	1.31	ปานกลาง

ตาราง 11 (ต่อ)

ด้านการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวเกษตร	ระดับการมีส่วนร่วม		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
10. การประเมินผลการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว เกษตรของชุมชน	2.42	1.36	ปานกลาง
ผลรวมด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร	2.63	1.06	ปานกลาง

จากตาราง 11 แสดงข้อมูลระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม ด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร พบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.63 ซึ่งเมื่อพิจารณารายข้อจะเห็นได้ว่า

ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง มีส่วนร่วมในด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรอยู่ในระดับปานกลาง คือ การเข้าร่วมประชุมประชาคมของหมู่บ้านเพื่อกำหนดแนวทางการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร รองลงมาคือ ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการสภาพแวดล้อมและทัศนียภาพของชุมชนให้สวยงาม การบำรุงรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรของชุมชน การแสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะต่างๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนในที่ประชุมประชาคมของหมู่บ้าน การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรในรูปแบบของการทำสวนผลไม้ การนำเทคโนโลยีการเกษตรใหม่ๆ มาใช้ในชุมชน การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรในรูปแบบของการทำนา การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรในรูปแบบของการปลูกผักปลอดสารพิษ การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรในรูปแบบของการทำสวนไม้ดอกไม้ประดับ การประเมินผลการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรของชุมชน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.97, 2.96, 2.92, 2.63, 2.55, 2.50, 2.47, 2.46, 2.44 และ 2.42 ตามลำดับ

ตาราง 12 แสดงระดับการมีส่วนร่วมของผู้ตอบแบบสอบถามในด้านการจัดการตลาดการท่องเที่ยว

ด้านการจัดการตลาดการท่องเที่ยว	ระดับการมีส่วนร่วม		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. การเข้าร่วมประชุมประชาคมของหมู่บ้านเพื่อวางแผน การตลาดสำหรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมในชุมชน	2.68	1.36	ปานกลาง
2. การแสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะต่างๆ เกี่ยวกับ แผนการตลาดในที่ประชุมประชาคมของหมู่บ้าน	2.46	1.26	ปานกลาง

ตาราง 12 (ต่อ)

ด้านการจัดการตลาดการท่องเที่ยว	ระดับการมีส่วนร่วม		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
3. การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของชุมชน	2.66	1.33	ปานกลาง
4. การจัดทำเอกสารสำหรับประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของชุมชน	2.24	1.25	น้อย
5. การเผยแพร่ข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของชุมชนแก่บุคคลภายนอก	2.62	1.32	ปานกลาง
6. การออกแบบบรรจุภัณฑ์ของสินค้าเกษตร	2.18	1.21	น้อย
7. การส่งเสริมการขายสินค้าเกษตร เช่น มีของแถมให้ลูกค้า หรือลดราคาเมื่อลูกค้าซื้อสินค้าจำนวนมาก	2.40	1.35	ปานกลาง
8. การจัดจำหน่ายสินค้าเกษตร	2.48	1.33	ปานกลาง
9. การประเมินผลการจัดการด้านตลาดการท่องเที่ยวของชุมชน	2.34	1.28	ปานกลาง
ผลรวมด้านการจัดการตลาดการท่องเที่ยว	2.45	1.10	ปานกลาง

จากตาราง 12 แสดงข้อมูลระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม ด้านการจัดการตลาดการท่องเที่ยว พบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในด้านการจัดการตลาดการท่องเที่ยวโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.45 ซึ่งเมื่อพิจารณารายละเอียดจะเห็นว่า

ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง มีส่วนร่วมในด้านการจัดการตลาดการท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง คือ การเข้าร่วมประชุมประชาคมของหมู่บ้าน เพื่อวางแผนการตลาดสำหรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชน รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของชุมชน การเผยแพร่ข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของชุมชนแก่บุคคลภายนอก การจัดจำหน่ายสินค้าเกษตร การแสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะต่างๆ เกี่ยวกับแผนการตลาดในที่ประชุมประชาคมของหมู่บ้าน การส่งเสริมการขายสินค้าเกษตร เช่น มีของแถมให้ลูกค้า หรือลดราคาเมื่อลูกค้าซื้อสินค้าจำนวนมาก และการประเมินผลการจัดการด้านตลาดการท่องเที่ยวของชุมชน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.68, 2.66, 2.62, 2.48, 2.46, 2.40 และ 2.34 ตามลำดับ

ส่วนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ในด้านการจัดการตลาดท่องเที่ยว ที่มีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย คือ การจัดทำเอกสารสำหรับประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของชุมชน และการออกแบบบรรจุภัณฑ์ของสินค้าเกษตร โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.24 และ 2.18 ตามลำดับ

ตาราง 13 แสดงระดับการมีส่วนร่วมของผู้ตอบแบบสอบถามในด้านการจัดการบริการการท่องเที่ยว

ด้านการจัดการบริการการท่องเที่ยว	ระดับการมีส่วนร่วม		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. การเข้าร่วมประชุมประชาคมของหมู่บ้านเพื่อวางแผนกำหนดแนวทางการบริการการท่องเที่ยวของชุมชน	2.61	1.35	ปานกลาง
2. การแสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะต่างๆ เกี่ยวกับการวางแผนการบริการการท่องเที่ยวของชุมชนในที่ประชุมประชาคมของหมู่บ้าน	2.51	1.33	ปานกลาง
3. การดูแลรักษาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ของชุมชน เช่น สุขา ที่จอดรถ ป้ายสื่อความหมาย เป็นต้น	2.57	1.37	ปานกลาง
4. การกำหนดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของชุมชน	2.39	1.26	ปานกลาง
5. การนำนักท่องเที่ยวเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยว	2.43	1.29	ปานกลาง
6. การให้ความรู้เกี่ยวกับการเกษตรแก่นักท่องเที่ยวที่สนใจ	2.42	1.26	ปานกลาง
7. การจัดที่พักเพื่อบริการแก่นักท่องเที่ยว	2.27	1.35	น้อย
8. การประเมินผลการจัดการบริการการท่องเที่ยว	2.28	1.31	น้อย
ผลรวมด้านการจัดการบริการการท่องเที่ยว	2.44	1.16	ปานกลาง

จากตาราง 13 แสดงข้อมูลระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม ด้านการจัดการบริการการท่องเที่ยว พบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในด้านการจัดการบริการการท่องเที่ยวโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.43 ซึ่งเมื่อพิจารณารายชื่อจะเห็นได้ว่า

ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง มีส่วนร่วมในด้านการจัดการบริการการท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลางคือ การเข้าร่วมประชุมประชาคมของหมู่บ้านเพื่อวางแผนกำหนดแนวทางการบริการการท่องเที่ยวของชุมชน รองลงมาคือ การดูแลรักษาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ของชุมชน เช่น สุขา ที่จอดรถ ป้ายสื่อความหมาย เป็นต้น การแสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะต่างๆ เกี่ยวกับการวางแผนการบริการการท่องเที่ยวของชุมชนในที่ประชุมประชาคมของหมู่บ้าน การนำนักท่องเที่ยวเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยว การให้ความรู้เกี่ยวกับการเกษตรแก่นักท่องเที่ยวที่สนใจ และการกำหนดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของชุมชน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.61, 2.57, 2.51, 2.43, 2.42 และ 2.39 ตามลำดับ

ส่วนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ในด้านการจัดการบริการการท่องเที่ยว ที่มีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย คือ การประเมินผลการ

จัดการบริการการท่องเที่ยว และการจัดที่พักเพื่อบริการแก่นักท่องเที่ยว โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.28 และ 2.27 ตามลำดับ

ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

การวิเคราะห์ข้อมูลการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง จำนวน 24 คน โดยแยกออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร ด้านการจัดการตลาดการท่องเที่ยว และด้านการจัดการบริการการท่องเที่ยว สามารถสรุปผลการสัมภาษณ์ได้ดังนี้

ด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร

การวางแผน การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของตำบลหนองตะพาน เกิดจากการมองเห็นโอกาสที่จะพัฒนาทรัพยากรที่มีอยู่ในตำบลให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากความได้เปรียบในพื้นที่ของตำบลหนองตะพานที่มีความลาดเอียง ทำให้ลักษณะภูมิประเทศมีความหลากหลาย สามารถปลูกพืชได้หลายชนิด ได้แก่ ยางพารา มังคุด หนามแดง เงาะ ทุเรียน และข้าว อีกทั้งประชาชนในตำบลยังประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ จากความได้เปรียบดังกล่าวข้างต้น ผู้นำชุมชนจึงได้ปรึกษาหารือกันถึงแนวทางที่จะพัฒนาพื้นที่ของตำบลหนองตะพานให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม โดยเริ่มจากการสำรวจทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน และกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่สามารถนำมาพัฒนาเป็นสินค้าเพื่อนำเสนอต่อนักท่องเที่ยว จากนั้นจึงได้ริเริ่มวางแผนจัดทำโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม โดยนำโครงการของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ประจำตำบลหนองตะพานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมาพัฒนา โดยชักชวนเกษตรกรและประชาชนที่เกี่ยวข้องในโครงการต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมและเป็นเจ้าของโครงการที่ผู้นำชุมชนได้วางแผนไว้ เช่น เกษตรกรที่มีอาชีพปลูกผัก จะได้รับการชักชวนให้เข้ามามีส่วนร่วมในศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตผักปลอดสารพิษ เป็นต้น หลังจากนั้นผู้นำชุมชนจะเริ่มประชุม เพื่อทำความเข้าใจในโครงการที่ตั้งขึ้นร่วมกับเกษตรกรและประชาชน และร่วมกันเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรที่มีอยู่ในตำบล

การมีส่วนร่วม ผู้นำชุมชนของตำบลหนองตะพานส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในด้านการบริหารจัดการ และจัดสรรงบประมาณสำหรับนำมาใช้ในการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร การช่วยผลักดันให้เกษตรกรและผู้ประกอบการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม และยังมีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติร่วมกับประชาชนในชุมชนจัดภูมิทัศน์ของพื้นที่ให้สวยงาม ปลอดภัย และพร้อมที่จะรองรับนักท่องเที่ยว รวมถึงการไปศึกษาดูงานการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรจากแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอื่นๆ และนำมาจัดฝึกอบรมและสาธิตวิธีการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรในตำบล ตลอดจนเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้แก่ประชาชนด้วย

การติดตามและประเมินผล ผู้นำชุมชนส่วนใหญ่ใช้วิธีการสังเกตการปฏิบัติงานของประชาชนในท้องถิ่นว่าตรงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ และใช้แบบสอบถามสำรวจความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรของตำบล ซึ่งในส่วนของแบบสอบถาม ผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ ในการติดตามประเมินผล และนำผลที่ได้มาพิจารณาร่วมกันในที่ประชุมผู้นำตำบลหนองตะพาน ซึ่งจัดประชุมทุกวันที่ 4 ของเดือน

ด้านการจัดการตลาดการท่องเที่ยว

การวางแผน ผู้นำชุมชนของตำบล ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการวางแผนการตลาดการท่องเที่ยวของตำบลหนองตะพาน โดยการเข้าร่วมประชุมเพื่อปรึกษาหารือ และเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการตลาดการท่องเที่ยวของตำบล ซึ่งผู้นำชุมชนเห็นว่าควรมีการจัดกิจกรรมเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของตำบล และสามารถนำเสนอสินค้าเกษตรที่มีในตำบลให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น จึงได้ริเริ่มจัดกิจกรรม “งานผลไม้และของดีตำบลหนองตะพาน” โดยจะจัดในช่วงเดือนพฤษภาคมของทุกปี ซึ่งเป็นฤดูผลไม้ของจังหวัดระยอง

การมีส่วนร่วม ผู้นำชุมชนของตำบลหนองตะพาน มีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ตลาดการท่องเที่ยวของตำบล โดยใช้วิธีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ ได้แก่ วิทยุ (ผ่าน FM 106.75 MHz วิทยุชุมชนหนองตะพานสัมพันธ์ รายการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลหนองตะพาน ออกอากาศทุกวันเสาร์ เวลา 11.00-12.00 น. และหอกระจายข่าวของชุมชนใกล้เคียง) โทรทัศน์ (ผ่านช่อง 11 กรมประชาสัมพันธ์ ใช้ประชาสัมพันธ์เฉพาะงานผลไม้และของดีตำบลหนองตะพาน) อินเทอร์เน็ต (www.nongtaphan.go.th) และสื่อสิ่งพิมพ์ (แผ่นพับ, โปสเตอร์) นอกจากนี้ยังมีส่วนร่วมในการจัดการส่งเสริมการตลาดภายในงานผลไม้และของดีตำบลหนองตะพาน ด้วยการจัดรายการ “นาที่ทอง” ขายมังคุด กิโลกรัมละ 5 บาท แต่มีการจำกัดจำนวนเพื่อป้องกันไม่ให้พ่อค้าแม่ค้าซื้อสินค้าไปเก็งกำไร

การติดตามและประเมินผล ผู้นำชุมชนส่วนใหญ่ให้ข้อมูลตรงกันว่า การติดตามและประเมินผลด้านการจัดการตลาดการท่องเที่ยวของตำบล จะใช้วิธีการเก็บแบบสอบถามเพื่อสำรวจความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว โดยมอบหมายให้ ผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ นอกจากนี้ยังมีการเก็บสถิติจำนวนนักท่องเที่ยว และรายได้ในการขายสินค้า และสอบถามจากประชาชนในชุมชนที่มีส่วนร่วมในด้านตลาดการท่องเที่ยวเกี่ยวกับสินค้าที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวเพื่อจะได้นำมาพัฒนาและปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น ส่วนผลการสำรวจความคิดเห็นและข้อมูลสถิติต่างๆ ที่รวบรวมได้ จะนำมาพิจารณาร่วมกันในที่ประชุมผู้นำตำบลหนองตะพานต่อไป

ด้านการจัดการบริการการท่องเที่ยว

การวางแผน ผู้นำชุมชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการประชุมปรึกษาหารือ และเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการบริการการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นการวางแผนโครงการ การเสนอแนะ

กิจกรรมที่ควรจัด ซึ่งผู้นำชุมชนส่วนใหญ่มีความเห็นว่า การจัดการบริการการท่องเที่ยวควรเน้นที่การสร้างประทับใจแก่นักท่องเที่ยว และตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวให้เกิดความพอใจสูงสุด ในขณะที่เดียวกันต้องรักษาเอกลักษณ์ของชุมชนไว้ด้วย โดยในการประชุมจะมีการวางแผนทางในการจัดการบริการการท่องเที่ยว ได้แก่ การบริการด้านร้านอาหาร ที่พัก นำเที่ยวและมัคคุเทศก์ และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ

การมีส่วนร่วม ผู้นำชุมชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และจัดสรรงบประมาณสำหรับสนับสนุนการจัดการบริการการท่องเที่ยว และยังมีส่วนร่วมในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวด้วยตนเอง โดยเป็นผู้ต้อนรับและดูแลนักท่องเที่ยว แนะนำสถานที่ที่น่าเยี่ยมชม เป็นวิทยากรบรรยายให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวตามจุดต่างๆ นำนักท่องเที่ยวชมสวนเกษตร ประสานงานด้านที่พักและอาหาร และดูแลการให้บริการนักท่องเที่ยวให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และปลอดภัย

การติดตามและประเมินผล ส่วนใหญ่ผู้นำชุมชน ใช้การพูดคุย การเก็บแบบสอบถาม และกล่องรับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว เป็นเครื่องมือในการประเมินผลการปฏิบัติงานด้านการจัดการบริการการท่องเที่ยว โดยผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ และจัดทำรายงานนำเสนอต่อที่ประชุมผู้นำตำบลหนองตะพาน

ส่วนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานข้อที่ 1 ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรของตำบลในระดับปานกลาง หรือมาก ซึ่งสามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติ ได้ดังนี้

H_0 : ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรของตำบลในระดับน้อย

H_1 : ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรของตำบลในระดับปานกลาง หรือมาก

ทดสอบกับแบบสอบถามส่วนที่ 2 ข้อที่ 1 คือ ด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร สถิติที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ คือ Chi-square

ตาราง 14 แสดงผลการทดสอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร

	χ^2	df	sig
การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร	142.353*	38	.000

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตาราง 14 ผลการวิเคราะห์การหาสัดส่วนของระดับการมีส่วนร่วมของผู้ตอบแบบสอบถามกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร โดยใช้สถิติ Chi-Square ในการทดสอบพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร มีค่าความน่าจะเป็น เท่ากับ 0.000 ซึ่งน้อยกว่า 0.05 นั่นคือ ปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) ยอมรับสมมติฐานรอง (H_1) หมายความว่า ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรของตำบลในระดับปานกลาง หรือมาก

สมมติฐานข้อที่ 2 ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในด้านการจัดการตลาดการท่องเที่ยวของตำบลในระดับปานกลาง หรือมาก ซึ่งสามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติ ได้ดังนี้

H_0 : ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในด้านการจัดการตลาดการท่องเที่ยวของตำบลในระดับน้อย

H_1 : ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในด้านการจัดการตลาดการท่องเที่ยวของตำบลในระดับปานกลาง หรือมาก

ทดสอบกับแบบสอบถามส่วนที่ 2 ข้อที่ 2 คือ ด้านการจัดการตลาดการท่องเที่ยว สถิติที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ คือ Chi-square

ตาราง 15 แสดงผลการทดสอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมด้านการจัดการตลาดการท่องเที่ยว

	χ^2	df	sig
การจัดการตลาดการท่องเที่ยว	190.524*	33	.000

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตาราง 15 ผลการวิเคราะห์การหาสัดส่วนของระดับการมีส่วนร่วมของผู้ตอบแบบสอบถามกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการจัดการตลาดการท่องเที่ยว โดยใช้สถิติ Chi-Square ในการทดสอบพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการจัดการตลาดการท่องเที่ยว มีค่าความน่าจะเป็น เท่ากับ 0.000 ซึ่งน้อยกว่า 0.05 นั่นคือ ปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) ยอมรับสมมติฐานรอง (H_1) หมายความว่า ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในด้านการจัดการตลาดการท่องเที่ยวของตำบลในระดับปานกลาง หรือมาก

สมมติฐานข้อที่ 3 ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในด้านการจัดการบริการการท่องเที่ยวของตำบลในระดับปานกลาง หรือมาก ซึ่งสามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติ ได้ดังนี้

H_0 : ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในด้านการจัดการบริการการท่องเที่ยวของตำบลในระดับน้อย

H_1 : ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในด้านการจัดการบริการการท่องเที่ยวของตำบลในระดับปานกลาง หรือมาก

ทดสอบกับแบบสอบถามส่วนที่ 2 ข้อที่ 3 คือ ด้านการจัดการบริการการท่องเที่ยว สถิติที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ คือ Chi-square

ตาราง 16 แสดงผลการทดสอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมด้านการจัดการบริการการท่องเที่ยว

	χ^2	df	sig
การจัดการบริการการท่องเที่ยว	280.221*	31	.000

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตาราง 16 ผลการวิเคราะห์การหาสัดส่วนของระดับการมีส่วนร่วมของผู้ตอบแบบสอบถามกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการจัดการบริการการท่องเที่ยว โดยใช้สถิติ Chi-Square ในการทดสอบพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการจัดการบริการการท่องเที่ยว มีค่าความน่าจะเป็นเท่ากับ 0.000 ซึ่งน้อยกว่า 0.05 นั่นคือ ปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) ยอมรับสมมติฐานรอง (H_1) หมายความว่า ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในด้านการจัดการบริการการท่องเที่ยวของตำบลในระดับปานกลาง หรือมาก

ตาราง 17 แสดงผลสรุปการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐาน	ผลการทดสอบสมมติฐาน
สมมติฐานข้อที่ 1 : ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรของตำบลในระดับปานกลาง หรือมาก	สอดคล้องกับสมมติฐาน
สมมติฐานข้อที่ 2 : ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในด้านการจัดการตลาดการท่องเที่ยวเกษตรของตำบลในระดับปานกลาง หรือมาก	สอดคล้องกับสมมติฐาน

ตาราง 17 (ต่อ)

สมมติฐาน	ผลการทดสอบ สมมติฐาน
สมมติฐานข้อที่ 3 :	
ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในด้านการจัดการบริการการท่องเที่ยว เกษตรของตำบลในระดับปานกลาง หรือมาก	สอดคล้องกับสมมติฐาน

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและแนวทางในการจัดการการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม ของตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง เพื่อให้ประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรค และแนวทางในการจัดการการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของตำบลให้ดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร การจัดการตลาดการท่องเที่ยว และการจัดการบริการการท่องเที่ยว
2. เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม
3. เพื่อหาแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม

สมมติฐานในการวิจัย

1. ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรของตำบลในระดับปานกลาง หรือมาก
2. ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในด้านการจัดการตลาดการท่องเที่ยวของตำบลในระดับปานกลาง หรือมาก
3. ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในด้านการจัดการบริการการท่องเที่ยวของตำบลในระดับปานกลาง หรือมาก

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร การวิจัยครั้งนี้มีประชากรเป้าหมาย 2 กลุ่มคือ

1.1.1 ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตการปกครองของตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง จำนวนทั้งสิ้น 3,342 คน

1.1.2 ผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของตำบลหนองตะพาน จำนวน 24 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

1.2.1 ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตการปกครองของตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง จำนวนทั้งสิ้น 3,342 คน การกำหนดขนาดตัวอย่างใช้วิธีการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของ ยามาเน่ (Taro Yamane. 1967: 886) ได้ขนาดตัวอย่างจำนวน 357 คน

1.2.2 ผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม ได้แก่ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยว เกษตรตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำกลุ่มอาชีพ จำนวน 24 คน ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสำมะโนประชากร (Population Census) โดยเก็บข้อมูลจากผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องทุกคน จำนวน 24 คน

2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ มีจำนวน 2 ชิ้น คือ

1. แบบสอบถาม ใช้ในการเก็บข้อมูลการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเองทั้งหมด โดยลักษณะเนื้อหาของแบบสอบถาม แบ่งเป็น 3 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด อาชีพ รายได้ต่อเดือน ภูมิลำเนาเดิม สถานะการเป็นสมาชิกกลุ่มองค์กร และกลุ่มองค์กรที่สังกัด มีคำถามจำนวน 8 ข้อ

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม ลักษณะคำถามเป็นแบบ Likert Scale จำนวน 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร จำนวน 10 ข้อ
2. ด้านการจัดการตลาดการท่องเที่ยว จำนวน 9 ข้อ
3. ด้านการจัดการบริการการท่องเที่ยว จำนวน 8 ข้อ

2. แบบสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเองทั้งหมด โดยลักษณะคำถามเป็นแบบปลายเปิด (Open-ended Question) จำนวน 15 ข้อ เพื่อศึกษาแนวคิด วิธีการ และลักษณะการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของตำบล

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา (Descriptive Research) และการวิจัยเชิงสำรวจ (Exploratory Research) โดยมุ่งศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม กรณีศึกษา ตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

1. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่มีผู้รวบรวมไว้ทั้งหน่วยงานของรัฐ และเอกชน ดังนี้

- 1.1 เอกสารขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองตะพาน
- 1.2 หนังสือทางวิชาการ บทความ วิทยานิพนธ์ และรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 1.3 ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต

2. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้จากการใช้แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

- 2.1 ขอบเขตหมายจากบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม
- 2.2 ดำเนินการเก็บข้อมูล ณ ตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
- 2.3 ระยะเวลาการเก็บรวบรวมข้อมูล ตั้งแต่เดือนมีนาคม ถึงเดือนเมษายน 2549

4. การจัดทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การจัดทำข้อมูลจากเครื่องมือขั้นที่ 1

1.1 นำแบบสอบถามที่รวบรวมได้ครบจำนวน 357 คน นำมาตรวจสอบความสมบูรณ์ แล้วจึงลงรหัสเพื่อประมวลผลข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์

1.2 นำข้อมูลที่ลงรหัสแล้วไปบันทึกในเครื่องคอมพิวเตอร์เพื่อประมวลผลโดยโปรแกรม SPSS for Windows เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

1.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

1.3.1 การวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยการวิเคราะห์จำนวน (ความถี่) ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.3.2 การวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Analysis) เพื่อทดสอบสมมติฐาน ดังนี้

สมมติฐานข้อที่ 1 ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวของตำบลในระดับปานกลาง หรือมาก สถิติที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ คือ สถิติทดสอบ Chi-Square เพื่อหาสัดส่วนของระดับการมีส่วนร่วมในด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวของประชาชนในท้องถิ่น

สมมติฐานข้อที่ 2 ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในด้านการจัดการตลาดการท่องเที่ยวของตำบลในระดับปานกลาง หรือมาก สถิติที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ คือ สถิติทดสอบ Chi-Square เพื่อหาสัดส่วนของระดับการมีส่วนร่วมในด้านการจัดการตลาดการท่องเที่ยวของประชาชนในท้องถิ่น

สมมติฐานข้อที่ 3 : ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในด้านการจัดการบริการการท่องเที่ยวของตำบลในระดับปานกลาง หรือมาก สถิติที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ คือ สถิติทดสอบ Chi-Square เพื่อหาสัดส่วนของระดับการมีส่วนร่วมในด้านการจัดการบริการการท่องเที่ยวของประชาชนในท้องถิ่น

2. การจัดทำข้อมูลจากเครื่องมือชิ้นที่ 2

2.1 นำแบบสัมภาษณ์ที่รวบรวมได้ครบจำนวน 24 คน มาตรวจสอบความสมบูรณ์

2.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

2.2.1 ใช้วิธีการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลแล้วอธิบายเชิงพรรณนา

สรุปผลการศึกษาวิจัย

ผลจากการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม ของตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยศึกษาการมีส่วนร่วมในด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร ด้านการจัดการตลาดการท่องเที่ยว และด้านการจัดการบริการการท่องเที่ยว สามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. ข้อมูลส่วนบุคคล

ผลจากการวิจัยพบว่า ประชาชนในท้องถิ่นที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 357 คน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 53.8 มีอายุตั้งแต่ 35-44 ปี คิดเป็นร้อยละ 28.9 สำเร็จการศึกษาระดับสูงสุดระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 41.2 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม คิดเป็นร้อยละ 41.4 มีรายได้ต่อเดือนเฉลี่ยตั้งแต่ 5,001-10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 39.5 ภูมิลำเนาเดิมเป็นคนในหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 75.1 มีสถานะเป็นสมาชิกกลุ่มองค์กร คิดเป็นร้อยละ 53.2 และเป็นสมาชิกในสังกัดของกลุ่มชมรม/สมาคม คิดเป็นร้อยละ 45.8

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม

ผลการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม ของตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง สามารถอธิบายโดยภาพรวมได้ว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในแต่ละด้านอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสามารถแยกพิจารณาเป็นรายด้านดังนี้

2.1 ด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร โดยทำการศึกษาทั้งหมด 10 ข้อ ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนในท้องถิ่นที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 357 คน มีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรของตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง ในข้อการเข้าร่วมประชุมประชาคมของหมู่บ้านเพื่อกำหนดแนวทางการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร ในข้อการมีส่วนร่วมในการจัดการสภาพแวดล้อมและทัศนียภาพของชุมชนให้สวยงาม ในข้อการบำรุงรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรของชุมชน ในข้อการแสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะต่างๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนในที่ประชุมประชาคมของหมู่บ้าน ในข้อการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรในรูปแบบของการทำสวนผลไม้ ในข้อการนำเทคโนโลยีการเกษตรใหม่ๆ มาใช้

ในชุมชน ในข้อการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรในรูปแบบของการทำนา ในข้อการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรในรูปแบบของการปลูกผักปลอดสารพิษ ในข้อการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรในรูปแบบของการทำสวนไม้ดอก ไม้ประดับ และในข้อการประเมินผลการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรของชุมชน

2.2 ด้านการจัดการตลาดการท่องเที่ยว โดยทำการศึกษาทั้งหมด 9 ข้อ ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนในท้องถิ่นที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 357 คน มีส่วนร่วมในการจัดการตลาดการท่องเที่ยวของตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง ในข้อการเข้าร่วมประชุมประชาคมของหมู่บ้านเพื่อวางแผนการตลาดสำหรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชน ในข้อการมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของชุมชน ในข้อการเผยแพร่ข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของชุมชนแก่บุคคลภายนอก ในข้อการจัดจำหน่ายสินค้าเกษตร ในข้อการแสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะต่างๆ เกี่ยวกับแผนการตลาดในที่ประชุมประชาคมของหมู่บ้าน ในข้อการส่งเสริมการขายสินค้าเกษตร เช่น มีของแถมให้ลูกค้า หรือลดราคาเมื่อลูกค้าซื้อสินค้าจำนวนมาก และในข้อการประเมินผลการจัดการด้านตลาดการท่องเที่ยวของชุมชน ประชาชนมีส่วนร่วมในระดับน้อย ในข้อการจัดทำเอกสารสำหรับประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของชุมชน และในข้อการออกแบบบรรจุภัณฑ์ของสินค้าเกษตร

2.3 ด้านการจัดการบริการการท่องเที่ยว โดยทำการศึกษาทั้งหมด 8 ข้อ ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนในท้องถิ่นที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 357 คน มีส่วนร่วมในการจัดการบริการการท่องเที่ยวของตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง ในข้อการเข้าร่วมประชุมประชาคมของหมู่บ้านเพื่อวางแผนกำหนดแนวทางการบริการการท่องเที่ยวของชุมชน ในข้อการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมความสะอาดต่างๆ ของชุมชน เช่น สุขา ที่จอดรถ ป้ายสื่อความหมาย เป็นต้น ในข้อการแสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะต่างๆ เกี่ยวกับการวางแผนการบริการการท่องเที่ยวของชุมชน ในที่ประชุมประชาคมของหมู่บ้าน ในข้อการนำนักท่องเที่ยวเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยว ในข้อการให้ความรู้เกี่ยวกับการเกษตรแก่นักท่องเที่ยวที่สนใจ และในข้อการกำหนดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของชุมชน ประชาชนมีส่วนร่วมในระดับน้อย ในข้อการประเมินผลการจัดการบริการการท่องเที่ยว และในข้อการจัดที่พักเพื่อบริการแก่นักท่องเที่ยว

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทำการทดสอบสมมติฐาน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทำการทดสอบสมมติฐาน สามารถสรุปได้ดังนี้

สมมติฐานข้อที่ 1 ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรในระดับปานกลาง หรือมาก

เมื่อพิจารณาการมีส่วนร่วมในด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร โดยรวมทั้ง 10 ข้อ พบว่า ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร โดยรวมในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานข้อที่ 2 ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในด้านการจัดการตลาดการท่องเที่ยวในระดับปานกลาง หรือมาก

เมื่อพิจารณาการมีส่วนร่วมในด้านการจัดการตลาดการท่องเที่ยวโดยรวมทั้ง 9 ข้อ พบว่า ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการตลาดการท่องเที่ยวโดยรวมในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานข้อที่ 3 ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในด้านการจัดการบริการการท่องเที่ยวในระดับปานกลาง หรือมาก

เมื่อพิจารณาการมีส่วนร่วมในด้านการจัดการบริการการท่องเที่ยวโดยรวมทั้ง 8 ข้อ พบว่า ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการบริการการท่องเที่ยวโดยรวมในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนและแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม กรณีศึกษา ตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุมประชาคมของหมู่บ้านเพื่อกำหนดแนวทางการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จงรักษ์ อินทยนต์ (2545: 56) ที่กล่าวว่า ประชาชนเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งเป็นทรัพยากรของชุมชนหรือของตัวเองและต้องการเข้าไปดูแล รับผิดชอบต่อผลกระทบที่เกิดจากการดำเนินการ และยังต้องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่ประชาชนเองเป็นผู้ร่วมใช้และร่วมรับผิดชอบต่อผลกระทบ เพราะเมื่อพิจารณาข้อมูลส่วนบุคคลของประชาชนในท้องถิ่นแล้วจะเห็นได้ว่า ประชาชนในท้องถิ่นส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และเป็นเจ้าของทรัพยากรเกษตรเอง จึงมีความเกี่ยวข้องกับการดูแลทรัพยากรเกษตรของตนเองเป็นทุนเดิม และเมื่อผู้นำชุมชนริเริ่มวางแผนที่จะพัฒนาให้ตำบลหนองตะพานเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม และนำทรัพยากรเกษตรมาพัฒนาให้เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร โดยชักชวนให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม และเป็นเจ้าของโครงการ ดังที่ ฉอาน วุฒิกรรมรักษา (อ้างในราเมศร์ พรหมชาติ. 2545: 77) ได้กล่าวว่า บุคคลที่มีบทบาทในการชักชวนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จึงมีการรวมกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เกิดขึ้นเพื่อดูแลและรับผิดชอบต่อผลกระทบการท่องเที่ยวเกษตรร่วมกัน

ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการสภาพแวดล้อมและทัศนียภาพของชุมชนให้สวยงาม สอดคล้องกับแนวคิดของนำชัย ทนุผล และสุนิสา ทนุผล (อ้างในนภัก วัฒนคุณ. 2545: 60) ที่กล่าวว่า การที่ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมแรงร่วมใจในการตัดสินใจหาแนวทางดำเนินกิจกรรมนี้ จะมีผลทำให้พวกเขาเหล่านี้มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ (sense of belonging) ในกิจกรรมนั้น และจะนำมาซึ่งความร่วมมือร่วมใจกันดำเนินกิจกรรมที่วางไว้ พร้อมทั้งการมีส่วนร่วมในการลงทุน และปฏิบัติงาน ก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมกันในการเป็นเจ้าของกิจกรรม และผลงานที่ปรากฏ และสอดคล้องกับนรินทร์ แก้วมีศรี (2538: 129) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการลงทุนและปฏิบัติงานการมีส่วนร่วม สร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของให้เกิดขึ้นกับบุคคลและชุมชนได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้การปฏิบัติงานด้วยตนเองอาจจะทำให้บุคคลและชุมชนได้เรียนรู้การดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิด เมื่อเห็นประโยชน์ก็จะสามารถดำเนินกิจกรรมนั้นด้วยตัวเอง พร้อมทั้งร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจการนั้นๆ ด้วย เพราะเมื่อประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวเกษตรแล้ว ประชาชนก็จะยินดีที่จะร่วมกิจกรรมต่อไปด้วย

จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรของตำบล คือ การขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ทางด้านการท่องเที่ยวโดยตรง และประชาชนในท้องถิ่นบางส่วนยังไม่มีส่วนร่วม ซึ่งอาจเกิดจากศักยภาพของผู้นำชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับสุนทร สุนันชัย (2542: 23) ที่ระบุไว้ว่า ศักยภาพของสมาชิก อบต. ในการบริหารใน อบต. ตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ให้มีประสิทธิภาพตามเจตนารมณ์ของกฎหมายและการปกครองท้องถิ่นยังอยู่ในระดับน้อย และสืบเนื่อง มาจากสมาชิก อบต. มีวุฒิการศึกษาต่ำ ขาดความรู้ ความชำนาญในการบริหาร การพัฒนาความเป็นผู้นำท้องถิ่น และการไม่ได้รับการพัฒนาศักยภาพของสมาชิกให้เชื่อต่อการเป็นผู้นำ และการบริหารงาน

2. ด้านการจัดการตลาดการท่องเที่ยว ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุมประชาคมของหมู่บ้านเพื่อวางแผนการตลาดสำหรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมในชุมชน ซึ่งดำเนินตามแนวคิดของ Coltman (อ้างในบุญทา ชัยเลิศ. 2544: 136) ที่กล่าวว่า การที่องค์กรจะดำเนินกิจกรรมทางด้านการตลาดได้อย่างสมบูรณ์จะต้องมีการวางแผน และมีกลยุทธ์ต่างๆ ขององค์กร เพื่อจะกำหนดเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานขององค์กรต่อไป และสอดคล้องกับแนวคิดการตลาดการท่องเที่ยวของ Malhotra (อ้างในภัทรอนงค์ ณ เชียงใหม่. 2544: 152) ที่กล่าวว่า การดำเนินการด้านการตลาดการท่องเที่ยวจะประสบความสำเร็จได้นั้น ทั้งองค์กรต้องมีความเข้าใจตรงกันว่า จะต้องดำเนินการเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า ภายใต้ความสามารถของสินค้าที่องค์กรนั้นมีอยู่ ซึ่งการเข้าร่วมประชุมถือเป็นโอกาสของประชาชนในท้องถิ่นที่จะได้รับฟังนโยบายและแนวคิดต่างๆ เกี่ยวกับการจัดการตลาดการท่องเที่ยวจากผู้นำชุมชน และร่วมกันวางแผนการตลาดให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของฉลองศรี พิมลสมพงศ์ (อ้างในกาญจนรัตน์ รัตนสนธิ, 2544: 112) ที่กล่าวว่า การประชาสัมพันธ์เป็นวิธีสื่อสารที่มีวัตถุประสงค์ส่วนใหญ่เป็นไปในลักษณะให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยว และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ยิ่งไปกว่านั้นยังช่วยสร้างภาพพจน์ที่ดีแก่องค์กรหรือหน่วยงานอีกด้วย ซึ่งส่วนมากเป็นการแจ้งข่าวมากกว่าการทำให้เกิดพฤติกรรม การซื้อเพื่อสร้างการรับรู้และทัศนคติที่ดีต่อแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ การประชาสัมพันธ์จึงถือเป็นโอกาสในการสร้างความสนใจในสินค้าทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริงที่ได้ประสิทธิภาพ โดยประชาชนในท้องถิ่นใช้วิธีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ แผ่นพับ ไปสเตอร์ อินเทอร์เน็ต และปากต่อปาก

การจัดทำเอกสารสำหรับการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของชุมชน และการออกแบบบรรจุภัณฑ์ของสินค้าเกษตร ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในระดับน้อย สอดคล้องกับคำกล่าวของ นเร เหล่าวิเชียร และคณะ (2539: 60) ที่ว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวหลายกิจกรรมมีความยุ่งยากซับซ้อนและรู้สึกว่าได้ใกล้เคียงกับสิ่งที่เคยปฏิบัติหรือไม่คุ้นเคยกับการดำเนินงานตามกิจกรรมดังกล่าว อีกทั้งไม่มั่นใจในกิจกรรมดังกล่าวว่าจะสามารถแก้ปัญหาของชุมชนได้อย่างแท้จริง ซึ่งกิจกรรมทั้งสองข้อนี้ต้องใช้ความรู้ทางด้านศิลปะและคอมพิวเตอร์เข้ามาประกอบ หากไม่ชำนาญจะทำให้การดำเนินงานต้องใช้เวลามาก อีกสาเหตุหนึ่งอาจเป็นเพราะการจัดทำเอกสารสำหรับการประชาสัมพันธ์ และการออกแบบบรรจุภัณฑ์สินค้า เป็นเรื่องเฉพาะกลุ่มทำให้ประชาชนในท้องถิ่นที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องนี้

จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนเกี่ยวกับกิจกรรม “วันผลไม้และของดีตำบลหนองตะพาน” ที่จัดขึ้นเพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบล และนำเสนอสินค้าเกษตรของตำบล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกาญจนรัตน์ รัตนสนธิ (2544: 113) ที่ศึกษาเรื่อง การส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสำหรับเยาวชนไทย ที่กล่าวว่า การจัดกิจกรรมในโอกาสพิเศษ เช่น งานประเพณีประจำท้องถิ่นต่างๆ เป็นการประชาสัมพันธ์องค์กรหรือหน่วยงานของตนให้เป็นที่รู้จัก หรือเป็นการสร้างภาพพจน์ที่ดีแก่องค์กร รวมทั้งยังสร้างประโยชน์และความสนุกสนานให้แก่ชุมชนท้องถิ่นด้วย ซึ่งกิจกรรมนี้จัดขึ้นเพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของตำบล และนำเสนอสินค้าเกษตรที่มีในตำบลให้เป็นที่รู้จัก อีกทั้งยังมีการจำหน่ายสินค้าเกษตร และสินค้าแปรรูปที่ผลิตขึ้นโดยเกษตรกรและกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอีกด้วย

3. ด้านการจัดการบริการการท่องเที่ยว ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุมประชาคมของหมู่บ้านเพื่อวางแผนกำหนดแนวทางการบริการการท่องเที่ยวของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการบริการของ ฉลองศรี พิมลสมพงศ์ (อ้างในพีระพงษ์ ดวงสนิท, 2545: 81) ที่กล่าวว่า การให้บริการทางการท่องเที่ยวจำเป็นต้องมีการเตรียมการไว้ล่วงหน้าเป็นเวลานานๆ และพร้อมเสมอที่จะให้บริการทันทีเมื่อนักท่องเที่ยวมาถึงเพื่อการบริการที่ถูกต้อง ซึ่งการเข้าร่วมประชุมนี้ประชาชนในท้องถิ่นจะได้รับฟังนโยบายด้านการจัดการบริการการท่องเที่ยว

ของตำบลจากผู้นำชุมชน และมีโอกาสแสดงความคิดเห็น และข้อเสนอแนะต่างๆ ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปในทิศทางเดียวกันและบรรลุตามวัตถุประสงค์ ซึ่งผู้นำชุมชนเห็นว่า การจัดการบริการการท่องเที่ยวของตำบลควรเน้นที่การสร้างความปลอดภัย สามารถตอบสนองความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และต้องรักษาเอกลักษณ์ของชุมชนไว้ด้วย เช่นเดียวกับการดูแลรักษาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ของชุมชน เช่น สุขา ที่จอดรถ ป้ายสื่อความหมาย เป็นต้น จะต้องมีการเตรียมการไว้ล่วงหน้าโดยประชาชนในท้องถิ่นเป็นผู้เข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาดูแลให้อยู่ในความเรียบร้อยและพร้อมใช้งานตลอดเวลา

การประเมินผลการจัดการบริการการท่องเที่ยว ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในระดับน้อย สอดคล้องกับงานวิจัยของราเมศร์ พรหมชาติ (2545: 78) ที่กล่าวว่า ชาวบ้านมองว่าการทำงานด้านการติดตามประเมินผลเป็นงานที่ต้องใช้บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์ในการทำงาน ซึ่งได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส คณะกรรมการหมู่บ้าน เพราะชาวบ้านมีความเชื่อมั่นและไว้วางใจในบุคคลเหล่านี้ว่ามีความสามารถในการติดตามประเมินผลงานต่างๆ จึงมอบหมายหน้าที่ในการจัดการปัญหา รวมถึงการตรวจสอบผลการดำเนินงานให้แก่กลุ่มผู้นำชุมชนและคณะกรรมการหมู่บ้าน ทำให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในขั้นตอนติดตามประเมินผลอยู่ในระดับน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประชาชนในท้องถิ่นรู้สึกว่าเป็นงานที่ไกลตัว ไม่เหมือนการประเมินผลด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว เกษตร และด้านการจัดการตลาดการท่องเที่ยวเกษตร ซึ่งทั้งสองด้านนี้ประชาชนในท้องถิ่นมองว่าใกล้ตัวมากกว่า เนื่องจากเป็นเจ้าของทรัพยากร หรือเป็นผู้ผลิตสินค้าด้วยตนเอง สามารถประเมินผลจากการสังเกต หรือการสอบถามด้วยปากได้

จากผลการศึกษาทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร ด้านการจัดการตลาดการท่องเที่ยว และด้านการจัดการบริการการท่องเที่ยว พบว่า โดยรวมทุกด้านประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง ซึ่งขัดแย้งกับงานวิจัยของราเมศร์ พรหมชาติ (2545: 72) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรณีศึกษาบ้านโป่ง ตำบลป่าไผ่ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ โดยผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอนอยู่ในระดับน้อย เนื่องจาก ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมระดับน้อยในด้านการคิดค้นปัญหา และสาเหตุของปัญหา รวมถึงวิธีการในการแก้ไขปัญหาด้วยตัวของชุมชนเอง โครงการต่างๆ เกิดจากบุคคลภายนอกหรือหน่วยงานภายนอกชุมชนเป็นผู้เสนอหรือแนะนำ และการที่ประชาชนมีส่วนร่วมน้อยในขั้นตอนนี้ จึงทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมน้อยในขั้นตอนต่อไปด้วย ทั้งนี้เกิดจากสาเหตุที่ประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่มีแบบแผนการดำเนินชีวิตเปลี่ยนไปโดยประชาชนผืนตัวเองเข้าสู่อาชีพรับจ้าง และมีรายได้ค่อนข้างต่ำ จึงทำให้ไม่มีความไม่รู้สึกเป็นเจ้าของในกิจกรรมต่างๆ นอกจากนี้ประชาชนยังไม่เคยรับรู้เกี่ยวกับเรื่องการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมาก่อนด้วย จึงทำให้ประชาชนไม่มีความมั่นใจและไม่ให้ความร่วมมือ ส่วนตำบลหนองตะพานเป็นชุมชนเข้มแข็ง ประชาชนในท้องถิ่นส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และเป็นเจ้าของทรัพยากรเกษตร ประกอบกับประชาชนในท้องถิ่นมีการร่วมแรงร่วมใจในการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันตลอดจนผู้นำชุมชนได้จัดให้มีการประชุมประชาคมหมู่บ้านเป็นประจำทุกเดือน ทำให้ประชาชนใน

ท้องถิ่นได้รับทราบข่าวสารจากทางราชการ การดำเนินงานของชุมชนอย่างต่อเนื่อง และมีโอกาสได้พบปะพูดคุย แสดงความคิดเห็น และข้อเสนอแนะต่างๆ ที่เป็นประโยชน์กับชุมชนของตนเอง ดังนั้นเมื่อมีการพัฒนาให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประชาชนในท้องถิ่นจึงให้ความร่วมมือเช่นเคย

แนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ทำให้ทราบถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นและผู้นำชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม ทั้ง 3 ด้านคือ ด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว ด้านการจัดการตลาดการท่องเที่ยว และด้านการจัดการบริการการท่องเที่ยว ซึ่งสามารถนำผลการศึกษาไปใช้ในการวางแผนแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ได้ดังนี้

1. ด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร

1.1 ผู้นำชุมชน

1.1.1 นายกองค้การบริหารส่วนตำบล กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน ควรกระตุ้นให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการระบุนโยบาย และความต้องการในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรของชุมชน เพื่อจะนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการวางแผนโครงการต่างๆ ให้สนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบล

1.1.2 สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำกลุ่มอาชีพควรมีการวางแผนพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร ประเภทการทำนา การทำสวนไม้ดอกไม้ประดับ และการปลูกผักปลอดสารพิษ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ น่าสนใจ และมีศักยภาพที่จะให้บริการได้ทั้งปี เพื่อทดแทนทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรประเภทสวนผลไม้ที่สามารถเข้าชมได้เฉพาะช่วงฤดูกาลผลไม้เท่านั้น โดยประสานงานกับเกษตรอำเภอ และเกษตรตำบลในการให้ความรู้และสาธิตวิธีการจัดการทรัพยากรเกษตรให้กับประชาชนในท้องถิ่น

1.1.3 ผู้นำกลุ่มอาชีพต่างๆ ได้แก่ อาชีพทำนา ทำสวนไม้ดอกไม้ประดับ ปลูกผักปลอดสารพิษ และทำสวนผลไม้ ควรชักชวนให้ประชาชนในท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร แต่ยังไม่มีส่วนร่วมให้เข้ามาร่วมลงทุนโดยการเปิดให้เยี่ยมชมทรัพยากรเกษตรของตนเอง โดยการชี้แจงข้อดี ข้อเสียของการเข้าร่วม และอธิบายให้ทราบถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจของประชาชนในท้องถิ่น

1.1.4 นายกองค้การบริหารส่วนตำบล และประธานคณะกรรมการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบล ควรร่วมกันกำหนดวิธีการประเมินผลการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรของตำบลให้ชัดเจน และเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น โดยใช้แบบสังเกต และแบบประเมิน เป็นเครื่องมือในการวัดวิธีการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรของประชาชนในท้องถิ่น โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ เช่น เกษตรอำเภอ เกษตรตำบล เป็นผู้ประเมินผล

1.2 ประชาชนในท้องถิ่น

1.2.1 องค์การบริหารส่วนตำบล และผู้นำกลุ่มอาชีพด้านการทำนา ทำสวนไม้ดอกไม้ประดับ และการปลูกผักปลอดสารพิษ ควรจัดอบรมให้ความรู้กับเกษตรกร และประชาชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องในด้านการทำนา ทำสวนไม้ดอกไม้ประดับ และการปลูกผักปลอดสารพิษ เพื่อให้เกษตรกรและประชาชนในท้องถิ่นมีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง และสามารถนำความรู้ที่ได้มาพัฒนาทรัพยากรเกษตรของตนเองให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจได้

1.2.2 องค์การบริหารส่วนตำบล ควรนำประชาชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร ด้านการทำนา ทำสวนไม้ดอกไม้ประดับ และการปลูกผักปลอดสารพิษ ไปศึกษาดูงานในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอื่นๆ เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีโอกาสเยี่ยมชมวิธีการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร ซึ่งจะทำให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เห็นภาพที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น

2. ด้านการจัดการตลาดการท่องเที่ยว

2.1 ผู้นำชุมชน

2.1.1 ผู้นำชุมชนทุกคน ควรมีส่วนร่วมในการคิดค้นปัญหา และสาเหตุของการแก้ปัญหาด้านการจัดทำเอกสารสำหรับประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนให้มากขึ้น โดยขอความร่วมมือจากหน่วยงานในระดับอำเภอ จังหวัด และสำนักงานททท. ภาคกลาง เขต 4 กรมส่งเสริมการเกษตร และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ในการให้ความรู้ในการจัดทำเอกสารประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่น่าสนใจ และช่วยเผยแพร่เอกสารประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบล

2.1.2 สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ควรช่วยกันจัดทำงบประมาณ เพื่อนำมาสร้างศูนย์สำหรับจำหน่ายสินค้าเกษตร และสินค้าแปรรูปทางการเกษตร ประจำตำบล และชักชวนให้ผู้ประกอบการ เกษตรกร และประชาชนในท้องถิ่นที่มีสินค้าเกษตร นำสินค้ามาจำหน่ายที่ศูนย์ โดยมีการลงทุน และรับผลประโยชน์ร่วมกัน

2.1.3 สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล คณะกรรมการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบล และผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ควรร่วมกันจัดทำเครื่องมือสำหรับประเมินผลที่สามารถวัดผลการดำเนินการด้านการจัดการตลาดการท่องเที่ยวได้อย่างเป็นรูปธรรม เช่น การทำแบบประเมินผลการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบล การทำแบบสอบถามสำรวจความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับสินค้าเกษตรของตำบล หรือความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดงานผลไม้และของดีตำบลหนองตะพาน เพื่อนำผลที่ได้มาปรับปรุงการจัดการตลาดการท่องเที่ยวของตำบลให้ดียิ่งขึ้น

2.2 ประชาชนในท้องถิ่น

2.2.1 องค์การบริหารส่วนตำบล และคณะกรรมการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบล ควรจัดกิจกรรมให้ความรู้ และสร้างความเข้าใจกับประชาชนในท้องถิ่นในด้านผลิตภัณฑ์ (สินค้าเกษตร)

และด้านการส่งเสริมการขาย เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นมีความรู้ความเข้าใจมากยิ่งขึ้น โดยการเชิญวิทยากรจากภายนอกมาบรรยาย และสาธิต

2.2.2 นายกองค้การบริหารส่วนตำบล ผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และคณะกรรมการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ควรจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการประเมินผลด้านการจัดการตลาดการท่องเที่ยว โดยเป็นผู้จัดทำเครื่องมือในการประเมินผล และให้ประชาชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องในด้านการตลาด เป็นผู้รับผิดชอบติดตามประเมินผลจากนักท่องเที่ยวที่มาซื้อสินค้า หรือเยี่ยมชมผลิตภัณฑ์

3. ด้านการจัดการบริการการท่องเที่ยว

3.1 ผู้นำชุมชน

3.1.1 สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำกลุ่มอาชีพ ควรชักชวนให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชน เพื่อให้กิจกรรมที่เกิดขึ้นตรงตามความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น และสอดคล้องกับวิถีชีวิตประจำวัน โดยการให้ผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้นำกลุ่มอาชีพเข้าไปพูดคุยทำความเข้าใจ และให้ความรู้กับประชาชนในท้องถิ่นเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และให้ประชาชนเลือกกิจกรรมที่ชุมชนต้องการให้เกิดขึ้นในที่ประชุมประชาคมของหมู่บ้าน

3.1.2 สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำกลุ่มอาชีพ ควรร่วมกันจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมภายในตำบลให้ชัดเจน โดยระบุชื่อแหล่งท่องเที่ยว และกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เปิดให้บริการลงไปในเส้นทาง เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าเยี่ยมชมได้ถูกต้อง

3.1.3 สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบล ควรร่วมกันสำรวจบ้านพักของประชาชนในท้องถิ่น ที่มีความพร้อมเพียงพอจะพัฒนาเป็นที่พักรวมแบบบ้านพักในหมู่บ้าน (Home Stay) เพื่อเปิดบริการเพิ่มเติมสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการพักค้างคืน

3.1.4 นายกองค้การบริหารส่วนตำบล คณะกรรมการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ควรประชุมร่วมกันเพื่อหาวิธีการประเมินผลการจัดการบริการการท่องเที่ยวของตำบล โดยขอความร่วมมือจากสำนักงาน ททท. ภาคกลาง เขต 4 ในการสร้างเครื่องมือที่มีคุณภาพที่สามารถวัดผลการดำเนินงานได้อย่างถูกต้อง

3.2 ประชาชนในท้องถิ่น

3.2.1 องค์การบริหารส่วนตำบล และคณะกรรมการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบล ควรจัดอบรมให้ความรู้ด้านมาตรฐานการบริการแก่ประชาชนในท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับการบริการนักท่องเที่ยว

3.2.2 องค์การบริหารส่วนตำบล ควรมีการจัดอบรมภาคคุเทศก์ท้องถิ่นให้กับประชาชน และเยาวชนที่สนใจ เพื่อสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปถ่ายทอดให้กับนักท่องเที่ยวที่สนใจ โดยองค์การบริหารส่วนตำบลขอความช่วยเหลือจากเกษตรอำเภอ และเกษตรตำบลในการจัดวิทยากรมาบรรยาย

3.2.3 องค์การบริหารส่วนตำบล และผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยว ควรให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการประเมินผลกับประชาชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการบริการการท่องเที่ยว เช่น ผู้ประกอบการร้านอาหาร หรือที่พัก โดยทำแบบสอบถามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการบริการ และให้ประชาชนในท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมในด้านนี้ เป็นผู้แจกแบบสอบถามเมื่อนักท่องเที่ยวเข้าไปใช้บริการ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ทางผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรทำการศึกษาดังต่อไปนี้

1. ทำการศึกษาถึงความต้องการ และทัศนคติของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
2. ทำการศึกษาถึงผลกระทบของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ทั้งในด้านบวกและด้านลบเพื่อเป็นประโยชน์ในการจัดการการท่องเที่ยวให้ยั่งยืน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กนกอร รัตนอุดมสวัสดิ์. (2545). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย. การค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม. (การจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว).* เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2547). *ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว พ.ศ. 2547-2551.* กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- กฤติกา ปีกวงศ์. (2543). *การพัฒนาชุมชนบ้านโป่ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ด้วยการท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศในมุมมองของชาวบ้าน. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (ส่งเสริมการเกษตร).* เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้. ถ่ายเอกสาร
- กาญจนรัตน์ รัตนสนธิ. (2544). *การส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สำหรับเยาวชนไทย: กรณีศึกษา นักศึกษาระดับปริญญาตรี 4 ปี สถาบันราชภัฏเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม. (การจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว).* เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2543). *โครงการศึกษาเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ: เอกสารประกอบการประชุม คณะกรรมการ ททท. ครั้งที่ 3.* กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- (2548). *สถิตินักท่องเที่ยว.* กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. สืบค้นเมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2548, จาก http://www2.tat.or.th/stat/web/static_index.php
- กัลยา วาณิชย์บัญชา. (2544). *การใช้ SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล. พิมพ์ครั้งที่ 4.* กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ซี เค แอนด์ เอส โฟโต้สตูดิโอ.
- (2545). *การวิเคราะห์เชิงปริมาณ.* กรุงเทพฯ: บริษัท ธรรมสาร จำกัด.
- (2546). *การวิเคราะห์สถิติ: สถิติสำหรับการบริหารและวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 7.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกษม จันท์แก้ว. (2540). *วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม. โครงการสหวิทยาการบัณฑิตศึกษา สาขาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.*
- จงรักษ์ อินทยนต์. (2545). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยว: กรณีศึกษาบ้านโป่งร้อน ตำบลใหม่พัฒนา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง. การค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม. (การจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว).* เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร

- ฉลองศรี พิมพ์สมพงศ์. (2542). *การวางแผนและพัฒนาการตลาดท่องเที่ยว*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชัยวุฒิ ชัยพันธ์. (2542). *การจัดการเกษตร ทรัพยากรธรรมชาติและการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2540). *โครงการวิถึทรรศน์ วิถึไทย การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- เดชา ไต้สูงเนิน. (2543). *การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร: กรณีศึกษาบ้านม่วงคำ ตำบลโป่งแยง โดยโครงการพัฒนาป่าไม้ สวนสิริกิติ์ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่*. การค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม. (การจัดการมนุษย์และสิ่งแวดล้อม). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- นภัค วัฒนคุณ. (2545). *ความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว: กรณีเวียงท่ากาน ตำบลบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่*. การค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม. (การจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- นรินทร์ แก้วมีศรี. (2538). *วิเคราะห์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาในชุมชนชนบท*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (การศึกษานอกระบบ). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร
- นิตา ชัชกุล. (2542). *การจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว*. ภูเก็ต: คณะวิทยาการจัดการ สถาบันราชภัฏภูเก็ต.
- นำชัย ทนุผล. (2529). *การตอบสนองของประชาชนที่มีต่อโครงการพัฒนาท้องถิ่น: เอกสารงานวิจัย*. เชียงใหม่: ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร. สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.
- (2540). *การท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศ*. เอกสารประกอบการบรรยายในการฝึกอบรมหลักสูตร. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- บุญทา ชัยเลิศ. (2544). *แผนการตลาดการท่องเที่ยวบ้านควายไทย อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่*. การค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม. (การจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2542). *การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- (2543). *การจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. พิมพ์ครั้งที่ 3. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ประภาส อินทนปสาธน์. (2546). *การบริหารจัดการการท่องเที่ยวแบบชุมชนมีส่วนร่วม กรณีหมู่บ้านโคกโก่ง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์*. รายงานการศึกษาอิสระ ศศ.ม. (การบริหารพัฒนา). ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.

- ปารีชาติ วลัยเสถียร. (2543). *กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์กองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ปิยพร ทาวีกุล. (2544). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา บ้านไหล่หิน ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง*. การค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม. (การจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- พีระพงษ์ ดวงสนิท. (2545). *ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่มีต่อการให้บริการของมัคคุเทศก์ในจังหวัดเชียงราย*. การค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม. (การจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ภราเดช พยัณวิเชียร. (2543). *การวางแผนตลาดการท่องเที่ยว*. เอกสารประกอบการสอน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ภัทรอนงค์ ณ เชียงใหม่. (2544). *แนวกลยุทธ์การตลาดการท่องเที่ยวของศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย จังหวัดลำปาง*. การค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม. (การจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- ภัทรา มาน้อย. (2545). *การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลในจังหวัดลำปาง*. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (เกษตรศาสตร์). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2538). *คู่มือการพัฒนาภูมิทัศน์เมืองเพื่อการท่องเที่ยว*. กองวางแผนโครงการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- ภาวิณี เวชสิทธิ์นिरภัย. (2543). *ศักยภาพและปัญหาของการท่องเที่ยวเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (เกษตรศาสตร์). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2542). *สถิติเศรษฐศาสตร์และธุรกิจ หน่วยที่ 1-8*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- (2542). *สถิติเศรษฐศาสตร์และธุรกิจ หน่วยที่ 9-15*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- มิตรรา สามารถ. (2543). *รายงานผลการศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. กรุงเทพฯ แอล.ที เพรส จำกัด.
- ยรรยง กางการ. (2544). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของหมู่บ้านรองแนวเขตอุทยานแห่งชาติภูพาน*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สังคมวิทยาการ พัฒนา). ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.

- ยุรีพรรณ แสนใจยา. (2545). *แนวทางการพัฒนาไร่ชาสุวิรุพห์ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร. การค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม. (การจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว).* เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร
- ระยอง. (2548). *ข้อมูลด้านเศรษฐกิจจังหวัดระยอง: การเกษตรกรรม.* ระยอง: กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดระยอง. สืบค้นเมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน 2548, จาก http://www.rayong.go.th/ceo/sedtakit_4.html
- ราเมศร์ พรหมชาติ. (2545). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร: กรณีศึกษา บ้านโป่ง ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม. (การจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว).* เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- ราณี อธิชัยกุล. (2545). *เอกสารการสอนชุดวิชาทรัพยากรการท่องเที่ยวของไทย. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.*
- รำไพพรรณ แก้วสุริยะ. (ม.ป.ป.). *เอกสารประกอบการบรรยาย เรื่อง “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Ecotourism and Sustainable Tourism).*
- วรพล วัฒนเหลืองอรุณ. (2544). *การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในระบบเหมืองฝายของภูมิปัญญาชาวบ้าน: กรณีศึกษา หมู่บ้านห้วยอีค่าง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (การจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว).* เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วรรณ วังษ์วานิช. (2539). *ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.*
- วันชัย เรืองอุดม. (2544). *ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาบริการทางการท่องเที่ยว กรณีศึกษา ชุมชนตำบลท่าทราย อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี. ปัญหาพิเศษ รป.ม. (การบริหารทั่วไป).* ชลบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วัฒนาภรณ์ สุญา. (2545). *แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: กรณีศึกษาตอยตุง จังหวัดเชียงราย. การค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม. (การจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว).* เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- วาลิกา แสนคำ. (2545). *การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม. (การจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว).* เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- ศิโรรัตน์ หอมนาน. (2547). *ศักยภาพการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรหมู่บ้านรอบบริเวณศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (ส่งเสริมการเกษตร).* เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.

- ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลหนองตะพาน. (ม.ป.ป.). *แผนพัฒนาการเกษตร ตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง*. ม.ป.ท.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (2540). *รายงานขั้นสุดท้าย การดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ*. กรุงเทพฯ: กองบริการที่ปรึกษา ศูนย์บริการวิชาการ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.
- (2542). *รายงานเบื้องต้น การศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เสนอต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.
- (2543). *รายงานขั้นสุดท้าย การศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agrotourism)*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.
- สมพุทธ ชูระเจน. (2540). "ท้องถิ่นชนบทไทยกับการท่องเที่ยว". *รายงานการสัมมนาแนวทางการลงทุนและการจัดการธุรกิจท่องเที่ยวสำหรับชุมชน*. สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- สมศักดิ์ เตชะเอราวัณ. (2544). *การจัดการธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม: กรณีศึกษา บ้านแม่กำปอง กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่*. การค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม. (การจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- สุกัญญา เรือนสอน (2543). *กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนรอบกว๊านพะเยาในการป้องกันการบุกรุกพื้นที่สาธารณะ*. การค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม. (การจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- สุจิตราภา พันธุ์วิล. (2545). *รูปแบบการจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม: กรณีศึกษา บ้านหล່อชา (อาข่า) ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย*. การค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม. (การจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- สำนักพัฒนาเกษตรกร กรมส่งเสริมการเกษตร. (ม.ป.ป.). *ท่องเที่ยวเชิงเกษตร*. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนาเกษตรกร กรมส่งเสริมการเกษตร.
- องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตะพาน. (ม.ป.ป.). *แนวทางพัฒนาการเกษตรตำบลหนองตะพาน*. (ม.ป.ท.)
- อร สีแพร. (2543). *ลักษณะเฉพาะของเกษตรกรรมที่สนับสนุนโครงข่ายการท่องเที่ยวจังหวัดนครราชสีมา และพื้นที่ต่อเนื่อง*. วิทยานิพนธ์ ผ.ม. (การวางแผนภาค) กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

- อรรรรณ พันธุ์เนตร. (2541). *การประเมินความต้องการมีส่วนร่วมและความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวของประชาชน: กรณีบ้านหาดไคร้ ตำบลเวียง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย. การค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม. (การจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม).* เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร
- อนุรักษ์ ปัญญาอนุรักษ์. (2540). *เอกสารประกอบกระบวนการนวิชาทรัพยากรกับการพัฒนาสิ่งแวดล้อม. เชียงใหม่: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.*
- อโนทัย เพียรคงชล. (2540). *ความต้องการในการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของพื้นที่อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน อำเภอเมืองน่าน จังหวัดลำปาง. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.*
- อภิรมย์ พรหมจรรยา, คมสัน รัชตพันธ์ และประภัสรา กิจไพบูลย์ทวี. (2546). *การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรณีศึกษาชุมชนเกาะมะพร้าว จังหวัดภูเก็ต. รายงานการวิจัย. สงขลา: คณะอุตสาหกรรมบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.*
- อัญชานา นิดิคุณ. (2543). *การมีส่วนร่วมในโครงการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพสตรีของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงโดยโครงการพัฒนาป่าไม้ ส่วนป่าสิริกิติ์ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (ส่งเสริมการเกษตร). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.*
- อิสิยา อุลิตผล. (2542). *ความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดแสดงช้างเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว กรณีศึกษา ปางช้างแม่สา อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ กับศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง. การค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม. (การจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.*
- Cohen & Uphoff Norman T. (1980). *"Participation's Place in Rural Development: Seeking Clarity Through Specificity": World Development.* April.
- Erwin William. (1976). *Participation Management: Concept, Theory and Implementation.* Atlanta, Ga: Georgia State University.
- Gee. Chuck y., Dexter J.L. Choy, and James C. Makens. (1984). *The Travel Industry.* Westport, Connecticut: The AVI Publishing, Inc.
- Goldbeg, Davidson. (1997). *Conservation and Agriculture.* New York: Prentice Hall.
- Holinhoij, Jurgen H. (1996). *A New Concept of Tourism Insight.* Germany: Institute for Scientific Cooperation.
- Keith Davis. (1972). *Human Behavior of Work-man Relations and Organization Behavior.* New York: McGrawHill Book Co.
- Mc Intosh, Robert W., and Charles R. Goeldner. (1984). *Tourism: Principles, Practices, Philosophies.* New York: John Wiley & Son Inc.

Rattanasuwongchai N. (1998). *Rural Tourism – The Impact on Rural Communities*.

Food & Fertilizer Technology Center. (October 1998) pp 5-6.

WHO/UNICEF. (1978). *Report of the international conference on Primary Health Care*.

April.

Yamane, Taro. (1967). *Statistic, An Introductory Analysis*. 2nd ed. New York: Harper and Row.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
ทัศนียภาพและกิจกรรมการท่องเที่ยวตำบลหนองตะพาน

ทัศนียภาพโดยรอบของตำบลหนองตะพาน

ป้ายแสดงแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลหนองตะพาน

บ้านพัก “เสริมสุข” โฮมสเตย์
โฮมสเตย์แห่งแรกและแห่งเดียวที่เปิดให้บริการ

ภาพกิจกรรม “งานผลไม้และของดีตำบลหนองตะพาน”

ภาคผนวก ข
สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน

**สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน
ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม
ของตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง**

ด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร

1. ตำบลหนองตะพาน มีการวางแผนการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรของชุมชนไว้อย่างไรบ้าง และมีหน่วยงานใดบ้างที่มีส่วนร่วมในการวางแผน

ตอบ 1. พัฒนาศูนย์การเรียนรู้ให้สามารถนำเสนอให้นักท่องเที่ยวได้ รวมถึงวิถีชีวิตของประชาชนชาวสวนในพื้นที่ด้วย โดยมีกรมส่งเสริมการเกษตร เกษตรจังหวัด เกษตรอำเภอ เกษตรตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบลร่วมวางแผน

2. มีการวางแผนให้เกษตรกรในตำบลที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ไม่ว่าจะเป็น การทำนา ทำสวน ทำไร่ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร โดยการจัดประชุมให้ความรู้ในวิชาชีพการเกษตร เพื่อให้เกษตรกรนำความรู้ไปพัฒนาอาชีพ และทรัพยากรเกษตรของตนเอง โดยองค์การบริหารส่วนตำบลร่วมวางแผนกับเกษตรอำเภอ

3. สำรวจทรัพยากรเกษตรในตำบล เพื่อนำมาพัฒนาให้เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร

4. วางแผนเพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินงาน และวิธีการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร

5. สำรวจทรัพยากร และรวมกลุ่มอาชีพด้านการเกษตร โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตะพานเป็นผู้วางแผน

6. สำรวจทรัพยากรต่างๆ ในตำบลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น ไร่นา สวนผลไม้ โดยมีหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันวางแผน

7. ชักชวนเกษตรกรกลุ่มต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมและเป็นเจ้าของโครงการที่วางแผนไว้ โดยมีเกษตรอำเภอ เกษตรตำบล และอบต. หนองตะพาน มีส่วนร่วมสนับสนุนและวางแผน

8. สำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว หน่วยงานที่ร่วมวางแผน ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชน

9. สำรวจทรัพยากร

10. สำรวจทรัพยากรเกษตรที่มีอยู่ในตำบล

11. สำรวจทรัพยากรเกษตรเพื่อนำมาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว

12. ชักชวนเกษตรกรให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร

13. พัฒนาศูนย์การเรียนรู้ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตะพานเป็นหน่วยงานหลักในการวางแผน และได้รับความช่วยเหลือจากเกษตรอำเภอ และการท่องเที่ยวของจังหวัด

14. จัดการปรับและพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับพื้นที่ จัดให้มีการฝึกอบรมและสาธิตเรื่องการเกษตร เช่น มังคุด ฝักพลอดสารพิษ การแปรรูปผลผลิตข้าว

15. ทำความเข้าใจและร่วมประชุมกับหัวหน้ากลุ่มอาชีพ และผู้นำเพื่อเสนอแนะความคิดเห็นร่วมกัน ในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยมีหน่วยงานกรมส่งเสริมการเกษตร เกษตรตำบล เกษตรอำเภอ คณะกรรมการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร คณะกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

16. พัฒนาสิ่งที่มีอยู่ให้น่าชมมากขึ้น โดยมีกรมส่งเสริมการเกษตร เกษตรตำบล เกษตรอำเภอ ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลร่วมวางแผน

17. พัฒนาคุณภาพของทรัพยากรที่มีอยู่ให้ดีขึ้น โดยมีหน่วยงานที่ร่วมวางแผนคือ เกษตรอำเภอ เกษตรตำบล กรมส่งเสริมการเกษตร และอบต.หนองตะพาน

18. นำทรัพยากรมาพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

19. พัฒนาทรัพยากรให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่น่าชม โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลร่วมกับคณะกรรมการท่องเที่ยวฯ และผู้นำชุมชน

20. จัดให้มีการรวมกลุ่มผู้ปลูกไม้ผลในตำบล เช่น มังคุด ทุเรียน เงาะ ยางพารา ฝักพลอดสารพิษ หน่วยงานที่มีส่วนร่วมคือ เกษตรอำเภอ และองค์การบริหารส่วนตำบล

21. สืบสวนและปรับปรุงภูมิทัศน์ของสวนผลไม้ สวนยางพารา หน่วยงานที่มีส่วนร่วมคือ เกษตรอำเภอ เกษตรตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล

22. ให้เกษตรกรในกลุ่มอาชีพด้านการเกษตรต่างๆ ช่วยกันพัฒนาอาชีพของตนเอง โดยองค์การบริหารส่วนตำบล ร่วมกับเกษตรอำเภอเป็นผู้วางแผน

23. สืบสวนทรัพยากรเกษตร และพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยมีเกษตรอำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบล คณะกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ร่วมวางแผน

24. สืบสวนทรัพยากรการท่องเที่ยว และพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว มีหน่วยงาน องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นผู้วางแผน

2. ท่านมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรของชุมชนหรือไม่ ถ้ามีส่วนร่วมด้านใด อย่างไร

- ตอบ**
1. มี ด้านการบริหารจัดการ การสนับสนุนงบประมาณ การวางแผน และด้านอื่นๆ
  2. มี ให้ความรู้กับเกษตรกรในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร
  3. มี ด้านการบริหารจัดการ การวางแผน
  4. มี ด้านการบริหารจัดการ
  5. มี สนับสนุนงบประมาณ
  6. มี มีส่วนร่วมในการวางแผน และบริหารจัดการ

7. มี เป็นคณะกรรมการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยมีหน้าที่ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้เติบโตขึ้น
8. มี การนำความรู้ที่ได้รับจากการท่องเที่ยวและไปศึกษาดูงานมาถ่ายทอดให้กับเกษตรกร
9. มี ในด้านการดำเนินงาน
10. มี ในด้านการบริหารจัดการ
11. ไม่มี
12. ไม่มี
13. มี สนับสนุนผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชน มีการวางแผน และมีเป้าหมาย
14. มี จัดประชุมชี้แจง และอบรม เรื่องการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรในชุมชนให้ยั่งยืน
15. ร่วมประชุม เสนอแนะความคิดเห็น
16. มี การประชุมปรึกษาหารือกับผู้นำชุมชน สนับสนุนงบประมาณ
17. มี ด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของสวนเกษตร
18. มี ช่วยพัฒนาทรัพยากรให้เจริญขึ้น เพื่อให้อยู่คู่ชุมชนตลอดไป
19. มี ช่วยจัดภูมิทัศน์แหล่งท่องเที่ยว
20. มี ร่วมชักชวนให้ชาวสวนร่วมโครงการจัดเตรียมความพร้อม จัดภูมิทัศน์ของสวน
21. มี ผลิตมังคุดออกจำหน่ายภายในชุมชนและนอกชุมชน รวมถึงส่งออกต่างประเทศ และเป็นวิทยากรบรรยายเรื่องมังคุดแก่นักท่องเที่ยว
22. ไม่มี
23. มี โดยการเป็นคณะกรรมการประชาคมหมู่บ้าน ร่วมพัฒนาภูมิทัศน์ของสวนเกษตร
24. มี ด้านการวางแผน สรุปรูปแผนงาน และเสนอโครงการ

3. มีการติดตามประเมินผลการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรของชุมชนอย่างไร และมอบหมายให้ใครเป็นผู้รับผิดชอบ

ตอบ 1. ติดตามประเมินผลจากกลุ่มอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรของตำบลหนองตะพาน โดยมอบหมายให้ผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ

2. เก็บข้อมูลสถิตินักท่องเที่ยวในแต่ละเดือน โดยมอบหมายให้ผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ

3. ร่วมกันพิจารณาข้อมูลจากผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจัดทำ ในที่ประชุมผู้นำชุมชน

4. สอบถามจากนักท่องเที่ยว โดยมอบหมายให้ผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ
5. เก็บข้อมูลสถิตินักท่องเที่ยว โดยมอบหมายให้ผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ
6. เก็บข้อมูลสถิตินักท่องเที่ยว รายได้ที่ได้รับ โดยมอบหมายให้ผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ
7. สอบถามจากนักท่องเที่ยว โดยมอบหมายให้ผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ
8. ติดตามจากการจัดการทรัพยากรของเกษตรกรแต่ละกลุ่ม โดยมอบหมายให้คณะกรรมการศูนย์ท่องเที่ยวเป็นผู้ติดตามประเมินผล
9. ประชุมสรุปผลภายหลังการจัดงานผลไม้และของดีตำบลหนองตะพาน
10. สอบถามจากนักท่องเที่ยว
11. สอบถามจากนักท่องเที่ยว โดยมอบหมายให้ผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ
12. สอบถามจากนักท่องเที่ยว และผู้มาเยี่ยมชม โดยมอบหมายให้ผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ
13. ติดตามการปฏิบัติงานของประชาชนว่าปฏิบัติตามเกณฑ์หรือไม่ และคอยให้คำแนะนำ
14. สอบถามความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยว โดยมอบหมายให้ผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ
15. สอบถามความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยว โดยมอบหมายให้ผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและพนักงานเกษตรตำบลเป็นผู้รับผิดชอบ
16. ใช้แบบประเมินผล โดยมีผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรดูแลรับผิดชอบ
17. แจกแบบสอบถามนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชม โดยให้ผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ
18. ช่วยผู้ทำการเกษตรสอดส่องดูแล และแบ่งภาระหน้าที่ให้ช่วยกันดูแล โดยรับผิดชอบร่วมกันทั้งหมู่บ้าน
19. จัดประชุมเพื่อประเมินผลทุกเดือน
20. ประเมินจากการรวมกลุ่มของผู้ทำอาชีพต่างๆ ว่าทุกกลุ่มมีส่วนร่วมหรือไม่ โดยประธานกลุ่มและกรรมการกลุ่มเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดการ
21. มีการแจกแบบสอบถามแก่นักท่องเที่ยว โดยมอบหมายให้เจ้าพนักงานเกษตรตำบล และผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ

22. จัดทำแบบรายงานสถิตินักท่องเที่ยวในแต่ละเดือน โดยผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ
23. กรอกแบบฟอร์ม โดยมีคณะกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ
24. เก็บข้อมูลสถิตินักท่องเที่ยวทุกเดือน โดยคณะกรรมการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ

4. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรของชุมชน

- ตอบ**
1. การพัฒนายังไม่เหมาะสมเพียงพอกับการต้อนรับนักท่องเที่ยว และเกษตรกรบางส่วนยังให้ความร่วมมือในการพัฒนาทรัพยากรน้อย ต้องการขยายมากกว่า
  2. ประชาชนยังไม่มีความรู้เรื่องการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรอย่างแท้จริง บุคลากรที่รับผิดชอบด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไม่เพียงพอ และงบประมาณในด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไม่เพียงพอ
  3. ประชาชนบางส่วนให้ความสำคัญน้อย
  4. ผลผลิตออกไม่ตรงตามฤดูกาล
  5. ประชาชนให้ความร่วมมือไม่เต็มที่
  6. ความคิดเห็นไม่ตรงกัน
  7. ขาดงบประมาณ
  8. ขาดแคลนน้ำ ฝนตกไม่ตรงตามฤดูกาล
  9. ไม่มี
  10. ไม่มี
  11. ไม่มี
  12. ปัจจัยในการดำเนินงานและความพร้อมของประชาชน
  13. ผลผลิตมีเป็นฤดูกาล ทำให้ขาดช่วงในฤดูกาลท่องเที่ยว
  14. งบประมาณไม่เพียงพอ
  15. งบประมาณ
  16. ความร่วมมือของคนในท้องถิ่นยังไม่เต็มที่
  17. ประชาชนบางส่วนยังไม่ให้ความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว
- เกษตร
18. มีเศษของเหลือใช้ที่ไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์ทำให้เกิดปัญหาขยะเหม็นเน่า
  19. สภาพสวนที่ไม่ติดต่อกัน ทำให้นักท่องเที่ยวเยี่ยมชมไม่สะดวก
  20. สภาพฝนแล้ว บางสวนน้ำไม่พอใช้
  21. การคมนาคมไม่สะดวก
  22. บุคลากรและงบประมาณในด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรยังไม่เพียงพอ

23. การคมนาคมไม่สะดวก

24. ปัญหาเกี่ยวกับธรรมชาติ และโรงงานอุตสาหกรรมทำลายทรัพยากรเกษตร ดิน น้ำ

อากาศ

5. ข้อเสนอแนะในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรของชุมชน

ตอบ 1. พัฒนาเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และเน้นที่การบริหารแบบให้ชุมชนมีส่วนร่วม

2. สนับสนุนให้เกษตรกรในตำบลร่วมมือกันจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ พัฒนาอาชีพด้านการเกษตรให้ดีและเด่นเป็นที่ยอมรับ จัดงบประมาณสนับสนุนเพิ่มเติม โดยส่งเสริมด้านการเกษตรอย่างจริงจัง และเพิ่มบุคลากรให้เพียงพอ

3. ให้ความรู้กับเกษตรกรในด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร

4. ให้ภาครัฐช่วยสนับสนุนงบประมาณ

5. หาวิธีให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น

6. ควรแบ่งหน้าที่ของคณะกรรมการการท่องเที่ยวให้ชัดเจนต่อการดำเนินงาน

7. ไม่มี

8. ให้มีการดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรอย่างจริงจัง และปรับปรุงให้มีคุณภาพ

สูงสุด

9. ไม่มี

10. ไม่มี

11. ไม่มี

12. ควรมีการแนะนำเรื่องการเกษตรให้ประชาชนมีความรู้มากขึ้น

13. ควรจัดภูมิทัศน์ของสวน ไร่ นา ในชุมชนให้น่าชมยิ่งขึ้น

14. ไม่มี

15. ไม่มี

16. ทุกฝ่ายควรร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรของชุมชนให้

มากขึ้น

17. จัดบริการทางด้านทรัพยากรให้เหมาะสมกับความต้องการของนักท่องเที่ยว

18. ประชุมปรึกษาชี้แจงให้ชาวบ้านตระหนักถึงคุณค่าที่แท้จริง

19. อยากให้หน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยว จัดงบประมาณสนับสนุน

20. ควรมีการอบรมให้ความรู้ด้านการจัดการทรัพยากรกับประชาชน

21. จัดให้มีป้ายบอกทางในแต่ละสวน แต่ละจุดสาธิต

22. อยากให้หน่วยงานภาครัฐสนับสนุนงบประมาณ

23. ควรให้ความรู้ด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรแก่ประชาชน

24. ปรับปรุง ดิน น้ำ ปุ๋ย ทางด้านชีวภาพ

ด้านการจัดการตลาดการท่องเที่ยว

1. ตำบลหนองตะพาน มีการวางแผนการตลาดการท่องเที่ยวของชุมชนไว้อย่างไรบ้าง และมีหน่วยงานใดบ้างที่มีส่วนร่วมในการวางแผน

ตอบ 1. จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวของชุมชน เช่น งานวันผลไม้และของดีตำบลหนองตะพาน หน่วยงานที่ร่วมวางแผนคือ สำนักงาน ททท. ภาคกลาง เขต 4 และองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตะพาน

2. ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จัก โดยผ่านสื่อต่างๆ
3. จัดงานผลไม้และของดีตำบลหนองตะพาน เพื่อนำเสนอสินค้าเกษตร
4. ประชาสัมพันธ์ตลาดการท่องเที่ยวของชุมชนให้เป็นที่รู้จัก
5. สนับสนุนให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม
6. จัดงานผลไม้และของดีตำบลหนองตะพาน โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น อบต.

หนองตะพาน เกษตรตำบล

7. ดำเนินการประชาสัมพันธ์ให้ต่างจังหวัดรู้จักการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบลหนองตะพานให้มากขึ้น โดยการแนะนำสินค้าทางการท่องเที่ยว โดยมีหน่วยงาน เกษตรจังหวัด เกษตรอำเภอ เกษตรตำบล อบต.หนองตะพาน ร่วมวางแผน

8. มีการจัดงานเทศกาลผลไม้ เพื่อนำเสนอสินค้าการเกษตร
9. ประชุมร่วมกันเพื่อเสนอความคิดเห็นในการวางแผนการตลาด
10. จัดงานผลไม้และของดีตำบลหนองตะพาน
11. จัดงานผลไม้และของดีตำบลหนองตะพาน เพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว
12. ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว และจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว
13. ร่วมประชุมในระดับผู้บริหาร ปรึกษาถึงแนวทางการปฏิบัติให้มีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อโทรทัศน์ สถานีวิทยุ และป้ายประชาสัมพันธ์
14. จัดงานผลไม้และของดีตำบลหนองตะพานทุกปี
15. แปรรูปผลผลิตที่รับประทานสดไม่ได้แล้ว เช่น มังคุดที่สุกมาก นำมาทำไวน์มังคุด มังคุดกวน และสับปะรดกวน
16. จัดโปรแกรมท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยว
17. วางแผนการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น
18. มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมสถานที่ต่างๆ โดยแนะนำสถานที่เด่นๆ ให้ชม
19. จัดงานผลไม้และของดีตำบลหนองตะพาน โดยองค์การบริหารส่วนตำบล และผู้นำชุมชนร่วมกันวางแผน
20. ทำสินค้าให้มีคุณภาพที่ตลาดต้องการ สร้างความเชื่อมั่นให้กับพ่อค้าแม่ค้าที่มาจับจากสวน หน่วยงานที่ร่วมวางแผน เกษตรตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล

21. จัดผลิตผลทางการเกษตรให้มีคุณภาพ มาตรฐาน เช่น ทำมังคุดผิวมัน บำรุงให้มีรสชาติดี และมีราคาย่อมเยา
22. วางแผนด้านการโฆษณาและประชาสัมพันธ์
23. จัดประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว จัดงานผลไม้และของดีตำบลหนองตะพาน
24. จัดหาสินค้าการเกษตรที่น่าสนใจ และจัดกิจกรรมเพื่อประชาสัมพันธ์

2. ท่านมีส่วนร่วมในการจัดการทางการส่งเสริมการตลาด การโฆษณา และประชาสัมพันธ์ ด้วยวิธีใดบ้าง อย่างไร ใครเป็นผู้รับผิดชอบ

- ตอบ**
1. การส่งหนังสือประชาสัมพันธ์ถึงหน่วยงานต่างๆ เผยแพร่ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ www.nongtaphan.go.th โดยมีผู้รับผิดชอบคือ เจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูล และผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
  2. ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ ได้แก่ แผ่นพับ วิทยุ เอกสารท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองตะพาน และอินเทอร์เน็ต
  3. วิทยุ ป้ายโฆษณา หอกระจายข่าว จัดงานผลไม้และของดีตำบลหนองตะพาน
  4. เขียนป้ายประชาสัมพันธ์
  5. วิทยุ แผ่นพับ อินเทอร์เน็ต
  6. มีการจัดงานผลไม้และของดีตำบลหนองตะพาน สื่อโฆษณาต่างๆ เช่น แผ่นพับ วิทยุ อินเทอร์เน็ต
  7. ทางวิทยุชุมชนหนองตะพานสัมพันธ์ แผ่นพับ ปากต่อปาก รับผิดชอบโดยผู้นำชุมชน และองค์การบริหารส่วนตำบล
  8. การโฆษณาประชาสัมพันธ์โดยสื่อต่างๆ ได้แก่ อินเทอร์เน็ต วิทยุชุมชน โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชน เป็นผู้รับผิดชอบ
  9. ผ่านสื่อต่างๆ เช่น วิทยุ แผ่นพับ อินเทอร์เน็ต
  10. ช่วยประชาสัมพันธ์ เช่น วิทยุ แผ่นพับ อินเทอร์เน็ต
  11. ประชาสัมพันธ์ผ่านอินเทอร์เน็ตในเว็บไซต์ของตำบล
  12. ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อวิทยุ และทำป้ายประชาสัมพันธ์
  13. แผ่นพับ ใบปลิว เชิญชวนให้มาท่องเที่ยว อินเทอร์เน็ต www.nongtaphan.go.th วิทยุชุมชน โดยให้พนักงาน องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตะพาน และผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเกษตร
  14. ประชาสัมพันธ์ทาง www.nongtaphan.go.th สถานีวิทยุชุมชนหนองตะพานสัมพันธ์

15. ประชาสัมพันธ์ทางวิทยุชุมชนหนองตะพานสัมพันธ์ ทางอินเทอร์เน็ต
www.nongtaphan.go.th แผ่นพับ ใบปลิว
16. จัดทำแผ่นพับประชาสัมพันธ์ และประชาสัมพันธ์ใน www.nongtaphan.go.th
17. ประชาสัมพันธ์ทางอินเทอร์เน็ต www.nongtaphan.go.th
18. มีการประชาสัมพันธ์โดยใช้ใบปลิว ปากต่อปาก โดยรับผิดชอบร่วมกัน
19. มีการประชาสัมพันธ์ทางวิทยุ แผ่นพับ
20. มี ช่วยจัดงานวันผลไม้และของดีตำบลหนองตะพาน
21. แผ่นพับ ใบปลิว สถานวิทยุชุมชนหนองตะพานสัมพันธ์ โดยผู้ช่วยเจ้าพนักงาน
ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
22. ประชาสัมพันธ์ทางเอกสาร อินเทอร์เน็ต ผู้รับผิดชอบคือเจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูล และ
ผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
23. ประชาสัมพันธ์ทางวิทยุ วารสาร อินเทอร์เน็ต โดยผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการ
ท่องเที่ยวเชิงเกษตรและเจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูล เป็นผู้รับผิดชอบ
24. ประชาสัมพันธ์ทางหอกระจายข่าวของหมู่บ้าน และสถานีวิทยุชุมชน

3. มีการติดตามประเมินผลการจัดการตลาดการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างไร และ มอบหมายให้ใครเป็นผู้รับผิดชอบ

- ตอบ**
1. ใช้การสอบถามจากนักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยี่ยมชม โดยมอบหมายให้ผู้ช่วยเจ้า
พนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ
  2. เก็บข้อมูลสถิตินักท่องเที่ยว สถิติรายได้ที่ได้ที่ได้รับ คำติชมจากการสอบถาม โดย
มอบหมายให้ผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ
  3. ติดตามผลอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง โดยมีคณะกรรมการการท่องเที่ยวเป็นผู้รับผิดชอบ
  4. สอบถามจากนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชม โดยมอบหมายให้ผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริม
การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ
  5. ประชุมพิจารณาผลจากรายงานของผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิง
เกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ
  6. สอบถามความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับสินค้าที่ต้องการ และนำเสนอใจ โดย
มอบหมายให้ผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ
  7. การสังเกต และสอบถามจากนักท่องเที่ยว โดยมอบหมายให้ผู้ช่วยเจ้าพนักงาน
ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ
  8. มีการสอบถามพูดคุย กับนักท่องเที่ยว
  9. ประชุมประเมินผลภายหลังการจัดงานผลไม้และของดีตำบลหนองตะพาน
  10. สอบถามผู้มาร่วมงาน และนักท่องเที่ยว

11. สอบถามจากนักท่องเที่ยว โดยให้ผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ
12. ใช้การสอบถามจากนักท่องเที่ยว โดยให้ผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ
13. สอบถามความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยว โดยให้ผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ
14. สอบถามความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยว โดยมอบหมายให้ผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ
15. สอบถามจากนักท่องเที่ยว โดยให้ผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และพนักงานเกษตรตำบลเป็นผู้รับผิดชอบ
16. สอบถามจากนักท่องเที่ยว โดยให้ผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ
17. สอบถามจากนักท่องเที่ยว โดยมีผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ
18. เก็บสถิติจำนวนนักท่องเที่ยว โดยให้ผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ
19. สอบถามความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยว โดยมีผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ
20. สอบถามและสังเกตจากพ่อค้าแม่ค้าที่เข้ามาซื้อผลผลิตในสวน และจำนวนนักท่องเที่ยว สินค้าที่นักท่องเที่ยวต้องการ
21. สอบถามจากนักท่องเที่ยว โดยเจ้าพนักงานเกษตรตำบล
22. สอบถามจากนักท่องเที่ยว และผู้มาเยี่ยมชม โดยผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ
23. สอบถามจากนักท่องเที่ยว โดยผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ
24. สอบถามความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยว โดยให้คณะกรรมการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ

4. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการจัดการตลาดการท่องเที่ยวของชุมชน

- ตอบ**
1. งบประมาณไม่เพียงพอ
  2. งบประมาณไม่เพียงพอ และบุคลากรไม่เพียงพอ
  3. ประชาชนในท้องถิ่นค้าขายไม่เก่ง ขาดความกล้า และประสบการณ์น้อย
  4. ราคาผลผลิตไม่แน่นอน

5. งบประมาณไม่เพียงพอ
6. ประชาชนไม่มีความรู้ความเข้าใจ ไม่รู้หน้าที่
7. งบประมาณไม่เพียงพอ
8. ผลผลิตที่เป็นที่ต้องการของตลาดไม่เพียงพอ เพราะสภาพอากาศไม่อำนวย
9. ไม่มี
10. การประชาสัมพันธ์ยังน้อยอยู่
11. ขาดงบประมาณ
12. ประชาชนยังไม่มีความพร้อมเท่าที่ควร
13. ขาดงบประมาณในการดำเนินการและการส่งเสริมการตลาด
14. งบประมาณไม่เพียงพอ
15. ยังขาดการมีส่วนร่วมจากประชาชนบางส่วน
16. ขาดงบประมาณ
17. งบประมาณไม่เพียงพอ และความร่วมมือจากประชาชนบางส่วน
18. นักท่องเที่ยวมาไม่ตรงกับช่วงฤดูกาล
19. การบริหารจัดการยังไม่ดีพอ เนื่องจากยังไม่มีประสบการณ์ และงบประมาณไม่

เพียงพอ

20. ชุมชนอยู่ห่างจากเส้นทางหลัก นักท่องเที่ยวเข้ามาไม่ถูก
21. ขาดแคลนงบประมาณ
22. งบประมาณไม่เพียงพอ และขาดแคลนบุคลากรที่ดูแลในด้านนี้
23. การประชาสัมพันธ์ยังไม่ทั่วถึง ขาดแคลนงบประมาณ และบุคลากร
24. ไม่มี

5. ข้อเสนอแนะในการจัดการตลาดการท่องเที่ยวของชุมชน

- ตอบ**
1. ต้องมีความครอบคลุม มีกิจกรรมที่หลากหลายที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน
  2. พัฒนาให้ความรู้กับประชาชน จัดสรรงบประมาณโดยขอจากหน่วยงานของจังหวัด
เพิ่มบุคลากรเพื่อรองรับในอนาคต และหาวิธีการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น
  3. ควรให้คณะกรรมการกลุ่มชาวสวนได้มีโอกาสไปศึกษาดูงานในด้านการตลาด
  4. ภาครัฐควรเข้ามาดูแล บริหารจัดการ
  5. จัดจ้างบุคลากรที่ดูแลด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยตรง
  6. มอบหมายภาระหน้าที่ที่ชัดเจน
  7. ไม่มี
  8. ไม่มี
  9. เพิ่มวันเวลาในการจัดงานผลไม้และของดีตำบลหนองตะพานให้มากขึ้น

10. ควรให้มีการประชาสัมพันธ์ให้มากกว่านี้
11. ไม่มี
12. ไม่มี
13. จัดอบรมให้ความรู้แก่คนในชุมชน ให้ตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างอาชีพ
เกษตรกร การสร้างรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวเกษตร
14. ไม่มี
15. ไม่มี
16. ไม่มี
17. การจัดการตลาดการท่องเที่ยว ควรเน้นที่ความหลากหลายทางด้านกิจกรรมและ
กลุ่มอาชีพมาพัฒนาและจัดแสดงต่อสาธารณชน
18. ควรจัดหาทรัพยากรใหม่ๆ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว
19. อยากให้หน่วยงานอื่นๆ ช่วยประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลหนอง
ตะพาน
20. ควรหาจุดขายของชุมชนให้ได้ เช่น ต้องมีผลไม้ที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับ คุณภาพดี
21. ไม่มี
22. ควรจัดให้ความรู้ด้านการตลาดแก่ประชาชน จัดสรรงบประมาณ และเพิ่มบุคลากร
23. ควรหากิจกรรมเพิ่ม และจัดบุคลากรให้ความรู้แก่ประชาชนในท้องถิ่น
24. ไม่มี

ด้านการจัดการบริการการท่องเที่ยว

1. ตำบลหนองตะพาน มีการวางแผนการจัดการบริการการท่องเที่ยวของชุมชนไว้
อย่างไรบ้าง และมีหน่วยงานใดบ้างที่มีส่วนร่วมในการวางแผน

- ตอบ**
1. ชักชวนเจ้าของสวนให้เข้ามามีส่วนร่วม และพัฒนาให้มีที่พักค้างคืนแบบ Home stay
  2. พัฒนาที่พักค้างคืนประเภท Home stay พร้อมบริการด้านอาหาร โดยมี องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตะพานให้การสนับสนุน
  3. องค์การบริหารส่วนตำบล เกษตรอำเภอกเกษตรตำบล ผู้นำชุมชน ร่วมวางแผน
  4. สำรวจกิจกรรมที่ควรเปิดให้บริการนักท่องเที่ยว
  5. เตรียมความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ
  6. จัดหาที่พัก ร้านอาหารเพื่อบริการนักท่องเที่ยว
  7. พัฒนาที่พักค้างคืน สำหรับนักท่องเที่ยวที่อยากได้ความแปลกใหม่ เบื่อชายทะเล
  8. การวางแผนโครงการ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย
  9. ดูแลสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้มีความพร้อม

10. เตรียมความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวก
11. เตรียมกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อบริการนักท่องเที่ยว
12. ดูแลสิ่งอำนวยความสะดวก และสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว
13. อบต. หนองตะพาน เกษตรจังหวัด เกษตรอำเภอ เกษตรตำบล คณะกรรมการการท่องเที่ยว ร่วมกันวางแผนจัดบริการการท่องเที่ยว โดยเน้นที่การสร้าง ความประทับใจ และตอบสนองความต้องการให้นักท่องเที่ยวเกิดความพอใจสูงสุด
  14. จัดเตรียมกิจกรรมทางการท่องเที่ยว และดูแลความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวก
  15. จัดเตรียมสถานที่ และกิจกรรม
  16. จัดทำกิจกรรมในสวน เช่น การสาธิตการเก็บเกี่ยว
  17. พัฒนากิจกรรมให้หลากหลาย รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ
  18. จัดหาที่พัก ร้านอาหาร เพื่อบริการนักท่องเที่ยว โดยให้ประชาชนร่วมกันรับผิดชอบ
  19. จัดที่พัก ร้านอาหาร เพื่อบริการ โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบล คณะกรรมการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ร่วมวางแผน
  20. ชักชวนประชาชนให้เข้าร่วมโครงการ จัดความพร้อมของที่พักรวม โดยสามารถพักเป็นหมู่คณะได้
  21. จัดบุคลากรเผยแพร่ความรู้ และสาธิตการเกษตรแก่นักท่องเที่ยว
  22. จัดหาที่พักให้กับผู้มาเยี่ยมชม โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตะพานเป็นผู้วางแผน
  23. จัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวก
  24. ดูแลสิ่งอำนวยความสะดวกให้อยู่ในความพร้อมในการบริการ

2. ท่านมีส่วนร่วมในการจัดการบริการการท่องเที่ยวของชุมชนหรือไม่ ถ้ามีส่วนร่วมด้านใด อย่างไร

- ตอบ**
1. มี ด้านการบริหารจัดการ การสนับสนุนงบประมาณ
  2. มี เป็นผู้ประสานงานด้านที่พักและอาหารสำหรับบริการนักท่องเที่ยว
  3. ประชุมให้ข้อเสนอแนะ การบริหารจัดการ
  4. มี ด้านงบประมาณ
  5. มี ด้านการบริหารจัดการ
  6. มี ร่วมต้อนรับนักท่องเที่ยว
  7. มี โดยการให้ความรู้ และต้อนรับนักท่องเที่ยว
  8. มีส่วนร่วมในการวางแผนโครงการและเสนอแนะกิจกรรมที่มีประโยชน์
  9. มีส่วนร่วมในการดูแลนักท่องเที่ยว
  10. มี ด้านการบริหารจัดการ
  11. มี ด้านการบริหารจัดการ และต้อนรับนักท่องเที่ยว

12. มี ด้านการบริหารจัดการ และดูแลนักท่องเที่ยว
13. มี ร่วมต้อนรับคณะศึกษาดูงาน และนักท่องเที่ยว
14. มี เป็นที่ปรึกษา เสนอความคิดเห็นในการจัดงานผลไม้และของดีตำบลหนองตะพาน ร่วมต้อนรับนักท่องเที่ยว และเป็นวิทยากรบรรยายให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว
15. มี พานักท่องเที่ยวชมสวนเกษตร และถ่ายทอดความรู้แก่นักท่องเที่ยว
16. มี ด้านการบริหารจัดการ
17. มี ด้านการบริหารจัดการ การสนับสนุนงบประมาณ วางแผนการตลาด
18. มี แนะนำสถานที่ที่น่าสนใจให้กับนักท่องเที่ยว
19. มี มีส่วนร่วมในการต้อนรับนักท่องเที่ยว
20. เป็นคณะกรรมการ และวิทยากรบรรยาย เรื่องการทำสวนมังคุด และการทำสวนยางพาราให้นักท่องเที่ยว และคณะศึกษาดูงาน
21. ร่วมต้อนรับนักท่องเที่ยวที่มาศึกษาดูงานภายในชุมชน เปิดให้ชมสวน และเปิดบริการบ้านพัก เสริมสุข Home stay
22. มี คือช่วยต้อนรับนักท่องเที่ยว และนำชมสวนเกษตร
23. มี ช่วยจัดงานผลไม้และของดีตำบลหนองตะพาน และบริการนักท่องเที่ยว
24. มี โดยเป็นกรรมการศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีเกษตรประจำตำบล

3. มีการติดตามประเมินผลการจัดการบริการการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างไร และมอบหมายให้ใครเป็นผู้รับผิดชอบ

ตอบ 1. ไม่มี

2. สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้บริการ โดยมอบหมายให้ผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ

3. สอบถามความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยว โดยมอบหมายให้ผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ

4. ไม่มี

5. สอบถามความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยว โดยมอบหมายให้ผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ

6. สอบถามจากนักท่องเที่ยว โดยมอบหมายให้ผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ

7. สอบถามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว โดยมอบหมายให้ผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ

8. มีการติดตามพูดคุยกับนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการ และจากกล่องรับความคิดเห็น

9. ประเมินผลภายหลังการจัดงาน

10. สอบถามจากนักท่องเที่ยว โดยมอบหมายให้ผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ
11. สอบถามจากนักท่องเที่ยว โดยมอบหมายให้ผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ
12. สอบถามความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยว และให้ผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ
13. คนภายในชุมชนร่วมกับคณะกรรมการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรรับผิดชอบดูแลการประเมินผล
14. สอบถามความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยว โดยมอบหมายให้ผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและเกษตรตำบลเป็นผู้รับผิดชอบ
15. สอบถามจากนักท่องเที่ยว โดยให้ผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบติดตาม
16. ไม่มี
17. ไม่มี
18. เก็บสถิตินักท่องเที่ยว โดยให้เจ้าพนักงานที่นำชม เป็นผู้รับผิดชอบ
19. เก็บสถิตินักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการ และสอบถามความคิดเห็น โดยให้ผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ
20. มีคณะกรรมการการท่องเที่ยวประจำตำบลเป็นผู้ประเมินผล
21. สอบถามความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยว โดยมอบหมายให้ผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและเกษตรตำบลเป็นผู้รับผิดชอบ
22. กรอกแบบสอบถาม โดยคณะกรรมการการท่องเที่ยว และผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ
23. สอบถามจากนักท่องเที่ยว โดยผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและคณะกรรมการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นผู้รับผิดชอบ
24. สอบถามความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยว โดยผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ

4. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการจัดการบริการการท่องเที่ยวของชุมชน

ตอบ

1. เส้นทางไม่ปลอดภัย
2. ไม่มี
3. ประชาชนให้ความสนใจน้อย ผลงานที่ออกมายังไม่เด่นชัด
4. ขาดความร่วมมือจากประชาชนในชุมชนบางส่วน
5. ไม่มี

6. การไม่ตรงต่อเวลา
7. งบประมาณไม่เพียงพอ
8. งบประมาณไม่เพียงพอ
9. ไม่มี
10. ไม่มี
11. ไม่มี
12. ตำบลยังไม่ค่อยมีความพร้อมเกี่ยวกับการบริการการท่องเที่ยว
13. บุคลากรและคนในชุมชนยังมีความรู้ความเข้าใจในการบริการ
14. บุคลากรที่ดูแลด้านการท่องเที่ยวโดยตรงมีน้อย
15. บุคลากรที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวมีน้อย
16. เส้นทางไม่มีความปลอดภัย
17. ยังไม่มีป้ายบอกทางตามจุดต่างๆ ที่สำคัญให้กับนักท่องเที่ยว
18. พิธีการในการต้อนรับนักท่องเที่ยวนาน ทำให้นักท่องเที่ยวเบื่อ
19. ต้องการงบประมาณสนับสนุน
20. ขาดงบประมาณในการจัดซื้อสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว
21. ไม่มี
22. การคมนาคมไม่สะดวก ป้ายบอกทางยังไม่ชัดเจน
23. การคมนาคมไม่สะดวก ป้ายบอกทางสถานที่ท่องเที่ยวไม่ชัดเจน
24. ไม่มี

5. ข้อเสนอแนะในการจัดการบริการการท่องเที่ยวของชุมชน

- ตอบ**
1. เน้นความประทับใจ ชุมชนเต็มใจต้อนรับ การบริการดี มีความปลอดภัย
  2. ต้องมีบุคลากรที่ดูแลโดยตรง เพื่อจะได้อธิบายและบรรยายให้กับนักท่องเที่ยวได้
  3. ควรมีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพให้มากขึ้น ให้คณะกรรมการได้มีโอกาสไปศึกษาดูงาน
  4. ภาครัฐควรสนับสนุนเรื่องงบประมาณ
  5. ให้ความรู้กับประชาชนด้านการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก
  6. ขอให้รู้หน้าที่ และทำงานอย่างจริงจัง ตรงต่อเวลา
  7. ควรปรับปรุงสถานที่ และเส้นทางไปยังท่องเที่ยว
  8. จัดการให้พร้อม มีการวางแผนและดำเนินโครงการให้เหมาะสม
  9. ไม่มี
  10. ไม่มี
  11. ไม่มี
  12. ไม่มี

- วิธี
13. จัดศึกษาดูงานในต่างจังหวัดที่มีการจัดท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบครบวงจร และถูก
  14. ควรจัดให้มีรถราง หรือจักรยานพานักท่องเที่ยวชมสวน
  15. ไม่มี
  16. ควรสร้างความพอใจในการบริการกับนักท่องเที่ยว
  17. ควรสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว ให้นักท่องเที่ยวเกิดความพอใจสูงสุด
  18. ควรกล่าวต้อนรับนักท่องเที่ยวแต่พองาม และนำชมสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงาม
  19. อยากให้มีการอบรมให้ความรู้ด้านการบริการการท่องเที่ยว
  20. ควรจัดการท่องเที่ยวให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชุมชนและการประกอบอาชีพของชุมชน
- เป็นหลัก
21. ไม่มี
  22. ต้องมีบุคลากรในด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยตรง
  23. การบริการต้องประทับใจ จัดให้ความรู้ด้านการบริการแก่ประชาชน และพัฒนา
ความสะอาดสบายไปยังเส้นทางท่องเที่ยว
  24. ไม่มี

ภาคผนวก ค
แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถาม

เรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนและแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม
กรณีศึกษา ตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

แบบสอบถามนี้ได้จัดทำขึ้นเพื่อเก็บข้อมูลเพื่อประกอบการทำปฏิญานิพนธ์ของนิสิตปริญญาโท หลักสูตรวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ข้อมูลต่างๆ ที่ศึกษานี้เป็นการศึกษาในเชิงวิชาการและจะไม่มีผลสะท้อนกลับในแง่ลบแก่ท่านผู้ให้ข้อมูลแต่ประการใด จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้ให้คำตอบในการตอบแบบสอบถามโดยตรงไปตรงมาตามข้อเท็จจริง ทั้งนี้ หวังว่าคงจะได้รับความกรุณาจากท่านเป็นอย่างยิ่ง

นางสาวอัจฉรียา ศักดิ์นรงค์
ผู้วิจัย

คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถามนี้มีจำนวนทั้งหมด 6 หน้า ประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม

เลขที่แบบสอบถาม.....

วันที่สอบถาม...../...../.....

หมู่ที่ ..... บ้าน.....

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย หรือเติมคำลงในช่อง ที่ตรงกับข้อมูลของท่านตามความเป็นจริง

1. เพศ

ชาย หญิง

2. อายุ

15-24 ปี 25-34 ปี
 35-44 ปี 45-54 ปี
 55-64 ปี 65 ปีขึ้นไป

3. ระดับการศึกษาสูงสุด

ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น
 มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. ปวส.
ปริญญาตรี อื่นๆ โปรดระบุ.....

4. อาชีพ

เกษตรกรรม ค้าขาย/ประกอบธุรกิจส่วนตัว
 รับราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ
 รับจ้าง อื่นๆ โปรดระบุ.....

5. รายได้ต่อเดือน

ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาท 5,001 – 10,000 บาท
 10,001 – 15,000 บาท 15,001 – 20,000 บาท
 20,001 – 25,000 บาท ตั้งแต่ 25,001 บาทขึ้นไป

6. ภูมิลำเนาเดิม

เป็นคนในหมู่บ้าน ย้ายมาจากหมู่บ้านอื่น
 ย้ายมาจากตำบลอื่น ย้ายมาจากอำเภออื่น
 ย้ายมาจากจังหวัดอื่น

7. ท่านอาศัยอยู่ในชุมชนนี้เป็นเวลา.....ปี.....เดือน

8. ท่านเป็นสมาชิกของกลุ่มองค์กรใดบ้าง

ไม่เป็น
 เป็น
 ผู้บริหารท้องถิ่น (อบต., กำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน)
 คณะกรรมการหมู่บ้าน
 กลุ่มชมรม/สมาคม
 อื่นๆ โปรดระบุ.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม
คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของท่าน ตามความเป็นจริง

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม	ระดับการมีส่วนร่วม				
	ทุกครั้ง 5	เกือบ ทุกครั้ง 4	บางครั้ง 3	นาน ๆ ครั้ง 2	ไม่เคย 1
1. การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร – ทรัพยากรต่างๆ ในตำบลหนองตะพานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม ได้แก่ ไร่นา สวนผลไม้ น้ำ ดิน และเทคโนโลยีการผลิต เป็นต้น					
1.1 ท่านเข้าร่วมประชุมประชาคมของหมู่บ้านเพื่อกำหนดแนวทางการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร					
1.2 ท่านมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะต่างๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนในที่ประชุมประชาคมของหมู่บ้าน					
1.3 ท่านมีส่วนร่วมในการนำเทคโนโลยีการเกษตรใหม่ๆ มาใช้ในชุมชน					
1.4 ท่านมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรของชุมชน					
1.5 ท่านมีส่วนร่วมในการจัดการสภาพแวดล้อมและทัศนียภาพของชุมชนให้สวยงาม					
1.6 ท่านมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรในรูปแบบของการทำนา					
1.7 ท่านมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรในรูปแบบของการทำสวนผลไม้					
1.8 ท่านมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรในรูปแบบของการทำสวนไม้ดอกไม้ประดับ					
1.9 ท่านมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรในรูปแบบของการปลูกผักปลอดสารพิษ					
1.10 ท่านมีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรของชุมชน					

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม	ระดับการมีส่วนร่วม				
	ทุกครั้ง 5	เกือบ ทุกครั้ง 4	บางครั้ง 3	นาน ๆ ครั้ง 2	ไม่เคย 1
2. การจัดการตลาดการท่องเที่ยว – การจัดการด้านการตลาดที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของชุมชน ได้แก่ การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว การจำหน่ายสินค้า การออกแบบบรรจุภัณฑ์สินค้า การโฆษณา เป็นต้น					
2.1 ท่านเข้าร่วมประชุมประชาคมของหมู่บ้านเพื่อวางแผนการตลาดสำหรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมในชุมชน					
2.2 ท่านมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะต่างๆ เกี่ยวกับแผนการตลาดในที่ประชุมประชาคมของหมู่บ้าน					
2.3 ท่านมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของชุมชน					
2.4 ท่านมีส่วนร่วมในการจัดทำเอกสารสำหรับประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของชุมชน					
2.5 ท่านมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของชุมชนแก่บุคคลภายนอก					
2.6 ท่านมีส่วนร่วมในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ของสินค้าเกษตร					
2.7 ท่านมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการขายสินค้าเกษตร เช่น มีของแถมให้ลูกค้า หรือลดราคาเมื่อลูกค้าซื้อสินค้าจำนวนมาก					
2.8 ท่านมีส่วนร่วมในการจัดจำหน่ายสินค้าเกษตร					
2.9 ท่านมีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดการด้านตลาดการท่องเที่ยวของชุมชน					

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม	ระดับการมีส่วนร่วม				
	ทุกครั้ง 5	เกือบ ทุกครั้ง 4	บางครั้ง 3	นาน ๆ ครั้ง 2	ไม่เคย 1
3. การจัดการบริการการท่องเที่ยว – การจัดการด้านการบริการที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม ได้แก่ การนำเที่ยว ร้านอาหาร ที่พัก ที่จอดรถ สุขา เป็นต้น					
3.1 ท่านเข้าร่วมประชุมประชาคมของหมู่บ้าน เพื่อวางแผนกำหนดแนวทางการบริการการท่องเที่ยวของชุมชน					
3.2 ท่านมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะต่างๆ เกี่ยวกับการวางแผนการบริการการท่องเที่ยวของชุมชนในที่ประชุมประชาคมของหมู่บ้าน					
3.3 ท่านมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ของชุมชน เช่น สุขา ที่จอดรถ ป้ายสื่อความหมาย เป็นต้น					
3.4 ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของชุมชน					
3.5 ท่านมีส่วนร่วมในการนำนักท่องเที่ยวเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยว					
3.6 ท่านมีส่วนร่วมในการให้ความรู้เกี่ยวกับการเกษตรแก่นักท่องเที่ยวที่สนใจ					
3.7 ท่านมีส่วนร่วมในการจัดที่พักเพื่อบริการแก่นักท่องเที่ยว					
3.8 ท่านมีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดการบริการการท่องเที่ยว					

4. ปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของชุมชน

- ด้านการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวเกษตร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- ด้านการจัดการตลาดการท่องเที่ยว

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- ด้านการจัดการบริการการท่องเที่ยว

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. ข้อเสนอแนะในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของชุมชน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณที่กรุณาตอบแบบสอบถาม

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนและแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม
กรณีศึกษา ตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

แบบสัมภาษณ์นี้ได้จัดทำขึ้นเพื่อเก็บข้อมูลเพื่อประกอบการทำปฏิญานิพนธ์ของนิสิตปริญญาโท หลักสูตรวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ข้อมูลต่างๆ ที่ศึกษาเป็นการศึกษาในเชิงวิชาการและจะไม่มีผลสะท้อนกลับในแง่ลบแก่ท่านผู้ให้ข้อมูลแต่ประการใด จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้ให้คำตอบในการตอบแบบสัมภาษณ์อย่างตรงไปตรงมาตามข้อเท็จจริง ทั้งนี้ หวังว่าคงจะได้รับความกรุณาจากท่านเป็นอย่างยิ่ง

นางสาวอัจฉรียา ศักดิ์นรงค์

ผู้วิจัย

**แบบสัมภาษณ์สำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐ
ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม
ของตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง**

ด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร

1. มีการวางแผนการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรของชุมชนไว้อย่างไรบ้าง และมีหน่วยงานใดบ้างที่มีส่วนร่วมในการวางแผน
.....
.....
.....
.....
2. ท่านมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรของชุมชนหรือไม่ ถ้ามีท่านมีส่วนรวมในด้านใด อย่างไร
.....
.....
.....
.....
3. มีการติดตามประเมินผลการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรของชุมชนอย่างไร และมอบหมายให้ใครเป็นผู้รับผิดชอบ
.....
.....
.....
.....
4. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรของชุมชน
.....
.....
.....
.....
5. ข้อเสนอแนะในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรของชุมชน
.....
.....
.....
.....

ด้านการจัดการตลาดการท่องเที่ยว

1. มีการวางแผนการตลาดการท่องเที่ยวของชุมชนไว้อย่างไรบ้าง และมีหน่วยงานใดบ้างที่มีส่วนร่วมในการวางแผน
 .....
 .....
 .....
 .....
2. มีการจัดการทางด้านการส่งเสริมการตลาด การโฆษณาและประชาสัมพันธ์ด้วยวิธีใดบ้างอย่างไร และใครเป็นผู้รับผิดชอบ
 .....
 .....
 .....
 .....
3. มีการติดตามประเมินผลการจัดการตลาดการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างไร และมอบหมายให้ใครเป็นผู้รับผิดชอบ
 .....
 .....
 .....
 .....
4. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการจัดการตลาดการท่องเที่ยวของชุมชน
 .....
 .....
 .....
 .....
5. ข้อเสนอแนะในการจัดการตลาดการท่องเที่ยวของชุมชน
 .....
 .....
 .....
 .....

ด้านการจัดการบริการการท่องเที่ยว

- 1. มีการวางแผนการจัดการบริการการท่องเที่ยวของชุมชนไว้อย่างไรบ้าง และมีหน่วยงานใดบ้างที่มีส่วนร่วมในการวางแผน

.....

.....

.....

.....

.....

- 2. ท่านมีส่วนร่วมในการจัดการบริการการท่องเที่ยวของชุมชนหรือไม่ ถ้ามีท่านมีส่วนร่วมในด้านใด อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

- 3. มีการติดตามประเมินผลการจัดการบริการการท่องเที่ยวของตำบลอย่างไร และมอบหมายให้ใครเป็นผู้รับผิดชอบ

.....

.....

.....

.....

.....

- 4. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการจัดการบริการการท่องเที่ยวของตำบล

.....

.....

.....

.....

.....

- 5. ข้อเสนอแนะในการจัดการบริการการท่องเที่ยวของชุมชน

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ง
รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจคุณภาพเครื่องมือวิจัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

รายชื่อ	ตำแหน่ง
1. รองศาสตราจารย์สุภาพร สุกสีเหลือง	- ประธานกรรมการบริหารหลักสูตร วท.ม. สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการการ ท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม - หัวหน้าภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. อาจารย์กัลยาณี กุลชัย	- อาจารย์ประจำภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาคผนวก ง
รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจคุณภาพเครื่องมือวิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ-ชื่อสกุล

นางสาวอัจฉรียา ศักดิ์นรงค์

วัน เดือน ปี เกิด

25 ตุลาคม 2520

สถานที่เกิด

จังหวัดระยอง

สถานที่อยู่ปัจจุบัน

56/1 ม. 4 ตำบลตาขัน อำเภอบ้านค่าย

จังหวัดระยอง 21120

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2538

มัธยมศึกษาตอนปลาย

โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย

พ.ศ. 2542

การศึกษาระดับบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีทางการศึกษา

มหาวิทยาลัยบูรพา

พ.ศ. 2549

วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวางแผนและการจัดการ

การท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ